

1196

Epiphanius

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ
ΗΜΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΟΝΣΤΑΝΤΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΕΙΣ
ΤΟΝ ΦΥΣΙΟΛΟΓΟΝ.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ βαῖα λόγος.

SANCTI PATRIS NOSTRI
EPIPHANII, EPISCOPI CONSTAN-
TIAE CYPRI, AD PHYSIOLOGVM.

Eiusdem in die festo Palmarum sermo.

D. Confali Ponce de Leon Hispalensis, S. D. N.
Sixti V. Cūbicularij secreti, interpretis &
scholiastæ, bimestre otium.

Ennius Iphigenia.

Otium qui nescit uti, plus negotij habet,
Quam cum est negotium in negotio.

ANTVERPIÆ,
Ex Officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXXVIII.

PETRI ANGELII BARGÆ
AD LECTOREM.

*Libellum lege Lector hunc, & vnâ
Vno ex fonticulo hoc beatus hauri
Rerum notitiam abditarum, & altâ
Doctrinae documenta Christiana.
Et miratus opusculo in pusillo
Celestem sapientiam explicari,
Gonsalo huic age gratias perennes,
Qui modò è latebris tenebrosiss
In lucem tibi protulit fruendum
Tam doctum, aureolum, & prium libellum.*

ΠΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΝ
Επίγραμμα.

Ον τόδ' ἀνδρ' Ψυχῆς, φύσεως μέγα δῶρον ἀρούρης,
Ποικιλέων σκύμνω πῆσεν, ἔδωκε νόον.
Ενθα λέων, ἀετὸς, μύρμηξ, ἑδμῖς τε μυχισῶν,
Θηρία πάντα βίου, πάντα κρατεῖ τε λόγου.
Σωφροσύλω μιμέε τε, κράτος τε, δίκλω τε, φρόνην τε,
Τῶν ζώων ἀρετὰς, ἧ δ' ἀγαλμα πέλει.
Τοῖσι κακοπλαθεῖς, κακῶν κακοδαίμονος ἐχθρῶ
Τλῶ πένεσιν θείης πάντο τε πανταχόθεν.

Φεδερίκος Σαγγέιος, Ρωμαῖος, Φιλόσοφος τε καὶ Φιλίαρος.

SANCTISSIMO

D. N. SIXTO V.

PONT. OPT. MAX.

VM me in tuorum numerum
asciueris, Pater Beatissime, tan-
toque munere obligaueris, id
mihi nunc in mentem venit, vt
saltem rusticos quosdam villicos imitarer,
qui flosculo quopiam, aut alio simili sym-
bolo dominis misso, animi sui deuotionem,
ingentem quidem illam ac promptissi-
mam, sed ab iniqua & pauperi fortuna op-
pressam, testificari solent. Ergo amœnos lite-
rarum hortos ingressus (vernant siquidem
sub ipso etiam Saturni sidere isthæc prata)
inter multos varia adblandientes gratia, hic
se se nobis sancti Epiphaniij Episcopi Con-
stantiæ Cypri obtulit fasciculus, quem non
vngue, sed calamo, & quidem leuiter decer-
ptum Sanctitatis offerre non indecorum
iudicaui. Tu Pater Sanctissime, quando &
litterarum studia semper amasti, & virtutis
ac doctrinæ genus omne amplexus es, & his

ce demum artibus ad hoc summæ dignitatis fastigium es euectus, benigna ac paterna fronte humillimum seruitutis nostræ testimonium accipe. Et verò quem à mundanis tumultibus prorsus semotum, ac rerum cælestium meditationi omnino deditum arbusculæ quædam olim delectabant, nunc litterarius iste ramus fastidio afficere non debet. Addo, Pater Beatissime, non omnino fore Sanctitati tuæ argumenti genus iniucundum, cum pias quasdam allegorias contineat, quæ erudiendo pro concionibus populo apprimè solent esse vtilis. Tu verò quantum munere in isto excellueris, & orbis hic, cui diuino numine iam præes, & tui ipsius typis olim mandatæ præclaræ lucubrationes planè testificantur. Diutissimè vale, Pater Sancte, ad Ecclesiæ Catholicæ utilitatem, profectum, gloriam. Et tua Roma, Kalendis Ianuariis. M. D. LXXXVII.

S. T.

Humilis seruus & cliens

D. Consalus Ponce de Leon.

A D

AD LECTOREM

PRÆFATIO.

I quis est, Christiane lector, inter sanctos Patres, quorum vel temporum iniuria, vel librariorum oscitantia, vel nouissimis hisce diebus praua hereticorum arte mutila, corrupta, deprauataq; ad nos scripta deuenere; si quis dico sacrorum auctorum, cuiusquam seduli ac docti hominis diligentiam exposcit, ac veluti esflagitat, deprecaturq; is quidem vnus, iudicio meo sanctus est Constantiæ urbis Episcopus Epiphanius: cuius nunc tibi opusculum hoc lucidemum redditum exhibemus. Fuit diuinus iste vir, si argumenti in quo versatur excellentiã, si rerum quas tractat dignitatem, si dogmatum ac sententiarnum quibus abundat, pondus perpendas, dignissimus profecto qui Christiane reipublice nunquam interiret, cuiusq; præclara excelsi ingenij monimenta pura semper atque illibata posteritati conseruarentur. At nescio qua, iniqua certè, studiosorum sorte effectum est, vt cum in expurgandis illustrandisque aliorum Patrũ libris felicem hæctenus operam doctissimi viri posuerint, eorumq; singulari beneficio pristino nitore restitutos, atque à barbarorum hominum iniurijs vindicatos illos habeamus; nulla tamen adhuc Epiphanio docti cuiusquam viri manus accesserit, iaceatq; etiamnum scriptorum

PRÆFATIO

iste nobilissimus inter tineas ac blattas consumendus. Nam queso Græca ipsa exemplaria quot partibus extant diminuta? quot locis vitiosa? quantis quamq̃ fœdis erroribus conspersa? Latina verò translatio, ut de Παναγιῆ dicam, (quod in tanta interpretum copia mirum certè est) ab uno tantum homine tētata, eoq̃ (parcant defuncti manes) nec admodum Græcè perito, nec usque adeò sincera ac probata fidei ut inoffenso pede per illius scripta liceat percurrere. Et certè non tantùm incuria & cessatione hac malè agitur cum nostro Epiphanio: verùm & Irenæo & Tertulliano, clarissimis duobus scriptoribus, vetustate tamen æquè corruentibus, non minima irrogatur iniuria. Nam cum ab hisce fontibus pleraq̃ ille hauserit, nonnulla etiam, verbum verbo reddens, expresserit, eo uno correcto atque emendato ad veros Tertulliani Irenæiq̃ sensus eruedos compendio deduceremur. Itaq̃, cum primū ab Illustrissimo atque humanissimo Guillelmo Sirleto Cardinali libellum hunc nactus sum, non mediocrè me ab studiosis omnibus gratiam initurum iudicavi, si quamprimum in Latinum sermonē conuersus, ac breuius annotationibus (quas ipsa opusculi exilitas exigebat) auctus in lucem prodiret, & quod (si exigua ingenij mei vires non obstitissent) in omnes eiusdē auctoris libros tentarè, eam diligentiam in hac minima operum illius particula exornanda collocarem. Verùm enimvero bene ac feliciter mihi celsisse existimauero, si y quibus & eruditio & otium suppetunt, à nobis ad-

moniti

AD LECTOREM.

moniti tantam sibi gloriam è manibus elabi, aut ab aliis præripi non patiantur: verùm certatim unusquisq; vicinis (quod aiunt) luminibus quantocyus obstruere in hac sibi & demandanda & absoluenda provincia totis viribus contēderint. Nunc (quod ipso noui cuiusq; operis initio in cōtrouersiam vocari solet) quibus argumentis adducar, Epiphaniÿ vt esse opus hoc existimem, aperiã paucis. Primum, liquidò constat is qui vel mediocriter in Epiphania versati sunt, opusculi huius phrasim cum reliquis operibus, quæ eius nomine circumferuntur, haud discrepare: quod cum ex omnibus capitibus eiusdem libelli conuinci facile possit, in duobus præcipuè, vno videlicet de phœnice, atq; altero de serpente id manifestius deprehenditur: nec enim in narratione solùm ac re ipsa, in ἀγυροῦ τῶν καὶ αἰπέσεων libro 1. tom. 3. vbi eadem refert, constans sibi est; verùm & ipsis propemodum verbis utrobique vtitur. Et certè cum de vna phœnicis historia facilius sit inter horologia (quod aiunt) quàm inter Physiologos conuenire; Epiphanius tamen eadem omnino de hac aue dictis locis constanter narrat, quæ præterea apud alium nullum scriptorem reperias. Deinde cur libelli huius fides suspecta cuiquam esse debeat non video, cum stabili doctissimorum hominũ consensione huius auctoris nomine fuerit semper & agnitus & allegatus. certè qui hæctenus librorum indices conscripserũt, Epiphaniÿ Ad Physiologum meminere, & ipse Bibliothecæ vltimus scriptor in præfatione libelli de

PRÆFATIO

lapidibus, quem ex Græco Latinū fecit, ita scribit: Et ego alium etiam eiusdem Epiphaniij non editum hætenus Physiologi titulo librum manuscriptum habeo, in quo ex professo ductas ab animalium numero 39. naturis similitudines explicat: quem alio tempore, si diuina fauerint, edam. Hætenus ille. In ipsis autem celebrioribus Orbis bibliothecis eadem fide haberi nullus dubitat, Vaticanam intelligo, S. Marci apud Venetos, Genuensem, Messanensem in Archimædricatu, Sancti Laurentij in Scoriaco, & omnium vetustissimā Pathmicam, ut omittamus Iacobi Marmoreti in ciuitate Constantinopolitana (quemadmodum refert libellus ille qui Antiquitates Constantinopolitanæ inscribitur num. 7.) aliasq; complures, quarū famā lectori forsā obscurior sit. Accedit conuenientia & similitudo argumenti cum illo nunc à me citato *Ἐπιφάνιος λίθων*, quem esse Epiphaniij nemo dubitat; ubi de duodecim lapidibus, quibus veteris legis sacerdos ornabatur, agit, eorumq; allegorias docet. Tandem quod probis ac doctis omnibus omnem prorsus dubitandi occasionem tollet, acerrimum est Guillelmi Sirleti Cardinalis amplissimi iudicium: scit mundus duce illo nihil de litteris sinistrè censeripotuisse. Quæ enim (bone Deus) viri doctrina? qualis cognitio? quanta vis ingenij? dicant (dicent proculdubio) qui ex professo tanti viri dotes seculis vèturis non inuidebunt: nos qui tãto muneri impares sumus hoc agamus. Non moueor si quis impuritatem linguæ, humillimūmque dicendi

AD LECTOREM.

dicendi genus mihi obiiciat; si rerum, quas narrat, incertitudinem notet; si nihil præter plebeias quasdam atque aniculares fabulas contineri contendat. Nam cum non inficier, stilum esse omnino simplicem ac planè barbarum, abundare præterea quibusdam ὀνομαστικαῖς, nec semper rectè aut cum delectu petitis; non tamen continuo mihi persuadeas Epiphaniij opus non esse. nam verè si quis reliqua huius auctoris opera (ut memini) cum hoc conferat, non multo dissimilem stilum deprehendet. Fuit natione Hebræus, præceteriori præterea ætate Græcis litteris doctus, quid mirum si Atticas illas Veneres, quibus magnus Nazianzenus, quibus τὸ πρῶτον illud ἔβουε, atque alij abundant, in eo desideres? Diuus certè Hieronymus, Epiphanius (ait) Cypri Salaminæ Episcopus scripsit aduersus hereses libros, & multa alia quæ ab eruditis propter res, à simplicioribus propter verba lectitantur. Suidas autè Hieronymi verba transcripsit: quod quidem ego sic interpretor, ut res ob doctrinam & eruditionem doctis probarentur; verborum ac phraseos humilitas & inelegantia indoctis placeret. Quapropter istud ipsum evidens quidem mihi argumentum est, Epiphaniij ut opus hoc esse credam; tantum abest, ut propterea adulterinum censeam: maximè cum natiuo orationis vitio communis etiam accesserit librorum omnium calamitas; temporum videlicet ac libroriorum iniuria: quæ, si quod unquam aliud, adeò lacerum ac plagosum opusculum hoc reddiderunt, ut in persanandis

PRÆFATIO

eius vulneribus ope Pæonia manus opus esse, rectè quis existimare possit. plurima enim verba, Græca quidem illa atq; à classicis auctoribus usurpata, vnius à principio litteræ mutatione, postmodum ut fit, crescente errore plurimum, in vulgaria quibus Græcorum nunc vulgus utitur degenerarunt. Multa irrepserunt: non pauca, sine quibus orationis sensus percipi non poterat, omnino desiderantur. Deinde si quis quas adfert animalium naturas, tanquam minus certas obijciat, is sciat, apud ceteros eiusdem argumenti scriptores ferè eas omnes reperiri: si quæ sunt, quæ unū Epiphanium auctorem habeant, non ideo aduersus ipsum falsi iudicium prætor dabit. nam & Aristotelem quandiu culex viuat (ut Mercurius apud Lucianum aiebat) narrantem, quàm profundè sol radios emittat in mare, qualem animam habeant ostrea, ac similia cum admiratione legimus: quem tamen abligurito patrimonio, & infeliciter in militia, ad quam irruerat, agentè, pharmacopolam primùm factum, postea simplices ac populares homines hisce nugis detinuisse scribit Epicurus. Sed nec eo nomine reiiciendus est noster Physiologus, quòd plebeia quædam, trita, ac in omnium ore versantia adducat. nam certè quicquid à tanto viro prodiit plurimi faciendum est, viro sanctitate, doctrina, antiquitate suspicièdo. Et verò veterum auctorum tanta est penuria, totq; nobis abstulit vetustas, ut minimas quasque eorum reliquias inuestigare, & ex hisce sacris ruderibus vel contritissimos lapides & minutissimum

AD LECTOREM.

tissimum pulverem colligere abs re nõ fuerit. Iam ut
 de opella nostra dicam; id te scire cupio, lector candi-
 de, hoc nos tantum laborasse, ut Epiphaniij quaecumq;
 monumentum non interiret: cetera enim minus accurate
 tractanda esse iudicauimus: hacq; de causa verba inu-
 sitata, phrascs minus communes, lectionum denique
 varietates, quod aliis negotium faceret, ego non noto:
 nam certè hospitem me illico agnouisses, si tam nimis
 atticè loquerer. Id laboris tribuendum est aliis aucto-
 ribus, non quidẽ nostro Physiologo, de quo tam est ma-
 nifestum quantum & tempori & barbaris manibus
 licuerit. Quae etiam causa fuit, ut integra in eo capita
 omitteremus: cum videlicet tam miserè essent depra-
 uata, ut nullo modo intelligi ac tibi proponi possent.
 Scribit quidem interpretis libelli De lapidibus 39. ani-
 malium naturas ab Epiphanio explicatas; nobis tamen
 videre tantum licuit 36. ex quibus undecim omisimus
 ob insanabiles deprauationes. Ex his verò quae verti,
 plurima etiam refecui, nonnulla adiunxi: Quod ta-
 men bona fide factum affirmare possum: Tribus enim
 exemplaribus adiutus sum, quorum praesidio usus id
 praestiti. Primum habui ab Illust. Sirleto; secundum ex
 bibliotheca Panormitana, Siculi cuiusdam amici dili-
 gentia exscriptum; tertium, atq; omnium emendatiss-
 simum, à Francisco Turriano, Societatis Iesu presby-
 tero. Denique nec nõster Physiologus existimandus
 est is quem Gelasius Pontifex in canone Sancta Ro-
 mana Ecclesia, inter apocrypha connumerat, & ab
 haereticis

PRÆF. AD LECTOREM.

hereticis conscriptum asserit. nam ille B. Ambrosij nomine, ipso Gelasio teste, præsignatus erat: noster autem nusquam sub hoc titulo, sed nec Latinus (quale credendum est fuisse opus Ambrosio tributum) habetur. deinde ipse se satis prodit, cum nihil contineat nisi pium, orthodoxum, sanctum. Superest ut si quid symboli per hanc nostram lucubratiunculam communibus studiis accessisse putas, id omne magni illius senis Guillelmi Sirleti, quem hoc ipso quo hæc scribimus anniuersario die, immensa Christ. Reip. iactura, ab hoc erumoso laborum stadio ad immortalem requiem eternamque felicitatem vocauit Dominus; ut huius, inquam, omni æuo celeberrimi viri, cuius humanitate opusculum istud habuimus, piissimis manibus, si quid ex eius lectione voluptatis ceperis, acceptum referas: sin minus, ingenij nostri (quod quàm exiguum sit verè sentimus) tarditati parcas, & demum ad demerendam litterariam Rempublicam auspiciatori Apolline accingaris. Et vale. Romæ. 6. Octobris die, anno Salutis M. D. LXXXVI.

VITÆ

VITÆ S. EPIPHANII

compendium ex Metaphraste

PIPHANIUS in Phœnicia oppido non procul ab Eleutheropoli, ex infimis & obscuris natalibus ortus, in tenera adhuc ætate patre orbatus, cum vidua matre & sorore virgine Calitrope relinquitur. Quibus cum ad eò tenues essent fortunæ, ut vix commodè alerentur, eorum inopiam miseratus Tryphon, Epiphanium sibi adoptauit, & matri & sorori necessaria ad victum suppeditauit. Erat Tryphon professione Iudæus, & in lege Moysis non mediocriter instructus, qui eo etiã consilio Epiphanium in familiam asciiuit, ut filiam ei, quam unicam habebat, matrimonio iungeret. Degebat itaque cum Tryphone Epiphanius, ætate & Hebraica sapientia proficiens, cum decedente tam eodem Tryphone, quàm eius filia hæres ex asse ab eo scriptus est. Quare opulenta hæreditate potitus, matre iam vita defuncta, sororem in domum recepit, cum qua iucundè vitam agebat. Euenit autem, Deo ita disponente, ut Epiphanio in vicum, in quo natus erat, egresso, inopinato quidem, opportuno tamen euentu vir quidam occurreret, religione Christianus, Lucianus nomine, doctrina & virtute clarissimus, qui que vitam monasticam profitebatur: à quo persuasus, & in fide Christi vnà cum sorore instructus, demum omnibus suis opibus pauperibus erogatis, ab Episcopo loci baptizatur, & sub Luciani monastico instituto Christum sequitur. Traditur autem à Luciano Hilarioni in disciplinam: cuius doctrinam & egregios mores effingens Epiphanius, splendorem tanti magistri illustriorem eddidit. Fulgebat in dies miraculis, & per remotissima quæque loca sanctitatis eius vagante fama, ad eò magna hominum turba ad eum confluebat, ut in monasterio quiescere prohibi-

prohiberetur. Cuius rei causa in Ægyptum secessit: vbi in multis magnisque rebus eius probitas ac religio spectata fuit: inde ad propria reuersus, Hilarionem ad Cyprum nauigasse cognouit, quem inuisere cupiens, Paphum nauigauit, & in Hilarionis congressu incredibili fuit lætitia perfusus. Iussu verò Hilarionis Salaminem petit, cum ea tum Ecclesia pastore destituta pro episcopo sibi vtili eligendo supplicem Deum precaretur. Exaudiuit itaque preces supplicum clementissimus Deus, & ex Pappi episcopi Cytriæ, sanctitate mirabilis, prædicatione repertus Epiphanius, principio recusans tantam dignitatem, Salaminiorum tandem episcopus creatur. Quo in onere ita se gessit, vt doctrinam vitam, & vitam doctrina comprobaret. Fuit semper acerrimus hæreticorum oppugnator: aduersus quos edidit opus insigne, Pannarion nūcupatum. Aëtio Valentinianorum episcopo blasphemum os obstruxit, omnibus qui eius sectæ erant ad fidei sinceritatem reuocatis. Huius & aliorum variis hæresibus conspurcatam Cyprum expurgauit, & edicto à Theodosio obtento hæreticos omnes ex insula eiecit. Ante & post adeptum episcopatum miraculis claruit. Nam & plurimos mortuos suscitauit ad vitam, cæcis visum restituit, multos ab immundis spiritibus vexatos liberauit, atque alia innumera edidit miracula. Tandem ab Eudoxia, in Ioannem Chrysostomum odio flagrante, Constantinopolim accersitur: quem cum illa multis pollicitationibus in eam sententiam pertrahere conaretur, vt Chrysostomum episcopatu deponeret, nūquam tamen ille ab integritate dimoueri potuit. Quamobrem ab aula Imperatoris proficiscitur, & ingressus nauim vt ad Cyprum remearet, socios ad vitæ innocentiam & ad fidei constantiam hortabatur. Iam enim Dominus seruum suum super pauca fidelem, supra multa constituere, & ad gaudium introducere volebat. Post effusas igitur ad Deum preces socios complexus est: quibus inquit:

Salui

Salui estote filij, Epiphanius enim non vos amplius videbit in hac vita. atque statim Deo tradidit spiritum, cum esset ætatis centum & quindecim annorum & trium mensium. Nam ipse antequam nauim conscenderet, Arcadio de ætate interrogante testatus est, se sexagesimo ætatis anno ad episcopatum fuisse promotum, & in eo per quinquagintaquinque annos & tres menses vixisse. postea verò naui Salaminem appulsa, & mortis tanti antistitis nuntio diuulgato, magno cum populi totius fletu & lacrymis sepelitur.

HÆc ex Metaphraste decerpimus: quæ ut minimè exacta iudicamus, sic alia scribere vanum ducimus. ne videlicet ex nostris riuulis hauriat lector, quæ ex purissimo & altissimo fonte petere propediem potest: maturat enim cotidianis amplissimorum virorum conuitiis motus doctissimus ac religiosissimus Cæsar Baronius Soranus ecclesiasticos suos annales. qui (ut ex vngue leonem cognoscas) quales futuri sint, satis declarabit Romanum martyrologium, omnium quotquot hætenus prodire longè eruditissimum. habebis itaque veram Epiphaniij historiam à viro totius ecclesiasticæ disciplinæ, antiquitatis, historiæ peritissimo. Interim ut ab eo ipso (quod honorificum semper putabimus) hæc eadem mutuemus, consule Hieronymum epist. 61. & in apolog. 2. aduersus Ruffinum. & Theophilum inter ipsius Hieronymi opera lib. 2. epist. 67. ad ipsum Epiphanium. Diuum Augustinum in libro de hæresibus ad Quoduultd. Socratem histor. lib. 6. cap. 9. 11. 13. Sozomenum lib. 6. cap. 32. & lib. 7. cap. 26. lib. 8. cap. 14. 15. Niceph. lib. 2. cap. 46. lib. 12. cap. 46. lib. 13. cap. 13. 14. Cassidorum lib. 9. cap. 48. lib. 10. cap. 11. 12. & eos omnes qui scripserunt res gestas Ioannis Chrysoptomi. ut Leon. Imp. Georg. Alexan. & Suidam. Habetur etiam Epiphaniij mentio in Nicæna synodo secunda. Hæc ex Cæsare, In Maio die 12. qui sacer est sanctissimo Epiphanio.

IOANNES Adolus Lencosiensis, haud indiligens pictor, hanc Sancti
 Epiphani, Episcopi Constantie Cypri, imaginem ex peruerusto quodam
 exemplari depinxit, quod extra in Constantinopolitano antiquissimo mo-
 nasterio Sula dicto, vulgò τὰ ἕξ μάρμαρα, id est, sex marmora appel-
 lant. illud nunc Armenis annuo imposto censu habitandum Tyrannus
 permittit: olim Patriarchum fuit.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑ-
 ΞΟΥ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ, ΕΠΙ-
 ΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΙΑΣ
 ΚΥΠΡΟΥ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΦΥΣΙΟΛΟ-
 ΓΟΝ, Τὸ ΔΙΕΞΕΛΘΟΝΤΑ ΠΕ-
 ΤΗΣ ΕΚΑΣΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΦΥΣΕΩΣ
 ΤῶΝ ΘΗΡΕΙΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΤῶΝ
 ΠΕΤΕΙΝῶΝ.

SANCTI PATRIS
 nostri Epiphaniij, Epi-
 scopi Constantiæ Cy-
 pri, ad Physiologum,
 qui de vniuscuiusque
 generis ferarum ac vo-
 lucrum natura locu-
 tus est.

Ο Φυσιολόγος ἄρχε λέγειν περὶ τοῦ
 λέοντος. Κεφάλαιον. Α.

*Physiologus de leone agit
 primum. Cap. 1.*

A De

DE leone ferarum atque animalium rege dicere incipiamus: Iacob enim benedicens Iuda, Catulus leonis, ait, Iuda, ex germine fili mi: & quae sequuntur.

PRIMA LEONIS PROPRIETAS.

CUM leo in monte oberrat, & venatorem odoratur, sua ipsius vestigia cauda obtegit; ne illis insistentes venatores, lustrum inueniant, atque ipsum capiant.

INTERPRETATIO.

SIC Dominus noster Iesus Christus spiritualis leo qui vicit ex tribu Iudae, radix David, a Patre missus, sui ipsius spiritualia cooperuit vestigia, id est, diuinitatem suam; se enim exinaniuit, & in Mariae ventrem descendit, vt saluaret fraude deceptum hominum genus. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis: quapropter illi qui ignorabant de super illum descendisse, dicebant; Quis est iste rex gloriae? Sanctus vero Spiritus; Dominus, inquit, virtutum, ipse est rex gloriae.

ALTERA INTERPRETATIO.

NEC aliter tu spiritualis homo, cum feceris elemosynam, sinistra
tua

AΡΞάμεθα λαλήσαι περὶ τοῦ λέοντος, τῆ βασιλείως τοῦ θηρίων ἥπι τοῦ ζώων. καὶ γὰρ Ἰακώβ εὐλογῶν τὸν Ἰούδα λέγει, Σκύμνος λέοντος Ἰούδα υἱέ μου ἐκ βλαστοῦ καὶ τὰ ἐξῆς.

ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ ΦΥΣΙΣ.

ΟΤε περιπατεῖ ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐρρεθὶ ἀπὸ ὄσμῃ τῆ κυνηγεῖ, τῆ ἑρᾶ συγκαλύπτει τὰ ἵχνη: ἵνα μὴ ἀκολουθεῶντες τοῖς ἵχνεσιν οἱ κυνηγοὶ, εὗρωσιν αὐτὸν τὸν ποιμνίω, καὶ καταλάβωσιν αὐτόν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτως ἰκαὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, ὁ νοερός λέων νικησίας ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἡ τῆ δαυιδ ρίζα, ἄποσταλτός ἐστι πατρὸς, τὰ νοερά αὐτῆ ἐκάλυψεν ἵχνη τῶν ἐπιτηδεύσεων. κατῆλθε γὰρ εἰς τὴν τῆς Μαρίας νηδὺν, τῆ σωστικὴν τὸ πεπρωμένον ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ἐκ τούτου οἱ ἀγνοῦντες ἀνωθεν κατηγόροντα, ἔλεγον, Τίς ὄστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει, Κύριος ὁ θεὸς δυνάμεων, αὐτὸς ὄστιν ὁ βασιλεὺς τῆ δόξης.

ΕΤΕΡΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτως καὶ σὺ νοητὸν ἀνθρώπου ποιῶντος σοῦ ἐλεημοσύνην, μὴ ὀπίσθη

γνώ-

γνώτω ἡ ἀρίστερά σου τῆς δεξιᾶς σου tua dextera opus ignoret. ne te
 τὸ ἔργον, μὴ πως ἰχνολογήσῃ σε ὁ diabolus ex bonis operibus inue-
 διάβολος τοῖς ἔργοις σου τοῖς ἀγα- stiget, & ad peccandum alliciat.
 θοῖς, ἵνα ἐκκλίνῃ σε ἐπὶ τὰ πονηρά.

N O T Æ.

Physiologus.] Non mihi constat quis fuerit auctor hic; ab Origene & aliis eodem nomine citatur. Recentiores Obscurum aliquando appellant; vulgus persèpè cum eo, quem vocant Incognitum Psalmorum commentatorem, cōfundit. Ex Aristotelis forsan operibus quæ de animalium proprietatibus hîc traduntur desumpta sunt; illum enim plurima, quæ non extant, de animalibus scripsisse auctor est Athenæus: scilicet, Ζωικὸν, περὶ Ζώων, περὶ Ζώων ἠθῶν. quorum pleraque & Theophrastus agnoscit. Nisi mauis secula anteuertere, & Salomonem auctorem facere. Ille enim à cædro, quæ alias arbores proceritate vincit, ad hyssopum vsque philosophatus est. 3. Reg. 4. Ioseph. lib. 8. c. 2. Nec mirum, ex innumerabilibus propè eius scriptis illo seculo aliqua superfuisse: nam & illud quod De exorcismis siue adiurationibus ad dæmones fugandos, inscriptum erat, suo extitisse tempore auctor est Origenes tract. 35. in Matth.

Iacob enim.] In eo consistit acoluthia sententiæ: quòd cùm leo symbolum sit Christi, Christus autem rerum omnium principium, meritò à leone incipiendum sit. Citat verò nobilem illam de Saluatore eiusque spiritualis regni perpetuitate prædictionem, quæ habetur Geneseos c. 49. ad quam (vt ordinarios Patrum cōmentarios omittamus) videndus Iulius Pomerius Archiepiscopus Toletanus ad Eruigium lib. 1. aduersus Iudæos: qui Christo totius prophetiæ verba perquam eleganter accommodat.

Cauda obtegit.] Meminit huius proprietatis Ælianus lib. 11. c. 30. Plutarchus libro De animantium compara-

4
 tione: Leo (ait) semper contoritur in gressibus, tanquam vagina conditis intus unguibus, ne aciem attriti retundant, neue vestigantibus notam relinquunt: quippe haud temerè inuenies unguis indicium leonini, sed qui in tenuia & caeca vestigia incidunt, aberrant, nec assequuntur eos venatores. Idem narrat Isidorus lib. 1. Originum, c. 2. Sunt tamen qui hiberno tantum tempore id obseruare leones, dicunt, scilicet quòd tunc facilius sit, ex impressis in niue vestigiis lustrum inueniri.

Sic Dominus noster.] Eadem leonis proprietate, diuersa tamen allegoria vsus est Nazianzenus in carmine de Virtute, his verbis:

———πολλάκι δ' αὐτῶ

Ἐθλῆ τ' ἠδ' ἐκακοῖο δάκρυον ἐχθρὸς ἀνερσιν,
 ὡς δὴρ κερδάλεός τις ἔω' ἰχνεσιν ἰχθυα βαλλων,
 ὡσκειν θηρητῆρα καλοῦ πλάξαιε δόλοισιν.

id est, ex Billio:

Sape mihi rursus delectum subdolos hostis
 Virtutis vitiiq; adimens, mea lumina fallit;
 Vt fera signa pedum quae signis callida turbat,
 Hac venatorem virtutis ledat vt arte.

Dionysius lib. 1. caelestis hierarchiae ex interpretatione Perionij: Leonis quidem figura declarare putanda est principatum, robur, inuictumq; animum, vimq; qua contendunt pro virili sua ad diuinitatis, quae abstrusa est nec explicari oratione vlla potest, similitudinem, insistentes spiritalium vestigiorum obscuritati, haerentesq; angustiis, quarum mysterium enunciari non potest, via, quae diuina luce illustrata ad eam ferre potest. Glyca (qui annales ab ortu mundi ad Alexij Pulcri imperatoris vsque tempora scripsit) totum hunc locum ab Epiphanio mutuasse videtur his verbis: Hoc etiam disce, leonem vestigia sua contrahere, quoties ipsum aliqui persequuntur; sic Dominus noster in terram descendens aduentus sui tempus contraxit, diaboli causa, qui iam dudum virgines obseruabat.

Cum feceris eleemosynam.] Matth. cap. 6. Sed qui intelligi debeat

debeat præceptum hoc circa eleemosynæ faciendæ modum optimè ac fusè explicuit Augustinus sermone sexagesimo de Tempore: quo loco Dexteram, Amorem Dei interpretatur, Sinistram verò, à qua cauendum est nobis, vanitatem & cupiditatem seculi. Simili tropologia vsi sunt Origen. Homil. 18. in Matth. Gregorius Magnus 1. Reg. 14. Ambrosius sermone 8. super Psalmum 111.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΣ *Altera leonis proprietates*
του λεόντος. Κεφάλαιον. Β'. *Cap. 11.*

LEÆNA mortuum & ca-
cum edit catulum, iuxta
quem defixos in illum habens
oculos triduo cubat: his vero
transactis leo accedit, & in ca-
tulum spirat, qui statim & ad
vitam reuocatur, & lumen ocu-
lorum recipit. Cum vero dor-
mit, euigilant eius oculi, ita ut
venatorem ab septem stadiis
presentiat; ipsumque fugit, ne-
que ab illo capitur.

INTERPRETATIO.

SIC gentes, quæ non credebant,
per trium dierum sepulturam &
Domini nostri Iesu Christi resur-
rectionem respexerunt, & ad vi-
tam reuocatae sunt. Antebaptis-
mum enim & mortua & caeca
dicebantur: verum à leana, id est,
ab sancto Spiritu per triduum se-
pulture obseruabantur. cum au-
tem leo, hoc est, viuificum ver-
bum venit, & in ipsos Spiritum san-
ctum inspirauit, ad vitam eos reuo-
cauit, & omnes ab inferno eduxit.

Οταν τέξηται τὸν αὐτῆς
σκύμνον ἢ λέαινα, ἀποὼ τῆ
καὶ τυφλὸν πυγχάνοντα ἐμβλέπε-
σα, περὶ καὶ δεξεται περὶ ἑχαστα
αὐτῷ τριήμερον. καὶ δὲ τὸ συμπλη-
ρωθῶσαι τὰς τρεῖς ἡμερῶν, περ-
σῶν ἁζῶν ὁ ἄρρω λείων καὶ ἐμφύση-
σας αὐτῶ, καὶ αὐτὸς βλέπει καὶ ζῆ.
Οταν οὐκ οὐκ οὐκ, κρηγοῦσιν αὐτῶ
οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἀπὸ ἐπὶ τῆ ἡμέρας
τῆ κωμητοῦ περὶ αὐτῶ καὶ διαδι-
δράσκει, τῆ μὴ σωεμπιστεῖν αὐτῶ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτω καὶ τὰ ἄπιστα ἔδνη διὰ τῆς
τριήμερου ταφῆς καὶ ἐγέρσεως τῆ
κυρίου ἡμεῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἀνεβλέψαν
καὶ ἐξ ὄποιοῦθησαν. περὶ δὲ τῆ βα-
πτίσματος νεκροὶ καὶ τυφλοὶ ἰωαννά-
ζοντο· διεβλέποντο δὲ ὑπὸ τῆ λε-
αίνης, τούτῃσιν, ὑπὸ τῆ ἀγίης πνεῦ-
ματος ἕως τῆ τριήμερου ταφῆς. ὅτι
δὲ ἦλθεν ὁ ἄρρω λείων, τούτῃσιν, ὁ
ζῶν λόγος, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτοὺς
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ ὄποιοῦσεν
αὐτοὺς καὶ ἀπῆρε πάντας ἐκ τοῦ
αἴδου.

NOTÆ.

Mortuum & cacum.] Ita edi leonem narrant Arist. & Pli-
nius. sed Plutarchus in quæstione, Vtrum Iudæi, quod vene-
rentur suem, an quod ab ipso abhorreant, abstineant se eius carne;
ea ratione leonem ab Aegyptiis Soli sacrari ait, quod inter
quadrupes, qui vngues aduncos habent, solus pariat ca-
tulos

ulos qui cernant. & Democritus, apud Aelianum, inter animalia leonem solum oculis apertis nasci scribit, statim enim à partu strenuum quid proderet. Origenes hom. 17. in cap. 49. Geneseos, locum hunc citat in hæc verba: *Physiologus de catulo leonis hæc scribit: quòd cùm fuerit natus, tribus diebus & tribus noctibus dormiat, tunc deinde patris gemitu vel rugitu tanquam tremefactus cubilis locus suscitet catulum dormientem.* Isidorus eandem sententiam ex Origene exscripsit. Huius verò rei rationem ex eodem Physiologo adferunt auctores, scilicet quòd cùm leones calidissimi sint natura; vt eorum fortitudo cum audacia & iracundia coniuncta indicat, fœtus autem ex generis temperie humiditatem contineat, siccitate complexionis & caliditate viscosior redditur, & maxime circa cerebrum preualecente siccitate & animali spiritu adiuuante. vnde nervis obstructis spiritus excluduntur, nec virtutes possunt actiones suas mouere: parentibus ergo rugientibus circa fœtum, spiritus per os & aures & meatus capitis ingressi præbent fœtui motum.

Apertis oculis.] Immò nunquam soporem admittere aliqui narrant. Aelianus caudam etiam cùm dormit mouere ait, vt ostendat se non omnino dormire: apertos tamen habere oculos, & Plutarchus dicto loco tradit, & Isidorus, & recentiores plurimi.

Sic gentes.] Pulchra est allegoria: nam Christi triduana sepultura & gloriosa exsurrectio, typus fuit exsurrectionis nostræ: nec eius tantùm qua in fine seculorum à morte corporis ad immortalem vitam resurgemus; sed cuius virtute per sacrum lauacrum ad nouam iustitiæ vitam ex peccati morte viuificamur. Trina enim in aqua immersio, rursusque ter facta ex aqua emerisio triduum sepulturæ & gloriolæ exsurrectionis mysterium denotat. id mirè explicuit Apostolus; *Consepulti, inquit, sumus cum illo per baptismum, vt quo modo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos*

in nouitate vitæ ambulemus. August. sermone 48. de Iuda: Baptismus Christi nobis est sepultura, in quo peccatis morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis conscientia resoluta in alteram natiuitatem rediuiua infantia reparamur. Fulbertus Carnotensis episcopus totam allegoriam (quam omnes Græci Patres, præcipuè tamen Origenes in Paulo, & Basilus in sermone de Baptismate agnoscunt) fusiùs tractauit in epistola ad Adeodatum: Sicut, inquit, Dominus noster Iesus Christus tribus diebus & tribus noctibus corporaliter sub terræ sepulchro conditus fuisse describitur: ita homo sub cognato terræ elemento trina vice demersus operitur; ac sic vitalis imitatione mysterij dum demergitur, sepelitur; dum educitur, suscitatur. Videndus doctissimus Ludouicus Legionensis Augustinianus, in libro De nominibus Dei.

Ο Ουρος μέγιστον ἐστὶ ζῶον πολὺ ὑπερφάλλον τὰ ἕτερα, τοῖ ἀρσπλήσιος, δύο κέρατα ἐν ἑαυτῷ ὡρίονι ὁμοία ἔχων, ἀυστηρὸς τῇ θεωρίᾳ ὡδὰ πάντα τὰ ζῶα, ὥστε τὰ μεγάλα δένδρα διακνηδόμενος τοῖς κέρασι διαὐρίειν ἢ κλωβοκοπᾶν, καὶ ἐδὲν τῶν ζῶων δυίασθαι ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι. νέμεται

δὲ

VRus, animal omnium maximum, similis est boui, duobusque habet cornua in modum ferræ, estque præ omnibus animalibus terribile aspectu: itaque proceras arbores quatiens, illas dissecat, ramosque præscindit; nec est vllum animal illo fortius. Pascitur non longè ab Oceano;

A 5

no;

no; continuò verò vt bibit, veluti ebrius ludit, cornibúsq;e tanquam bos terram petit. Est autem illic arbor dicta Tanus, viti similis & alba ramis, quos cum vrus capite concutit, cornu vincitur. Accedit itaque venator, & cornu alligatum deprehendit, illumque opprimit.

INTERPRETATIO.

Tv igitur, ó spiritualis homo, considera quanto te vro generosorem fecerit Deus: loco enim duorum cornuum, duo tibi dedit testamenta, nouum videlicet & vetus, qua cornua sunt contra potestates aduersas, vt ne te circumueniat diabolus: ait enim Propheta: In te inimicos nostros ventilabimus cornu.

ALTERA INTERPRETATIO.

OCEANVS copiam diuitiarum significat, Tanus verò vita voluptatem, qua implicitus homo fidem negligit. venator igitur, hoc est, diabolus, illum aggreditur, quem voluptatibus mancipatum, fidemque negligentem inueniens, in suam potestatem redigit.

δὲ ὁ αὐτὸς ἔρος πλησίον τῆ ὠκεανῶ, ἢ διδῶς μεθύσκειται, ἢ παλαίει πρὸς γλῶ τοῖς κέρασιν ὡσπερ βῆς. ἔστι δὲ καὶ δένδρον ἢ ὀνομαζομένην τάνις, κλήματος μόρφωσιν ἔχουσα λακοκλώνε· ἢ κνηδόμενος ὁ αὐτὸς ἔρος τῶ κεφαλῶ πρὸς τὰ ἔρην τῆς τάνιτος, τὸ κέρασ αὐτῆ δέδεται ὑπ' αὐτῆ. πρὸς ἄλλοι μὲν τοιγαροῦν τῆ κωηροῦ, ἢ δὲ δρίσκοντος ἐμπεπεδημένον τῆς κεράτων, κρατεῖ αὐτὸν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑΙ σὺ οὐκ ἔστι ἀνθρώπε, νόησον ὅτι ἔρε γλουαιότερόν σε ἐπίσσειν ὁ θεός. ἀντὶ δὲ τῆς κεράτων, δέδωκε σοι τὰς δύο διαθήκας, τὴν ἐστὶν παλαιάν καὶ νέαν διαθήκην, κεράτων εἰς τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ἵνα μὴ πρὸς ἐγγίστη πρὸς σὲ ὁ πονηρὸς εἴπῃ γὰρ ὁ πρὸς φήτης, Ἐν σοὶ τὰς ἐχθρούς ἢ καὶ κρατοῦμεν.

ΕΤΕΡΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ωκεανὸς ἐρμυδιέται τὸ μέγεθος τῆ πλέτυ, τάνις δὲ ἢ ἡδονὴ τῆ βίε. ἐμπεκόμενος ὁ ἀνθρώπος εἰς τὰς ἡδονὰς τῆ βίε ἀμύγει τῆς πίστεως· ἐπερχομένου δὲ τῆ κωηροῦ, τὴν ἐστὶν τῆ διαβόλου, καὶ δρίσκοντος αὐτὸν συμπεκόμενον, καὶ ἀμύγοῦντα τῆς πίστεως, κατακρεῖσθαι αὐτῆ.

N O T Æ.

Vrus] Vox est Gallica, si Macrobio credimus: siluestrem bouem plerique interpretantur; aliqui bubalū vocant; nonnulli cum bitonte cōfundunt: alij illos esse volūt quos rhizes ex Iphicrate vocat Strabo. Apud Albertū *vrnus* legitur.

In modum ferræ.] Figura cornuum vri diuersa est à bouum nostrorum cornibus; sed eximiæ magnitudinis, & ex quibus pocula, quæ in maximo precio sunt, confici auctor est Cæsar lib. 6. belli Gallici: Plinius ad plurimas alias delicias conferre scribit, quas item narrat.

Non longè ab Oceano.] In Hercynia silua (ea est in Germania, Nigram siluam hodie vocant) vros nasci dicto loco scripsit Cæsar: Strabo apud Hesperios Aethiopes: in omni Septentrionali plaga (si eosdem cum bisontibus esse dicamus) Solinus: Seruius lib. 3. Georgicorum in Pyrenæo monte; ac proinde vros *ἑπὶ τῆς ὄρει* dictos; cui & Isidorus consentit. De illorum vi ac velocitate plura apud præcitos auctores. Isidorus arbores solidas, & armatos milites cornibus eos alleuare ait.

Tanus.] Siue *Tamus*: vtrumque enim legitur in Græco exemplari. Latinam vocem vsurpauit, quam Græci ἀρχιάμπελον, siue ἀμπέλον ἀρχίαν soluta compositione: siue, vt aliquibus placet, οἰνάνθω vocant. Plinius fructum, taminiā vuam, vitem ipsam, salic astrum appellat. Ex earum est vitium genere quas Theophrastus, & Dioscorides ἀμπέλες λευκὰς vocant, ideoque Physiologus hic λευκοκλῶνον appellauit, quod nos *ramis albam* reddidimus. Ea credibile est vri cornua impediri; lento enim quodam & glutinoso succo madet. Hæc dum videret Latinus Latinius meus, vir eruditione, doctrina, ingenio præstantissimus; Vri cornua vitis huius ramis implicari facilè posse nos admonuit; iconemque demonstrauit tortuosis & spissis valde ramis. Sic in omni genere literaturæ excellit.

Duo testamenta.] Nota est allegoria ; quam in illud , *Vidit aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia agni*, Apocálypteos 13. vsurpat Augustinus.

Tamus vite voluptatem.] Forfan ducta est allegoria (nam apud antiquos Patres illam non legi) ab Hebræa significatione vocis huius. Tamus enim siue Thamus, aut Thamnuz (prout Septuaginta nuper editi, & ibi scholium Theodoretii, habent,) Adonis dictus est, Veneris amasius ; vt in c. 8. Iezechielis notat Hieronymus. Græcus textus habet: *Καὶ ἰδὲ ἐκεί τω αἴνες καθήμεναι, θρηνῶσαι τὸν δαμνός.* & Tertullianus Hebræam ipsam vocem Latinam fecit, *Cōtra Iudæos: Et ecce illic mulieres sedentes, plangentes Thamus.* Vulgata tamen editio *Adonidem* reddidit ; videlicet vt per magis notam vocem rem explicaret: quod & Septuaginta consulto fecisse, multa Hebræa ἐξελλυίζοντες obseruarunt in Esa. cap. 3. Cyrillus & Theodoretus, & in extremo capite lib. Iobi Olympiodorus. Sed & δαμνός, Latinè fruticem sonat. Quare ad hasce ὀμωγυμίας fortè alludens Epiphanius, siluestrem vitem (eam tanum, siue, tamum interpretati sumus) voluptatis symbolum fecit.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕ-
ΦΑΝΤΟΣ. Κεφάλαιον Δ'.

De Elephante.
Cap. IIII.

Ἐστὶ γὰρ ὁ ἔλεφας μέγιστον ζῷον,
περὶ βοσκίδα ἔχων ἢ διαφθεί-
ξι τὰ ἐπερχόμενα αὐτῷ ζῷα ὁμοί-
ως καὶ ἢ βρώσιν καὶ ἢ πόσιν διὰ τῆς
περὶ βοσκίδος αὐτοῦ κωβερνάται· καὶ γὰρ
καὶ ἀρμυσίας· καὶ κύψας νέμεται,
καὶ κάμπη γόνατα. ἡ δὲ ἡλις δὲ ζῆ-
εἰ βοτάνη ἢ λεγομένην μανδρα-
γόραν, καὶ μεταλαμβάνει ἐξ αὐτῆς,
καὶ

ELEPHAS maximum est
animal, proboscidemque ha-
bet, qua qua ipsum adoriuntur
animalia, percutit. hac cibum
& potum sibi subministrat, non
enim habet compages, propen-
susque pascitur, genua haud in-
curuans. Femina herbam que
mādragora dicitur, querit, quam
gustat,

gustat, & coëundi cupiditate accensa, ad maremque prope- rans, illam ipsi offert. Mas ve- rò vt comedit, ardet libidine, & femina miscetur. Iam cum in- stat pariendi tempus, lacum in- greditur, pertentatque aquam; qua mammillas vsque pertin- gente, parit. si enim in terram ederet foetum, haud eleuari pos- set, cum membrorum compagi- bus careat.

INTERPRETATIO.

MANIFESTVM est, pri- mum parentem Adamum, non vt Euam obedientia lignum pra- gustasse: illa enim dedit viro; qui vt comedit, sensit se praeceptum Domini transgressum esse. Quis igitur partus? peccatum: & lacus vbi peperit quis? Paradisus.

ἢ δ' ἰδέως πυροῦται καὶ προδύεται πρὸς τὸ ἄρρενα, καὶ ᾧδρα περὶ διαπέ- κομίζει αὐτῷ τὸ βοταίνω, καὶ μετα- λαμβάνει ὁ ἄρρεν ἐξ αὐτῆς, καὶ δι- δέως πυροῦται, καὶ συγγίνεται τῇ θήλει. ἐπερχομένω δὲ τῷ καρπῷ τῷ τεκεῖν, εἰσβαίνει ἐς πινὰ λίμνην τῷ ὕδατος, τὸ ὕδωρ καταμετρεῖσα ὡς τῷ πλησιάζει πρὸς μαστοῖς, καὶ ταύτην γυνῶν. ὡς γὰρ τέξεται ὅπῃ τῆς γυνῆς, ἀδωατήσσει ὁ σκύμνος ἐκρυβίωται, ἀμοιρῶν ἀρμοσιῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Πρόδηλον δὲ ὅτι ὁ πρωτόπλαστος ἀδάμι ἐχ' ὡς περὶ ἢ εὐα τῷ τ' ᾧδρα- κοῆς ξύλων προσεργάσατο ποιεῖζομέ- νη καὶ τῷ ἐαυτῆς γαμέτη, ὅστις μὲν τὸ γυνῶν διδέως τῷ ᾧδρα βελκένω ἤθετο. τί δὲ ἐβλήθησε; τὸ δὴ δῆπου τὸ ἀμύρτανεν. τίς γὰρ ἢ τῆς γυνῆς λίμνη; ὁ ᾧδρα δεισός.

NOTÆ.

Proboscidem habet.] Multus est (vt ait Physiologus) ele- phanto proboscidos vsus: quam & manum, & narē Aelia- nus, Plinius, & Aristoteles vocant. Mandunt, ait, spirant, & bibunt, odoranturque haud improprie appellata manu. De ele- phantibus Pori Indorum regis narrat Alexandri historia: illos arma virosque corripuisse, & rectoribus manu, id est, proboscide, tradidisse. Apud Iobū c. 40. multa scituq; digna de Behemot: quo nomine elephantem designari, periti do- cēt. illustrat autē Iobi locū splendidissimū Hispaniæ nostrę lumen Benedictus Pererius lib. 4. Cōmentariorū Danielis.

Man-

Mandragoram.] Recentiores locum hunc ex auctore obscuro citant; & addunt, Orientem versus, ad proximum Paradiso locum, vbi hæc herba inuenitur, elephantescifisci. Vincentius: *Proli operam daturi, orientem versus pergunt, ad proximum Paradiso locum; vbi inuentam mandragoram femina prior gustat, deinde persuasus ab ea mas, sic miscetur, & femina concipit.* Vbi interim noto, deprauatè forsan ex Physiologo adduci vocem *Orientem*, aut interpretum, aut librationum incuria; & pro ea reponendum esse, *Occidentem*. Theophrastus enim libro plantarum 6. cui & Plinius ad stipulatur, de modo colligendi mandragoras, agens, sic ferme scripsit: *Circumscribunt mandragoras gladio, secantque, ad Occasum spectantes; iubent & alium saltantem tripudio circumagi, multaque de veneris usu & re dicere.* Nisi velis ad Paradisi situm vocem *Orientem* referre. Inde autem proprietatis huius ratio tracta est, quòd mandragoræ ad ciendos amores facultas inesse credatur; ideoque (auctore Dioscoride & Galeno) *Circæa* à nonnullis appellatur, denominatione videlicet sumpta à Solis & Persees nimphæ huius nominis filia, quæ conficiendorum philtorum peritissima fuisse dicitur. Quare infecundis mulieribus vtilem esse plantæ huius esum vulgò plurimi arbitrantur; illo maximè Geneleos loco adducti, vbi pro mandragoricis pomis vnus notis cum Iacobo concubitus Lea à sorore Rachel facta est; hæc verò (quæ eò vsque sterilis fuerat) non multo post concepit. Accedit, in hac planta marem & feminam manifesta expressione sexuum reperiri, ac propterea *ανδρωτομορφον* à Pythagora appellatam. Sed Augustinus lib. 22. contra Faustum huius opinionis vanitatem scitè arguit, piæque tropologia totum Geneleos locum interpretatur. Cùm nec desint, qui Hebræam illam vocem, pro qua Latinus & Græcus interpres, *mandragoras*, reddidit, magis propriè lilia significare dicant, eodemque modo vertendum

dum censeant Canticorum illud: *Mandragora dederunt odorem suum*, &c.

Ardet libidine.] Rectè hoc addidit, vt germaniùs mysticum sensum eliceret. E su enim vetiti pomi libidinosa voluptas generationis opus naturâ consequuta est, qua ab às omnino caruisset. Vide Nicetam doctè de hoc differentem in Nazianz. scholio 11. orationis de Baptismo. Quinimo Adamus quamdiu in Paradiso fuit, Euam non cognouit, vt Epiphanius noster lib. 2. Contra hæreses, Tertullianus De velandis virginibus, & alij plures tradiderunt. Hinc porro orta est celebris illa quæstio (quam aduersus Iouinianũ elegantissimè tractat Hieronymus, & circa quam à Latinis patribus Græci dissentiunt,) *Vtrum in Paradiso generandum esset, si nemo peccasset; vel vtrum contra actum libidinis, pugnatura illic fuisset traditio castitatis*: his enim verbis proponitur apud Augustinum lib. 13. Civitatis, cap. 23. Videndus ad idem Moses Bar-Cepha Syrus in libro de Paradiso cap. 25.

Constat primum parentem.] Michaëlus Glyca, cuius mentionem fecimus, in hunc Epiphaniij libellum sine dubio inciderat; integrum enim hoc caput operi suo inseruit, in hæc verba: *Nec ad venerem (ex fide porro Lewenclaij) elephantus accedit, quemadmodum harum rerum periti tradunt, nisi mandragoram degustet; nam prius quàm hoc fiat, nullam coitus libidinem experitur. Quapropter femina sumptam mandragoram comedit, eandemque mari porrigit, & hoc pacto ad consuetudinem veneream accedunt. Hoc autem manifestò referrì ad homines illos primum conditos debet: nam & illi ante ligni vetiti degustationem, libidinibus superiores erant. verùm post eam, cum Eva rem Adamus habuit, eaque Cainum peperit. Hactenus Glyca.*

Peccatum.] Paulus ad Romanos 5. *Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Insignis autem extat apud Theophanem

Nicaum

Nicæū locus in elegantissima epistola De sacerdotio ad cle-
rum, vbi mala quæ ob peccatū Adami humanū genus con-
sequuta sunt, elegāter recēsentur. Verūm cū huius epistolæ,
aliarūq. huius patris quæ nondū euulgatæ sunt, editonē iam
vrgeam; hæc tunc ex fonte candido lectori haurire licebit.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΑΦΟΥ
Κεφάλαιον. Ε΄.

De Cervo.
Cap. v.

ΕΣΠΙ δὲ ἡ ἔλαφος μὲν μορφῶσιν
ἔχουσα ἀγρίας δορκάδος· τὸ δὲ
κέρας αὐτῆς τρίακρον, καὶ τὰς βεῖς
ἀνά-

CERVVS similis est silue-
stri caprea: illius cornua tri-
bus ramis distinguuntur, vt &
B triplex

triplex est eius vita reparatio. Vivit enim annos quinquaginta, nemorumque silvas, & montium valles, ut velocissimus cursor cetero gradu perlustrat, serpentiūque cavernas odore indagat, & sicubi serpens delitescit, è vestigio subodoratur, statimque nares ad limen cavernæ admouet, halitūque trahit: prodies igitur serpens in fauces cerui sese ingerit, ille obuium deuorat. qua de causa appellationem sortitus est, videlicet quod ex imo serpentes ad se attrahat. Postquam autem serpentē ex cavernis cepit, illico ad aquarū fontes decurrit: quod si trium horarum spatio aqua se explere non potest, moritur: sin autē aquæ potus obtingat, ad annos denuo quinquaginta vitam protrahit. Vnde

propheta David: Sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum, sic desiderat anima mea ad te Deus.

INTERPRETATIO.

Tu igitur, spiritualis homo, tres habes restorationes, baptismum scilicet incorruptionis, filialis adoptionis gratiam, atque penitentiam. si quando serpentem, id est, peccatum intra cordis recessusprehenderis, ad fontes aquarum, hoc est, ad scripturarum scaturigines statim confuge, sanctam videlicet gratiam (quem

admo-

αναγκνίσεις. ζῆ δὲ ἔτη πενήκοντα, καὶ διαβέχει ὡς καλὸς δρομὸς τὰς νάπας τῶν ὑλῶν, καὶ τὰς ἀράγας τῶν ὄρεων, καὶ ὁσφραίνει τὰς ὀπὰς τῶν ἐρπετῶν, καὶ τὸ ὄφιν ὅπῃ περιδιαβίβοντα ὡδὸν ἀχρῖμα μηχανώσκει, καὶ διδέως τίθησι τὸ ῥῖνα αὐτῆς ὅπῃ τὴν θύραν τῆς ὀπῆς, καὶ ἀναιρεῖ τὴν πνοὴν, καὶ ἐξιών ὁ ὄφεις εἰσβαίνει εἰς τὸ λάρυγγα τῆς ἐλάφου, ἢ δὲ καταπίνει αὐτόν. διὰ τὸτο ἔλαφος ἐνομάζεται, διὰ τὸ ἐλεῖν τοὺς ὄφεις ἐκ τῆ βάρους. βέχει γὰρ ὅπῃ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἡ μὴ βεῖς ὥρας γάσσεται τῷ ὕδατος, τὴν ὕδατος: εἰ δὲ ἄρρη ὕδωρ, πάλιν ζῆ ἔτη πενήκοντα. διὰ τὸτο εἶπεν ὁ θεοφάνης· Ὁν ῥόπον ὅπῃ ποθεῖ ἢ ἔλαφος ὅπῃ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ὅπῃ ποθεῖ ἢ ψυχὴ με πρὸς σὲ ὁ θεός.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν, νοητὲ ἄνθρωπε, βεῖς μὲν ἀναγκνίσεις ἔχεις. τέτων ἢ μὲν ὅτι τὸ βάπτισμα τὸ ἀφθαρσίας, ἢ δὲ τὸ χάρισμα τὸ ὑιοθεσίας, καὶ ἢ μετάνοια. καὶ ὅτε εὕρης τὸν ὄφιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου (τουτέστι τὴν ἀμάρταν) δρομαῖον ὁ χῶρεῖ ὅπῃ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἤρω ὅπῃ πρὸς κρουνοὺς τῶν γραφῶν (καὶ τὰς ἐρμηνεύουσας προφητείας) καὶ πρὸς ὕδωρ ζωῶν,

ζῶν, τετέσι τὸ ἄγιον δῶρον. κοινω-
νῶν γὰρ ἐν μετανοίᾳ, ἀνανεώσῃ σαυ-
τὸν λοιπὸν διὰ τ' αὐτῆς, γὰρ τε θανα-
τωθήσεται ἡ ἁμαρτία.

admodum Propheta interpre-
tantur) hauri : nam si pœniten-
tiam egeris, ab ea iterum deleto
penitus peccato, reparaberis.

N O T Æ.

Tribus ramis.] Albertus incertum esse scribit quot ramos (ipse culmos appellat) ceruinum cornu producat. sed Aristoteles, *Bimis*, inquit, *cornua primùm oriuntur simplicia & re-cta ad subularum similitudinem; quamobrem subulones per id temporis eos vocant: trimis bifida exeunt: quadrimis trifida; atque deinceps ad hunc modum procedit numerus vsque ad annum sextum. ab hoc similia semper prodeunt, ita vt non sit dignoscere etatem ramorum numero.* Et Solinus: *Pro etate ramos augent: id incrementum per sex annos perseuerat. denique numerosiora non possunt esse cornua; possunt crassiora.* Cui opinioni fauet & Plinius lib. 8. cap. 22.

Serpentiùmque cauernas.] Frequentissima est huiusce ceruinæ proprietatis mentio apud omnes naturalium rerum scriptores: quam & nonnulli ceruis cum elephantis communem esse tradunt. Plinius enim: *Elephantorum anima serpentes extrahit, ceruorum item vrit.* Verùm in assignanda ratione qua id fiat, non satis conuenit. Nam Ælianus lib. 2. capite 9. *Mirifico (ait) quodam munere naturæ ceruus serpentem funditus vincit. nec enim ipsum tametsi hostis in latebram abditus effugere potest; etenim ille naribus suis in serpentis cauernam incumbens, vehementissimè inspirat, & spiritu suo quasi amatorio quodam alliciens extrahit, inuitùmque profert, &c.* Græcorum autem Geoponicorum collector lib. 19. cap. 5. diuersam causam adducit, Xenophontemque testem citat, quòd ceruus serpentem spiritu afflans quasi afficiat vertigine, & sic attrahendo rapiat. Porrò eiusdem proprietatis Ecclesiastici auctores non rarò meminerunt, quam diuersis mystagogijs

variis in locis exornarunt. Tertullianus libro De Pallio, cum mundanarum rerum vicissitudines longa inductione probet, *Taceo, ait, ceruum, quod & ipse atatis suæ arbiter, serpente pastus, veneno languescit in iuuentutem.* Sed & Origines lib. 1. contra Celsum, & in cap. 15. Matthæi, & in Canticum Canticorum homil. 3. proluxa satis narratione ceruinæ naturæ allegorias persequitur. Et docet nunc virum iustum cerui nomine (quod apud omnes sanctos Patres triviale est) nunc Christum ipsum intelligi. Vide patrum commentarios in cap. 7. Iobi, Psal. 28. & 41. & 103. Prouerb. 5. Cant. 2. 3. & 8.

Appellationem sortitus est.] ἔλαφος enim ἐπὶ τῷ ἐλαύνειν τοὺς ἔφεις. Plutarchus in libello de animantium comparatione: *Elaphos*; ait, *Græcè nomen ceruis inditum est non à celeritate, sed à serpentis tractione sorptioneque.* Sanctus Athanasius in quæstionibus cap. de Actu, eiusdem etymologiæ auctor est. Isidorus autem Latinam vocem, *Festum secutus*, à Græco vocabulo κέρας deriuauit.

Sicut desiderat.] Glossa, quam ordinariam vocant, in hunc locum: *Ceruus senio grauis, excrescentibus pilis & cornibus, serpentem naribus haurit; mox hausto aestuat veneno; vnde fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, quo potio pilos & cornua deponit.*

Baptismum incorruptionis.] τὸ βάπτισμα ἀφθαρσίας. incorruptionis vel immortalitatis baptismum vocat, quod illius beneficio à peccati morte ac corruptione liberemur, vt hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. quapropter regenerationis lauacrū meritò appellatur ab Apostolo. *Oportus lib. 5. contra Parmenianum: Baptismus virtutum est vita, criminum mors, natiuitas immortalis, celestis regni comparatio, innocentie portus, peccatorum naufragium.*

Filialis adoptionis gratiam.] Est hæc secunda post protoplasti lapsum hominis reparatio, quæ & illius prioris effectus est: nec enim tantum criminum labes sacro lauacro abstergantur, verum simul filiorum Dei adoptionem illius
virtute

virtute consequimur, Christo videlicet coniuncti, illiusque membra effecti, de illius plenitudine accipimus; id est, renouationis spiritu plenè in nos effuso, diuinæ gratiæ confortes sumus, & virtutes omnes à capite Christo deriuatæ animis nostris infunduntur. Hoc præ aliis disertè explicuit Nazianzenus dum duarum vocum χάρισμα καὶ σφραγίς, quibus quasi synonymicè Baptismus significatur, diuersam vim docet. Porro χάρισμα (Latinè gratia, donum, munus, redditur) ad peccatorum condonationem spectat; σφραγίς autem, id est, signaculum, obsignatio, sigillum, ad virtutum, quas quasi obsignat, sigillat, seruat, & confirmat, acquisitionem. Locus est in oratione Εἰς τὴν ἀδελφὴν γοργονίαν, qui sic habet: Καὶ μόνη χεδὸν (agit autem de sorore Gorgonia quæ tardiùs ad baptismum accesserat) ἰν' εἴπω τολμήσας, σφραγίς ἀλλ' ἔ χάρισμα ὡς τὸ μυστήριον: & penè soli (vt audacter loquar) sigillum, non gratia erat initiatio. quasi dicat Gorgoniam ante susceptum baptismum ita piè vixisse, vt baptismus illi non tam esset χάρισμα, id est, peccatorum (quibus non admodum erat infecta) condonatio, quàm σφραγίς, id est, virtutum, quas multo tempore & studio acquisierat, sigillum. Vide scholium Billij in illum locum.

Pœnitentiam.] Quæ altera est hominis instauratio, ac proinde secunda post naufragium tabula meritò appellata.

Sanctam videlicet gratiam.] Alludit ad locum Esaia c. 12. vel Hieremiæ 2. vbi aquarum nomine sacram scripturam mysticè interpretantur patres; vt contrà, per Ægyptiacas aquas in sanguinem versas vana Philosophorum dogmata. Videndus præ aliis Origines, Exod. cap. 7. homil. 4.

AQUILA volucrum re-
gina, à longissima vita de-
nominationem accipit, viuit enim
annos centum. Cùm verò sene-
scit, rostrum ei incuruatur, cali-
gātq; oculi, ita vt nec videre pos-
sit, nec cibum capere. igitur in al-
tum sese attollit, & in præruptam
se prouicit rupē, ad quam rostrum
alli-

Εστι γὰρ ὁ αἰετὸς βασιλεὺς τῶν ὀρ-
νέων. αἰετὸς δὲ καλεῖται διὰ
τὴν πολυετίαν αὐτῆ. ὧσα μὲν ζῆ ἔτη
ἑκατόν. καὶ γηράσαντος χτυποῦται ὁ
πορομυκτῆρ, καὶ ἀμβλυώθησον οἱ ὀφ-
θαλμοὶ αὐτῆ, τὸ μὴ ὄραν, καὶ ἐκίχθει
φαγεῖν. ἀνέρχεται δὲ εἰς ὑψοῦς λίαν,
καὶ ρίπτει ἑαυτὴν ἐπὶ ἀκροτάτου πέτρας,
προσπερέουσα αὐτῇ τὸ ράμφος, καὶ
λουέ-

λούε θείσ τ' ψυχράν λίμνην, κ' κά-
θηθ' ἐπὶ τὸ ἡλιακὸν θερμόν. πίπτουσ
δὲ λεπίδες ἀπὸ τῆς ὀφθαλμῶν, καὶ
πάλιν ἐς νέους ἴσθιν ἀρχεται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑΙ σὺ οὐὼ νοητὲ ἀνδρῶπε, ὅταν
πολλὰ ἀμάρτησης, ἀνῆδε εἰς ὕψος,
τετέστιν εἰς τὸ σωμαϊδὸς σε. καὶ ῥί-
ψον σε κατὰ πέτραν, ἢ ἡρωεῖς τὴν ὀρ-
θόδοξον πίσιν, κλαῦσον τὸ πλῆθος
τῶν ἀμάρτων σου. ἐν τῇ λίμνῃ κα-
ταρίθνηταις σακευραῖς σου. θερ-
μάνθητι κατὰ τὸν ἥλιον, ἢ ἡρωεῖς κατὰ τὴν
ἐκκλησίαν, κ' κατὰ τὸ ἄγιον πνεῦμα,
σπεῦσον τὴν ταχίστω ἐπὶ τὴν
θερμῶν τῆς μετανοίας. ῥίψον ἀπὸ σοῦ
τὰς λεπίδας τὰς ἀμαρτίας, καὶ
πάλιν ἀνακαινισθήσεται, ὡς ἀετὸς,
ἢ νέότης σου, καὶ δικαιοδομομάση
κατὰ τὸ θεῶν.

allidit; & se frigidis immergit
aquis, aduersusq; solares radios se
opponit; tuncq; ex oculis cadant
lippidines, ac iterum iuuenescit.

INTERPRETATIO.

T V igitur, ὁ spiritualis homo,
cum multitudine peccatorū fue-
ris oppressus, in altum ascende,
hoc est, in tuam ipsius conscien-
tiam; atque te ad petram, scilicet
ad fidem orthodoxam proice; de-
fle peccatorum tuorum multitu-
dinē; & perpetuis te aquis, id est,
lachrymis abstergens, Solis radiis
incalesce; hoc est, in cœtu fidelium,
& in sancto Spiritu ad calorem
pœnitentiæ propera; lippidines, id
est, peccata abice; statim enim re-
nouabitur vt Aquila iuuetus tua,
& iustus vocaberis apud Deum.

N O T Æ.

A longissima vita.] Αετὸς enim ἀπὸ τῆς αἰῶνος, id est, æuo, si-
ue ἀπὸ τῆς ἔτεος, id est, anno. Athanasius, αἰετός, διὰ τὸ πολλάκις
ἀνακαινίζεσθαι κ' πολλὰ ζῆν: Aquila, quod sepe renouatur, & multos
viuit annos. Isidorus Latinam vocem ab acumine oculo-
rum deduxit; Festus autem ab acutè volando, siue à colo-
re fusco & subnigro.

Cum verò senescit, &c.] Alij aliter hanc renouationem
aquilæ narrant: Hieronymus: Aquila, vbi consenuerit, gra-
uantur pennæ & oculi; querit illa fontem, erigit que pennas, calorem
in se colligit, eo modo sanantur oculi, in fontem se ter mergit, atque
ad iuuentutem redit. Sanctus Augustinus: Dicitur aquila, cum

senectute corporis pressa fuerit, immoderatione rostri crescentis, cibum capere non posse. pars enim rostri eius superior, quæ supra partem inferiorem aduncatur, cum præ senectâ immoderatiùs creuerit, longitudo eius incrementi non eam finit os aperire, vt sit aliquod receptaculi interuallum inter inferiorem partem & vncum superiorem: nisi enim aliquod interuallum pateat, non habet morsus quasi forcipem, vnde velut tondeat quod transmittat in fauces. crescente itaque superiore parte & nimis aduncata, non poterit os aperire, nec aliquid capere. hoc ei facit vetustas. prægrauatur languore senectutis, & inopia comedendi languescit nimis, vtraque re, etate & egestate accedente. Itaque modo quodam naturali in mensura reparanda quasi iuuentutis, aquila dicitur collidere & percutere ad petram ipsum quasi labrum suum superius, quo nimis crescente, edendi aditus clauditur: atque ita conterendo illud ad petram excutit, & caret prioris rostri onere, quo cibus impedièbatur: accedit ad cibum & omnia reparantur, & est post senectutem tanquam iuuenis aquila. redit vigor omnium membrorum, nitor plumarum, gubernacula pennarum, volat excelsa sicut antea. fit in ea quedam resurrectio. Hactenus Augustinus. Rabbi Dauid (à recentioribus citatus) ex Sahadia, his non dissimilia de aquila narrat. Vincentius item in hæc verba: Aquila cum senectâ grauatur, nubes omnes volatu sublimi superat, vnde calore solis, oculorum eius caligo consumitur: & mox cum impetu, ipso caloris aestu, descendens, aquis frigidissimis tertio immergitur, indeque resurgens statim nidum petit, & inter pullos iam validos ad prædandum in qualitate frigoris & caloris quasi quadam febris correpta cum sudore quodam plumas exuit, & à pullis suis fouetur ac pascitur. donec pennas plumasque recuperans innouatur.

Ad petram.] Nota est metaphora: quam Hieronymus in comment. Matthæi cap. 16. & Augustinus lib. 2. de Trinitate, & in Psalmum 26. atque alibi frequenter sancti Patres notant; nam *ἡ πίστις* Fides appellatur petra; qua etiam ratione Christus fidei auctor petra ab Apostolo vocatur.

vocatur. Sed & Simon, qui fidei magister & Ecclesiæ caput à Christo constitutus fuit, ob hoc ipsum Cephæ appellatus est. Cephæ enim Syri & Hebræi (vel auctore Hieronymo) petram vocant. Vide Turrianū libro 2. pro Apostolicorum Pōtificum epistolis cap. 6. qui aduersus Centuriatores Magdeburgicos doctè ac fusè locum hunc tractat.

Renouabitur vt Aquila.] Psalmo 102. vers. 5. quo loco Euthymius: *Depones debilem senectam quam morbi & peccata contraxerant, ὡς ἐκεῖν & τὸ γῆρας τῆς ἑαυτῆς πειρῶν sicut ille senectam alarum. Renouaberis per pœnitentiam. ὡς ἐκεῖν & διὰ τὴν παλιφύϊας πειρῶν sicut ille per alarum repullulationem.* Cùm autem hæc sit frequens apud Patres allegoriæ istius vsurpatio, Theodorus Heraclienfis (is enim esse creditur commentariorum illorum auctor) aliter locum hūc interpretatur; verba sunt: Οὐ τῆτο βέλεται εἰπεῖν ὅτι ἀνακηνίζεται ὁ ἀετός, & γὰρ ἀνακηνίζεται εἰμὴ μόνον (ὡς φασίν) ὁ φοῖνιξ τὸ ὄρνεον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀετός δοκεῖ βασιλεύειν τῶν πετεινῶν ἀπάντων, βέλεται εἰπεῖν, ὅτι ἡ παλαιότης ἡμῶν ἢ ἐν βαβυλῶνι ἀνακηνιδήσεται εἰς βασιλείαν αὐτοῦ, ὡς περ ἡμεῖς ποτέ. διὰ γὰρ τῆ ὄρνιδος τῆ ἀετῆ τὴ βασιλείαν ἀνίπεται. *Non hoc dicit quod aquila renouetur: renouatur enim, vt aiunt, tantum Phœnix auis: sed quia aquila imperare videatur omnibus volucris; ait, senectutem nostram Babylonicam, ad regnum instauratum iri denuo, quemadmodum fuimus aliquando. per aquilam siquidem regnum significatur.*

VULTUR cunctis avibus voracior est : quadraginta enim diebus cibo abstinet, quem cum inuenit, totidem se ex illo libris ingurgitat ; itaq; quadragenariam abstinentiam quadragenaria ingluvie compensat.

INTERPRETATIO.

Tvigitur spiritualis homo, qui
in

Ο γύψ, ὄρνεόν ἐστι, τῆ ἡπλή τῆς γαστρὸς τὰ πάντα ὑποφακον-
τίζον. ἑξῆς ἀπασίαν ἄγει τεσσαρά-
κοντα ἡμερῶν, ἡ δὲ λαχάν-
τύχη ἐδέσμασιν, ἐδίει λίβας τεσ-
σαράκοντα, καὶ ἀναπληρεῖ τὴν ἡμέ-
ραν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀσίτιαν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σύ, νοητὲ ἀνδρωπεὸς, ἀπα-
σίαν

εἶαν ἦγες ἡμέρας τεσσαράκοντα,
 ποσὸν κρινῶν τὴν τῆς κυρίου ἀνάστασιν,
 μὴ δέλης γαστριμαργίᾳ χολάζειν,
 ἵνα μὴ ἀποβάλης τὴν τῆς τεσσαρά-
 κοντ' ἡμερῶν νηστείαν.

in quadragesimali ieiunio Do-
 minicam resurrectionem expe-
 ctas, noli ventri sædè indulgere,
 ne quadragesimalis abstinentiæ
 meritum perdas.

N O T Æ.

Voracior.] Hinc porrò prouerbiales illæ locutiones: *Eda-
 cior vulture. Si vultur es, cadauer expecta.* Hisque similes; quæ
 in helluones, & præ nimia auaritia diuitum hæreditatum
 captatores vsurpantur. Martialis:

Amisit pater vnicum Silanus:

Cessas mittere munera Oppiane?

Heu crudele nefas, maleq; Parca:

Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Qua figura Origenes etiam est vsus (etsi illam aquilæ cete-
 risque volucris quæ ex raptu viuunt æquè conuenire
 scribat) homilia vij. in Leuiticum: *Non manducabis, inquit,
 hæc quia immunda sunt, aquilam & vulturem & his similia: his
 etenim auibus semper mortuorum corporum cibus est, & ex mortuis
 cadaueribus viuunt. omnes ergo qui huiusmodi vitam gerunt, im-
 mundi habendi sunt. Ego puto & illos in his nominari, qui alienis
 imminent mortibus, & arte quadã & fraude testamenta subiiciunt.
 huiusmodi enim homines vultures & aquila meritò appellantur, ve-
 lut mortuorum cadaueribus inbiantes.* Hactenus Origenes.

Quadragesima diebus.] Non legi proprietatis huius aucto-
 rem: nisi placeat (quod nonnulli probant) vulturem eum-
 dem esse cum gypeæto, quod genus est aquilæ. Etenim gy-
 peætum (quem solum ex aquilis, cadaueribus vesci testa-
 tur Aristoteles) multis diebus ieiunare scribunt. Ceterùm
 illa est vulturis proprietates & sacris & prophanis scriptori-
 bus frequentissima, quòd ex vento absque maris concubitu
 vultures feminæ concipere existimentur: cuius ex Græcis
 Basilus

Basiliius, ex Latinis Ambrosius in commentariis Hexaemeri, meminerunt. Hinc Valentiniani (auctore Irenæo, & Tertulliano) imaginarios quosdam Sophiæ concubitus argumentabantur: sacri verò auctores conceptionis Deiparæ virginis puritatem coniiciunt. Basiliius dicto loco; & illo antiquior Origines contra Celsum: *Præterea (ait) dicendum ad Græcos non credentes IESVM natum de Virgine, mundi opificem in animantium genitura tam varia, satis declarasse, potuisse si libuisset, in vno quoque animali, quod in aliis fecerit, atque etiam in homine facere. Reperiuntur autem inter animantes quedam feminae quæ maris congressum prorsus nesciunt, sicut produunt de vulturibus ij qui scripserunt de naturis animalium: nihilominus hoc animal perpetuat successionē sui generis. Quid igitur mirum si volens Deus diuinum quendam magistrum generi hominum mittere, fecit, vt vice seminationis quæ fit ex congressu maris & femina, alia quadam ratione consuleretur futuro partui?* Hactenus ille. Sed & Cyrillus Alexandrinus in Iambis nondum vulgatis (quos nos ab eodē illo naturæ miraculo Gulielmo Sirleto habuimus) *ἐπὶ ζῶων ἰδιότῃτος κὺ φουτῖ* ad Sergium in eamdem sententiā scripsit:

*Tis ἀπόρρω τοὺς γυῖπας ἐξάγει τόκῳ,
Θήλυος παρ' αὐτοῖς ἐχ' ὑποτύσις ἀρρενωθῶ,
Οἱ τὴν καρδίαν ἡμᾶς πνευροδοσαν παρθένον
Δεικνύωτες αὐτῶν, ὡς ἐφικτὸν ὀρνέοις;
Ἐδει γ' οἶμαι τῆ πεσούτου δάυματος
Ἐχειν ἀμυδρὰς ἐμφάσεις.*

Quæ nos verbum verbo omnino reddentes, seruata tamen metri lege, sic vertimus.

*Quis vultures educit absque semine
Partu, marito, non subacta femina,
Perlucidam nostram exhibentes Virginem
Ipsam, vt volucris licet? nam oportuit
Miraculi obscuras habere imagines
(Vt credo) tanti.*

Ne quadragesimalis.] Eadem esse videtur celebris illius homiliae hypothesis, qua Magnus Basilius populum suum à nimis comestationibus, quibus die Paschatis, ieiunio transacto indulgebat, dehortatur: titulus est *χρὶ μιδυόντων.* quod Volaterranus, habita ratione totius argumenti, *πειραστικῶς* reddidit: *In ebrietatem & luxum quibus die Pascha populum affectum vidit.* In ea autem plena est energiae sententia illa, nec à nostro proposito aliena: *μία ἐπέεσσι, καὶ μία πειραστικῶς ὅς ἐχθροὺς πάντα τὸν πόνον ἐκείνον διέλυσεν καὶ ἠφάνισεν.* *Vesper vnus, impetus inimici vnus, omnem præteritum laborem prodit atque diruit.* eodem interprete.

PRÆ omnibus volucris
 pelecanus prolis est amans.
 femina nido incubat, pullos suos
 custodiens; ipsosque fouet, com-
 plectiturque, & nimis osculis
 sauciat; perforat itaque illorum
 latera, & illi moriuntur. post
 tres verò dies accedit mas pele-
 canus, & mortuos inuenit pul-
 los,

Εστι γὰρ ἡ πελεκᾶν φιλότεκνον
 ὄρνεον ὧσα πάντα τὰ ὄρνεα.
 ἡ δὲ δήλεια κατέξει ἐν τῇ νεοτ-
 τία, φυλάσσει τὰ τέκνα, καὶ δι-
 δάλπει αὐτὰ ἀπασσομένη, καὶ κο-
 λαφίζουσα ἐν φιλήματι, ὅπως ταῖς
 πλάσταις κατεργάζεται, καὶ τῆδε-
 τῶσι. καὶ μὲν ἡμέρας βίεις, ὧσα γνο-
 μένου τοῦ ἄρρενος πελεκᾶνος, καὶ δι-
 σίε-

ρίσκοντος αὐτὰ τεθνηκότα, ὀλοφύ-
ρεται τὴν καρδίαν λίαν. πεπληγ-
μένος δὲ τῆς πόνου, κολαφίζετ' ἰδίαν
πλευράν, καὶ ὅπας αὐτῆς ἐμποιεῖ, καὶ
καταρρέει αἷμα, ὅπως ἄζων ὄπι τὰς
πληγὰς αἷμα τεθνηκότων νεοσσῶν,
καὶ ὅτως ζωοποιουῦνται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτω καὶ ὁ κύριος ἡμεῶν ἰησοῦς
χριστός, λόγχῃ τὴν πλευράν αὐτῆς
κωλύει, καὶ διδούς ἐξῆλθεν αἷμα,
καὶ ὕδωρ. ἐπέσαζεν τὸ αἷμα ὅτι τοὺς
τεθνηκότας νεοσσούς, ταῦτες τὸν
Αδάμ, καὶ τὴν ἄν, καὶ τοὺς λοιπὺς
προφῆτας, καὶ ὅτι πάντας τοὺς θα-
νόντας, καὶ ἐφώτισε τὸ οἰκουμένω, καὶ
ζωοποίησεν αὐτοὺς διὰ τῆς ῥι-
μέρου παφῆς, καὶ ἐγέρεως αὐτῆς. διὰ
τοῦτο ἐλάλησε διὰ τῆς προφήτου,
Ὁμοιωθῆναι πελεκάνῃ ἐρημικῶ.

los, & valde angitur, doloréque
impulsus proprium latus percu-
tit, ac terebrat, emanátque san-
guis, quem super mortuorum
pallorum vulnera instillat, qui
sic vita restituuntur.

INTERPRETATIO.

SIC Dominus noster Iesus
Christus, cuius latus lancea ape-
ruit, continuóque sanguis & aqua
exiuit, super mortuos filios hoc
est Adamum & Euam ceterós-
que prophetas & super omnes
mortuos sanguinem suum fudit,
vniuersúmque mundum illumi-
nauit, & per triduanam sepul-
turam ac resurrectionem suam
ad vitam illos reduxit. quapro-
pter per Prophetam dixit: Similis
factus sum Pelecano solitudinis.

N O T Æ.

Pelecanus.] Hunc Plinius Plateam, Cicero Plataleam,
Hieronymus & Eucherius Onocrotalum vocant: pietatis
autem in filios, Ægyptiis theologis symbolum fuit; cuius
rei causa ex Horo colligitur, qui circa illarum venationem
ita ferme scripsit; *Pelecanus nidificat in scrobe in terra, quod non
ignorantes aucupes, bubulo stercore locum circumlinunt, ignémque
succendunt: ea verò fumum aspiciens aggreditur ignem alis extin-
guere, verumtamen ei tantum abest ad extinguendum astutia, ut
magis magisque sua tanquam ventilatione incendat, idcircoque alis
exustis capiatur.* Ælianus auté ea ratione hunc Pelecanorum
aduersus filios amorem coniectat, quòd (idque & Hero-
dios

dios etiam facere ait) cùm aliunde cibus non suppetit, esculenta quæ prius ederant euomant, & in educandos fœtus conuertant, pullisq̄ue imperitis ad volandum duces sint. lib. 3. Historiæ cap. xxij. Sed horum in Aristotele nulla penè mentio : frequentior verò de Pelecanis ἐν τοῖς ποταμοῖς ῥυομένοις id est, fluuiatilibus, tam in loco περὶ θαυμασίων ἀπισμάτων: quàm περὶ ζώων ἱστορίας: vbi docet, quo modo solidas conchas deuorent, quas calore concoctas, ob idq̄ue dehiscentes, euomant, & carnem testis abiectis edant. Simile quid est apud Cyrillum in Iambis:

Τίς πελλεκάνων ἀντὶ λόγῳ τὸ σόμα
 Ζένοις διαργάνωσεν μακροκοντίοις,
 Καὶ χάσμα τέτοις ἐξανοῖγε πάμφαγον,
 Πρὸς τὰς ἀπλήσιοις ἀρπαγὰς τῶν ἰχθύων;

Quæ sic forsan reddi possunt:

*Quis platalearum rostrum in modum lanceæ
 Externis aptauit longisque hastilibus;
 Et voraginem ipsis aperuit omni voram
 Ad inexplebiles rapinas piscium.*

Perforat itaque.] A serpentibus Pelecanorum filios occidi, & parentum sanguine viuificari auctor est Hieronymus, siue epistolæ ad Præsidium auctor. Ab Isidoro cap. de Aui- bus, in hunc modum hac de re agitur: *Fertur, si verum est, Pelecanum occidere natos suos, eosque per triduum lugere, deinde seipsam vulnerare, & aspersione sui sanguinis viuificare filios.* Eadem ferè sunt apud Augustinum in commentario ad psalm. 101. & Greg. super Psal. V. Pœnitential. Ex Alberto autem idè ferè colligitur; nisi quòd à filiis prouocatos parentes (quos illi mox, vt adolefcunt, in faciem percutiunt) impatientes iniuriæ, colaphis rostrorum eos cædere, & interficere dicit. quibus addit, post sanguinis effusionẽ ad eò debilitari Pelecanum, vt de nido exire non valeat, & pulli pro sua ac parentis cibatione euolare cogantur. Verùm horum

horum quidam propter ignauiam aut impietatem in parentem, exire nolunt, & pereunt; quidam autem se ipsos quidem pascunt, parentem verò penitus negligunt; qui vt conualefcit, pios filios nutrit, impios verò abiicit, & contemnit. Sed isthæc (vt & ipse Albertus agnoscit) nullo aut experimento, aut veteri probato testimonio affirmari possunt. Quare verius puto, hanc Pelecani figuram rostro peccatus fauciantem ac supra pullos sanguinem instillantem, pro arbitrio pictorum hucusque nobis exhibitam, nec vllam huiusce naturæ auem vsquam esse: partimque ex Æliani loco de pietate eiusdem auis in filios, partim ex Horo, qui vulturem scripsit femora fauciare, & ex fluenti sanguine pullos pascere, hoc omne fuisse effectum. Quod & Hebræorum sententia comprobatur, qui fatentur ingenuè, nescire se quæ auis sit Pelecanus. At liberum esto (quid enim impediamus?) & inuentis pro libito vti, & noua (si cui placuerit) etiam addere.

Sic Dominus.] Nulla est in suggestis anagogia hac frequentior. in excusis autem homiliariis tertio quoque verbo; quin & in ipsis templorum, suburbiûm ac rusticano-
rum prædiorum parietibus, post Christum crucifixum Pelecano proximus datur locus, vt notissimæ scilicet redemptionis nostræ adumbrationi. Bene quidem: Christo enim Saluatori mirificè prædicta huius auis natura conuenit. Nec multum interest, si de illius veritate dubitetur. Augustinus post Hieronymum tropologiam omnem eleganter, etsi cum præfatione semper, vti virum scientissimum decebat, illustrauit: *Sed quo modo congruat Christo (inter alia ait) quòd ipsa parens Pelecanus occidat filios suos? An & illi non congruit: Ego occidam, & ego viuificabo; ego percutiam & ego sanabo? An verò Saulus persequutor moreretur, nisi de celo percuteretur? Aut prædicator excitaretur, nisi illius sanguine viuificaretur?* Et Michaëlus Glyca cum de huius auis pietate in

sobolem agit, & ferè, quæ diximus adferat; ita ad Christum illam comparat: Etenim *Pelecanus est ipse Christus; nidus, paradisus; pulli, primùm conditi homines; serpens insidiator, ipse Diabolus; virus serpentis, fræus diaboli; mors, à Deo diremptio atque separatio; paterna affectio, Dei verbi facta nostrum causa natura humana assumptio; alarum supra pullos expansio, Christi super conditos illos primùm homines in crucem sublatio; laterum pulsatio, diuini lateris punctio, quam sequuta est sanguinis vitæ fontem continentis destillatio.*

Ad vitam illos reduxit.] Paulus ad Hebræos 10. eleganter explicuit, quis fuerit passionis Christi effectus: nam etsi sancti illi antiqui patres in fide venturi Christi, iustitiæque operibus æternam salutem meruissent; tamen quo minus illam adipiscerentur, commune naturæ peccatum obstabat. Hoc itaque sanguine, & passione Christi remotum est, post cuius sacrosanctam resurrectionem cæli aditus patuit: hæc enim est illa fiducia, quam in introitu sanctorum in sanguine Christi habere nos dicto loco iubet Apostolus. Videndus Thomas 3. parte, quæst. 48. & 49.

Similis factus sum Peleciano.] Psalmo 101. versu. 7. Quem tamen locum de mœrore amaritudineque afflicti hominis, aut ob nimiam peccati pœnitentiam contriti, cui grauis ac molestus sit strepitus turbæ; publicique conspectus frequentia, vt plurimum interpretantur auctores. ferunt enim aues has in desolationibus, locis deuastatis, ac saltibus auis habitare. Arnobius: *Factus sum sicut Pelecanus, auis illa quæ non habitat nisi in desertis, habens escas veneno eremi & incultis amaritudinibus plenas.*

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΡΔΙ-
κος. Κεφάλαιον Θ'.

De Perdice.
Cap. IX.

Εστιν ἡ πέρδιξ πολὺ τεκνῶσα.
νεοσποιοισαμένη δὲ πορεύεται
ἢ θήλις, καὶ γυνῶν τὰ ὠὰ καθ' ἑκά-
στῳ· καὶ ἐκ ἀρκείᾳ αὐτῆς τῆς ἰδίας
γαστροῦ ὀτόκος, ἀλλὰ κλέπτουσα τὰ
ὠὰ τῶν ἄλλοτριῶν, φέρει αὐτὰ ὀπί-
τιώ νεοπλάων αὐτῆς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν νοητὲς ἄνθρωπε, ὅταν
πολ-

PERDIX prolis fecunda
est. constructo enim nido
singulis diebus oua parit. nec ve-
rò proprij ventris sufficit illi fœ-
tus; verum aliarum auium dis-
currens suffuratur oua, & ad ni-
dum suum illa defert.

INTERPRETATIO.

SIC tu, spiritualis homo, si
mul-

multas feceris eleemosynas, ne tibi satis esse putes; sed ad alia præcepta festina, & nidum tuum abundè imple; hoc est, cor tuum expia, & te aduersus contrarias potestates valde muni.

πολλὰς ἐλεημοσύναις ποιήσης, μὴ ἀρκέσωσί σοι, ἀλλὰ δράμε εἰς ἐτέρας ἐντολάς, καὶ πλήθυνον σφόδρα τὴν νεοψυχίαν σου· πυνέσι, ἀγνίσου τὴν καρδίαν σου, καὶ σκληρυνον λίαν σε κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

N O T Æ.

Prolis fecunda.] Clearchus apud Athenæum, quendam refert duos perdices in Anaphen (ea est Cretici maris insula, hodie Namphio dicta) inuexisse, ex quibus tanta perdicum vis enata est, vt incolæ de insula relinquenda peti- clitarentur. Harum autem auium fecunditatis illam ratio- nem adduxit Philosophus in libris περὶ τῶν ζώων γένεσεως: quòd videlicet excrementis abundant, ob idque minus sint vo- laces, at salaces plurimum, & quæ coitu & partu alias supe- rent: καὶ τίκτει τὰ τοῖστων τὰ μὲν πολλὰ τὰ δὲ πολλάκις. πολλὰ μὲν οὖν, ἀλεκτορῆς, καὶ πέρδιξ, καὶ σπερδὸς ὁ λιβυκός: Et pariunt ex his alia com- plura, alie sepe. complura, gallina, perdix, Struthio Libycus.

Singulis diebus oua pariunt.] Ælianus lib. 3. cap. 15. Septem diebus nidum construunt: septem dies consumunt in pariendo: septem pullos nutricantur: Gillio interprete.

Suffurantur.] Ad hunc maximè locum spectant Hieremiæ Prophetæ cap. xvij. verba illa: Clamauit perdix, incu- bauit quæ non peperit, fecit diuitias & non in iudicio: in dimidio die- rum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit inspiens. Vbi Hebræi interpretes hanc ipsam de perdice proprietatem narrant. Hieronymus: Perdix aliena oua calefacit, si propria furto amiserit: sed cum creuerunt in nidis pulli, euolant, & ad pa- rentes suos redeunt, ementitum omittentes. Eadem sunt apud Ambrosium commentariis Hexæmeri, & ferè apud Aug: contra Faustum lib. 13. Isidorus verò Originum 12. cap. 7. sic ait; Perdix aded fraudulenta est, vt alteri oua diripiens foueat: fraus fructum non habet: denique dum pulli vocem propriæ genitricis audie-

audierint, naturali quodam instinctu hanc quæ eos fouit, relinquunt; & ad eandem quæ genuit reuertuntur.

Sic tu spiritualis homo.] Contra Origenis doctrinam, ad perdicis exemplum pium hominem hoc loco efformauit Epiphanius; nam ille Homilia 4. in Hieremiam quærit an in bonam vel in malam partem intelligentiam perdicis referre debeamus; & cum de malignitate, fraude, obscænaque huius auis libidine plura scribat, tandem concludit: Si igitur malignum, si immundum, si dolosum hoc animal est; impium videtur ad meliorem partem huius referre nomen, & ad Saluatoris nostri Iesu Christi intelligentiam temperare. magis autem conuenit mala Zabulo adiungere, & super aduersario lectionem intelligere præsentem, &c. post quæ Diabolo atque eius ministris Valentino, Basilidi, & Marcioni perdicis proprietatem conuenire latè probat; sed & Philastrius in præfatione libri De hæresibus sic ait: De Hæreseon diuersa pestilētia, variisque erroribus; qui ab origine mundi emerferint & sub Iudæis defluerint, & ex quo venit Dominus noster Iesus Saluator in carne, pullulauerint, dicere oportet, numerumque earum paulatim exponere, inimicumque humani generis per dici fuisse à Hieremia Propheta nõ immeritò comparatum agnoscere: qui cum infecunditatē patiatur, sæpius aliorum furtim foetus incubans, quasi suos iam fouet ac vindicat filios, vsque ad tempus aliquod: cumque eis iam tempus ætatis discernens accreuerit, tunc amissis falsis parētibus, iura parentum sensu proprio recordantes, palamque oculis intuentes, sequi eos amplius non demorantur: quorum causa nobis similitudo hæc denunciata est, quòd diabolo relicto impietatis causa, eius qui orbem terrarum sua sub ditione cum tenere putaret: postquam vero Christo parente à nobis viso ac recognito, ommissa falsitate parentis mendacissimi, iam veri parentis Christi vestigia sequi omnis homo non moratur, agnoscens quotidie per anigma: compleri enim cognoscimus prophetiam Hieremiæ beatissimi ita dicentem; Clamauit perdix, collegit quæ non parturiit, faciens sibi diuitias non cum sapientia; in medio dierum derelinquens

eum, & in postremo erit insipiens. Hactenus Philastrius.

Contrarias potestates.] Prauos spiritus intelligit. quos eodē nomine significauit Paulus, gloriosos resurgentis Christi triūphos describens, cap. 2. ad Colossenses ἀπειθυσάμενος τὰς ἀρχὰς ἢ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ θριαμβύσας αὐτὰς ἐν αὐτῷ. spolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso.

De Turture.

Cap. x.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΥΓΟ-

νος. Κεφάλαιον Ι΄.

INTER omnes aues, coniu-
gis amans est turtur. mas &
femi-

ΕΣτή θυγῶν φίλανδρον ὄρνεον
ἔδει πάντα τὰ πεινᾶ καὶ

πορδόν ὁ ἀμφότεροι ἄρρον, καὶ θήλυ, καὶ νεοσοπιῶσιν· ἔποζ δὲ χθέντων δὲ αὐτῶν, φυλάσκει τὴν μονογαμίαν ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν.

femina vnà volante, pullósq̄ue procreant: si verò morte separantur, ad finem vsque vitæ viduitatem custodiunt.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

INTERPRETATIO.

ΚΑὶ σὺ οὐ νοητὲ ἀνδρωπεὸν όταν πληθῆς ἀνομιῶν, καὶ δόξη σοι κερὸς τῆ μετανοῆσαι, ἐπόβαλλε τὸ κερυεῖν, καὶ μὴ περτέσης εἰς ἕτερον ρῦπον, πῦτέσιν εἰς ἕτεραν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ φύλασσε τὴν μονογαμίαν σου, πετέσι τὸν ὄρον τῆς γυναικός σου, ἵνα ἄρης μονῶ ἐν τῇ δὲ τέρει παρσίξ.

SIC tu, spiritualis homo, cum peccatis onustus, tempus esse penitendi iudicaueris, abiice praua opera; nec nouis te sordibus, id est, peccatis implices; sed unico coniugio contentus esto: videlicet intra proprij tori limites te contine; vt in secundo aduentu mansionem inuenias.

NOTÆ.

Viduitatem custodiunt.] Coniugalem turturum castitatem Ælianus commemorat: sed & Aristoteles hanc illis esse cum columbis (nam & συγόνα genus esse περσειῶν ex eodem philosopho voluit Athenæus) communem proprietatem scripsit. Isidorus inter pudicas aues connumerat. Albertus de his loquens, *Post primum* (inquit) *coniugem, secundum nesciunt.* Cyrillus verò in Iambis, de Porphyrione agens:

Πόθεν δὲ διπλοῦς ὡπερ ἡ συγῶν γάμοις.
Τὸδ Πορφυρίωνος φύσις βελύπεται;
Ὅς καὶ παρ' ἡμῖν ἐσκόπητε μαχλάδα,
Διμῶ τὸ σῶμα τίκεται τετλιμμένῳ,
Θέλων δὲ πόρνῳ μηδ' ἐ τὴν θέαν ἔχειν.
Λάλῳ σιωπῇ σωφρονίζετ' ἔβιον.

quæ (carminis non habita ratione) ita sonant.

Qui à duplicibus quemadmodum turtur nuptiis.

Porphyriionis adhorret natura?

Qui si quando apud nos scortum viderit,

*Inedia corpus macerans, tabescit;
Séque lustrat, vt ne visum meretricium habeat.
Loquaci silentio modestam instituit vitam.*

Porro (vt hoc obiter) de eximia Porphyriionis (is est quem Hispani *Calamòn* vocamus, corrupta vulgo vt arbitror voce, cum potius *Talamòn* à thalami custodia, vt & putat Hermodaus, dici debeat) castitate, qui viso vel adulterio, vel ipso tantum adultero, aut inedia, vt ait Cyrillus, aut suspendio vitam finit; plurima apud Oppianum, Athenæum, & Ælianum lector deprehendet. His verò quæ de turtue diximus, & sanctus Bernardus & recentiores illud addunt, in siccis ac truncis ramalibus turturem amisso compari infidere, & limpidam aquam ad potum turbidare.

Intra proprij torilimites te contine.] Sic Basilus Magnus homilia 8. in Hexæmeron, & in oratione de intemperantia, & incontinentia; *Turturem* (ait) *si quando à coniuge disunctus fuerit, numquam cum alio inire in posterum societatem dicunt: sed cœlibem sine coniugio manere, alterius societatem euitando, cum superioris coniugis memoriam habeat. Quid ergo esse potest nobis infelicis, qui non solum coniugibus nostris similem amorem non exhibemus; sed contra Domini præceptum, erecta ceruice, scintillantibus oculis, fucato & ementito colore vultus, incedimus?* &c. Eadem ferè sunt apud Basilij fratrem Gregorium, in comment. in Cantica, cap. 2. & apud Origenem, & Gregorium Magnum, dicto loco, Cyrillum in Leuiticum lib. 2. Hieronymum aduersus Iouinianum lib. 1. Augustinum lib. 16. Ciuitatis cap. 24. Nazianzenus autem in præceptis ad virgines, ex interpretatione Billij:

*Vt semel est dulci turtur viduata marito
Extractum gemit assiduè, luctuque requirit.*

O verè sapiens volucris: mortalibus autem

Quanto virginitas tandem prestare putanda est?

Sed & Michaëlus Glyca annalium parte prima totum ferè
Basilij

Basilij locum exscripsit. Tradunt (ait) turturem à compari seiunctam, ob coniugis prioris memoriam nullius alterius societatem admittere. Dictum hoc mulieribus esto; vitæ nimirum puritatem ab ipsis etiam brutis animantibus indecoræ plurium nuptiarum appetitioni præferri.

In secundo aduentu.] Videlicet Domini nostri Iesu Christi, hoc est, censorio die; frequens enim est sacris auctoribus hæc dicendi phrasis. Nazianzenus in apologia cur in Pontum fugerit, difficile aiebat esse verba commodè facere dereligionis nostræ mysteriis, id est, de typis, de veritate, de testamentis, καὶ χριστὸς παρῴσας πρῶτης τε καὶ δευτέρας: de Christi primo & secundo aduentu. Hippolytus in oratione De consummatione mundi *Ab scripturis* (ait) *duplicem aduentum Christi ac Saluatoris nostri discimus. prior quidem secundum carnem abiectus fuit, eo quòd ille humilis apparuerit: posterior prædicatus est gloriosus, quoniam veniet è calis cum potentia, cum angelis, & gloria Patris.*

Mansionem inuenias.] Græcè *ἄφης υορλώ*: qua voce electorum fors & beatitudinis discrimina à sanctis patribus declarantur. vt ex Ioannis illo: *Εν τῇ οἰκείᾳ τῷ πατρὸς μὴ μοναὶ πολλαὶ εἰσιν.* Vide insignem Basilij locum in libro *περὶ τῆς ἀγίας πνεύματος*. cap. 16 quem citat & illustrat Anastasius Nicænus quæstione 84. in scripturam.

PHOENIX avis pavone
pulchrior est. pavo enim au-
reas argenteasque habet alas:
phœnix verò hyacinthinas, &
smaragdinas, preciosorumque la-
pidum coloribus distinctas; coro-
nam autem habet in capite &
in pedibus malleolos. Prope In-
diam degit. vivit autem annos
quin-

Φοῖνιξ τὸ ταῶνος ὠραιότερα
ὑπάρχει. ὁ ταῶν γὰρ χρυσαί,
ἢ ἀργυραὶ κατιπετάσται τὰς πτε-
ρυγὰς κέκτηται· ἢ δὲ φοῖνιξ, ὑακί-
νου καὶ σμαράγδου, καὶ λίθων πο-
λυτῶν. πύραν γὰρ φέρει ὅτι τῶν
κεφαλῶν, καὶ σφύρας κατέχει ὅτι
τοῖς ποσὶν αὐτῆς. ἡ φοῖνιξ τῆς Ἰν-
δίας ἐγγὺς κοιτάζεται, καὶ ἀμφὶ
τὰ

τὰ πεντακόσια ἔτη τὸ βίον διάγει
εἰς τὰς κέδρους τῆς λιβάνου ἄβρω-
τος, καὶ ἄποτος, βέβηται δὲ ἐκ πνύ-
ματός. καὶ μετὰ τὰ πεντακόσια ἔτη
ἀναμύσας ἐμπροσθεῖ τὰς πτέρυγας αὐ-
τῆς ἀρωμάτων, καὶ ὅταν σημανῇ ὁ
ιερεὺς τῆς ἡλιουπόλεως, ἐγείρεθαι
τὸ ἴδιον τόπον, καὶ πορεύεθαι πρὸς τὸ
ιερεῖα, καὶ εἰσέρχουμένη εἰς τὸ ναὸν μετὰ
τῆς ἱερέως, εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον,
καὶ πάντα τὰ μέλη αὐτῆς, σποδοὺς γί-
νεται. τῇ δὲ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ θρίσ-
κει αὐτῷ πτερυγμένῳ οὖσαν. τῇ
δίτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀναπεπλησμένη πτε-
ρύγων ἀσπάζεται τὸν ἱερέα, καὶ
ἀνακαίνιζομένη ἀπέρχεται πάλιν
εἰς τὸν ἴδιον τόπον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑΙ πῶς οὐκ οἱ παράνομοι ἱε-
ραὶ ὑπέστησαν τὸ τριήμερον ἀνάστασιν
τοῦ κυρίου ἡμεῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐπεὶ περ
τὸ ὄρνεον διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐξωπι-
ήθη, καὶ ὁ κύριος ἡμεῶν Ἰησοῦς χριστὸς
τῷ τρίτῳ οὐκ ἐδύνατο ἐγείρεθαι αὐτὸ
ἐκ νεκρῶν; διὰ τῆς ἐλεγχῆς ὁ θεο-
φύτης: Δίγχιος, ὡς φοῖνιξ, ἀνθήσει.

N O T Æ.

Pauone pulchrior.] Philostratus (vt ait Ioan. Tzerzes)
Phœnicem etiam cum pauone comparauit: Philostratus (ait)
in vita Apollonij Phœnicem auem per omnem vitam vnicam scri-
bit, quæ pauone formosior sit, & maior citra collationem, & auri
colore splendidior. Lactantius autem, siue carminis illius de
Phœnice auctor:

Effigies

quingentos, & in cedris Libani
absque cibo & potu, vento pa-
scitur. at post quingentos annos
alas aromatis implet, & cum
Heliopolews sacerdos sacrificia in-
choat, è proprio egreditur nido,
& ad sacerdotem pergit, vnâ-
que templum ingreditur vsque
ad sacrarium, & in cinerem to-
ta consumitur. sequenti autem
die alis renatis reperitur. ter-
tia verò die iam integra sacerdo-
tem salutatur, restauratâque ite-
rum ad proprium locum redit.

INTERPRETATIO.

CVR igitur Iudæi iniqui, Do-
mini nostri Iesu Christi tridua-
nam resurrectionem non credi-
derunt, cum auis trium dierum
spatio ipsa se suscitaret? aut quo-
modo seipsum à mortuis susci-
tare non potuit, cum de illo di-
xerit Propheta: Iustus vt Phœ-
nix florebit?

*Effigies inter pauonis mista figuram
Cernitur, & mistam Phœnidis inter auem.*

Albertus pauonis caput Phœnici tribuit.

Phœnix hyacinthinas & smaragdinas.] Elegantissima quidem est apud eundem Lactantium istius avis descriptio, ab illo versu: *Principio color est, &c.* quam quod longiuscula sit, hîc non subiiciam. Apud Plinium sic legimus: *Æthiopes, atque Indi discolors maximè & inenarrabiles ferunt aues: & ante omnes nobilem Arabiæ Phœnicem, haud scio an fabulosè, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa collum, cetera purpureus, cerulam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputque plumeo apice coherente.* Tacitus Annal. lib. 6. Fabio & Lucio Vitellio coff. id est, ab v. c. 787. in Ægyptum Phœnicem venisse refert; eumq. luculenter describit, & totius proprietatis meminit.

Viuit annos quingentos.] Varij sunt auctores in explicanda Phœnicis vitæ periodo. Plinius sexcentos sexaginta annos viuere, ait: Solinus quingentos quadraginta: Philostratus (teste Volaterrano lib. 25. Philologiæ) sexcentos: Rex Æthiopiæ in epistola ad Romanum Pontificem trecentos tantum: Herodotus, Tacitus, Orus, S. Aurelius Victor, Ouidius, Ælianus, Albertus, recentioresque de quingentis consentiunt: alij, eodem Tacito auctore, mille quadringentos sexaginta vnum. at Ioan. Tzetzes ne parcus erga Phœnicem videretur, ex Chæremone Ægyptio sacrarum litterarum scriba, sex & septem millibus annis viuere illum (fides penes auctorem stet) constanter affirmat.

Absque cibo & potu, vento pasitur.] Plinius: *Neminem aiunt extitisse qui viderit vrescentem.*) Ouidius.

——— *nec fruge nec herbis,*

Sed thuris lacrymis & succo viuunt amomi.

Heliopoleos sacerdos.] Heliopolis Ægypti vrbs est, quam Solis vrbs vocat Plinius; hodie Bethsemes appellari in eandem

eandem significationem voce composita auctor est Ortelius. Porro totam auis huius historiam abunde ex præcitantis auctoribus discas: etsi illi non multum inter se consentiant; in sola videlicet conflagratione, nouaque Phœnicis instauratione conformes. Libet autem Alcimi Auiti Vienneſis Archiepiſcōpi non inueniſtum quidem, vt ætas illa ferebat, de Phœnice carmen ſubiicere, quod tale eſt:

*Hic quæ donari mentitur fama Sabæis
Cynnama nascuntur, viuax quæ colligit ales,
Natali cum sine perit; nidoque perusto
Succedens sibimet quaſita morte reſurgit:
Nec contenta ſuo tantum ſemel ordine naſci,
Longa veternoſi renouatur corporis ætas,
Incenſamque leuant incendia crebra ſeneſtam.*

Sequenti autem die.] Albertus: Ignis vi in cinerem vertitur, die altero vermem aiunt in cinere naſci, qui alis die tertia aſſumptis intra paucos dies in auem priſtinæ figuræ commutatur & auolat.

Reſtaurata.] Ariſtides de Smyrna beneficio M. Aurelij imperatoris reædificata: ἡ πόλις ἀναφύεῖ μεταβαλῶσα τὴν ἡλικίαν, ἢ αὐτὴ παλαιότε καὶ νέα γηομένη, ὡς περ τὸν φοῖνικα ἀναβιώσκει δὲ λόγος αὐτὸν ἐξ αὐτῆ, id eſt, Repullulat ciuitas deſiſto ſenio, vetus eadem & noua: quemadmodum dicunt Phœnicem ex ſe ipſa reuiuifcere. atque alibi de eadem, γέρονε ἢ παλαιοτάτη καὶ νεωτάτη, ἢ αὐτὴ ἐαυτῷ ἀνανεωσαμένη, καὶ δάσφ τὸν ὄρνιν φασι τὸ ἱερὸν, id eſt, eadem vrbs & antiquiſſima & nouiſſima, inuēta aſſumpta, facta eſt, quod de ſacra aue aiunt. Extat eiufdem argumenti Martialis epigramma:

*Qualiter Aſſyrios renouant incendia nidos,
Vna decem quoties ſecula vixit auis.*

Ad proprium locum redit.] Artemidorus lib. De inſomniis cap. 49. atque alij etiam locum ex quo Phœnix euolet in Aegyptum & ad quem mox reuertatur ignorari aiunt. Artemidorum autem tranſcripſit Suidas in verbo φοῖνιξ.

Cur igitur Iudæi.] Clemens Romanus lib. 5. Conſtitution:

tion. totam Phœnicis historiam narrat, eaque aduersus Stoicos vtitur ad vniuersæ carnis exsurrectionem probandam. concludit enim (doctissimo illo æternæ memoriæ senæ Francisco Turriano interprete) *Si ergo (vt ipsi aiunt) in auerationis experte resurrectio apparet, quid nostra calumniatur?* Clementem ad idem citat Cyrillus catech. 18. de Resurrectione. Tertullianus verò hac de re agens: *Accipe (ait) plenissimum atque firmissimum huius spei specimen, illum dico alitem Orientis peculiarem, de singularitate famosum, de posteritate monstruosum, qui semet ipsum lubenter funerans, renouat, natali sine decedens atque succedens iterum Phœnix. Vbi iam nemo, iterum ipse: qui non iam, alius idem. Quid expressius atque signatius in hanc causam? aut cui alij rei tale documentum?* Sed & Epiphanius noster in Ancorato eisdem penè verbis quibus hic vtitur, huius auis naturam descripsit, & similiter Resurrectionem ex ea probat. Sanctus item Ambrosius libro de fide resurrect. & in 5. Hexameron, eodem argumento vtitur. Aeneas item Platonicus ad idem: *Præterea (ait) & Phœnix auis ultra quingentos annos viuere dicitur. Ea verò vbi fuerit mortua & resoluta, viuere putatur. Succurrit multitudo animantium, quæ ex corruptione cepere principium.* Nazianzenus autem in præceptis ad virgines, pij animi qui pœnitentia doloreque mortificatus, per gratiam iterum reuiuiscit, Phœnicem symbolum fecit. Idemque in Oratione vltima de Spiritu sancto, aduersus Arianos Eunomianosque hac similitudine Trinitatis mysterium explicat. Ambrosius Psalm. 118. Cyprrianus & Rufinus in symbolo ad probandam Christi ex Virgine sine virili semine natiuitatē, idem exemplum adducunt. Pythagorici in *μυστηριώσεως* suæ fidem adhibent: quò spectat tota illa apud Ouidium auis huius ecphrasis.

Iustus vt Phœnix florebit.] Psalmo 91. vers. 12. Vbi Latinus interpres rectè *Palma* reddidit: *ὁμόνυμα* enim sunt. vtrumque autem translata dicitur *ἐπὶ φοινίκου χρώματος*. Etenim (vt
ait

ait Gellius) palmæ arboris fructus non admodum calore concocti , spadicei vel phœnicei, id est , rubei & quasi sanguinei sunt ; ipsa verò auis quia hoc colore est , ita vocatur, Plinio & Isidoro auctoribus. Lactantius autem ab ipsa arborem denominat, quod non probo. Tertullianus supra citatus in libro De Resurrectione eundem ex Dauide locum allegat, & *Phœnix* vertit.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΩ-
 νος. Κεφάλαιον ΙΒ΄.

De Pauone.
Cap. XII.

ΕΣΤΙΝ ὁ ταῖς τερπόμενον ὄρνεον
 ὡδὲ πάντα τὰ πετεινά. ἔστι

PAUON inter omnes volucres
 auis est iactabunda. corporis
 enim

enim forma atq; alis pulcher est.
 Cum ambulat, se ipse letitia ex-
 sultans intuetur, demittit verò
 caput, & in terram oculos conii-
 cit: cum autem suos conspicit pe-
 des, grauius vociferatur, scilicet
 quòd illi ceteris corporis sui par-
 tibus non respondeant.

INTERPRETATIO.

Τὸν ἄρα πνευματικὸν ἄνθρωπον, ὁρῶν
 τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ ἀγαθὰ σου,
 τέρπου, καὶ ἀγάλλου· ὅταν δὲ ἴδῃ
 τοὺς πόδας σου, τὰ ἁμαρτήματά
 σου, φάνησον, καὶ κλαῦνεν πρὸς τὸν
 θεόν, καὶ μίσησον τὴν ἁμαρτίαν,
 ὡς περὶ ὁ ταῦς τοὺς πόδας, ἵνα δι-
 κειος τῶν νυμφῶν φανῆς.

δὲ μορφόχρους, καὶ πτερυγῶν ὄρασιων.
 ὡς πατὴρ γὰρ ὁρᾷ αὐτὸν τερπόμενον,
 ἐλκεκυφεῖται δὲ ἔχων τὴν κεφαλὴν
 ὑποβλέπει. ὅταν δὲ ἴδῃ τοὺς πό-
 δας αὐτῆ, φωνεῖ ἀχρῆως, αὐτοὺς
 ἀνομοίως ἔχειν πρὸς τὸ λοιπὸν μέ-
 ρος τοῦ σώματος φάσκων.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑΙ ΣΥ Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶπι, ὁρῶν
 τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ ἀγαθὰ σου,
 τέρπου, καὶ ἀγάλλου· ὅταν δὲ ἴδῃ
 τοὺς πόδας σου, τὰ ἁμαρτήματά
 σου, φάνησον, καὶ κλαῦνεν πρὸς τὸν
 θεόν, καὶ μίσησον τὴν ἁμαρτίαν,
 ὡς περὶ ὁ ταῦς τοὺς πόδας, ἵνα δι-
 κειος τῶν νυμφῶν φανῆς.

N O T Æ.

Corporis enim forma.] Pulchra est pauonis descriptio apud
 Lucianum in Oratione De domo : nec inelegans in Dione
 Chrystomo ἐν Ὀλυμπικῶ ἢ περὶ τῆς πρώτης τῆς θεοῦ ἐννοίας. At
 omnibus certè & breuior, & venustior apud Tertullianum
 in libro De pallio, cuius sunt verba: Pavo pluma vestis, & qui-
 dem de cataclitis; immo omni conchylio depressior, qua colla florent;
 & omni patagio inauratior; qua terga fulgent; & omni syrmatè
 solutior, qua cauda iacent; multicolor, & discolor, & versicolor,
 nunquam ipsa, semper alia, et si semper ipsa quando alia: totiens de-
 nique mutanda, quotiens mouenda. Quæ verò sint cataclita,
 quid patagium, quid syrma, optimè explicuit Turnebus, &
 dicto Tertulliani loco scholium Iacobi Pamelij.

Latitia exultantem.] De hac pauonum philautia, plurima
 apud Aristotelem, Plinium, Oppianum, Aelianum, cete-
 rosque huiusce argumenti scriptores.

Suos conspicit pedes.] Meritò Iulius Scaliger 238. exercitatione, Cardanum notat, qui aniculares hæc fabellas (vt ipse ait) de pauone narrat. Et si non sit infrequens apud recentiores alios hæc pauonis proprietates; à quibus nec dissonant multū, quæ ex Theophrasto Pierius adduxit libro 24. illis verbis ἀλλὰ θεωροῦσι, &c. si modò hac de re loquutus est Theophrastus. Pierium consule.

Præcepta tua.] Id est, diuinam legem tibi impositam: hæc enim Christiano homini veri gaudij causa non mediocris esse debet. De qua, legis videlicet diuinæ, mandati, præceptorum, testimoniorum, eloquiorum, iustificationum (nam hæc omnia synonymicè vsurpantur à regio Psalte) præstantia, & ad ingenerandam in animis hominum istam lætitiæ facultate, tertio quoque verbo apud eundem Prophetam extant testimonia. Paulus autem ad Romanos 7. Συνηδμαί γὰρ τῷ νόμῳ τῆς θεοῦ καὶ τῶν ἐπιειδῶν: *Condelector enim legi Dei secundum interiorum hominem.*

Pedes, id est, peccata.] Mystica illa Christi in nouissima cœna ante sacrosanctum suum agonem pedum discipulorum ablutio significauit; inquinamenta sordesque animi, imperfectiones, & carnalia desideria, veros cælestis magistri discipulos, confessionis ac pœnitentiæ lauacro abluere oportere: sic (ne in re vulgari lectorem morer) doctè ac fuse explicat Origenes in commentariis illius loci.

AIT Christus in Euāgelio:
 Estote prudentes sicut ser-
 pentes, & simplices sicut colūba.
 Physiologus in serpente plures
 inesse naturæ proprietates ait.

Prima serpentis proprietās.

Cυμ senio grauatūr, caligant
 illi oculi: & cū iterum iuuenes-
 cere parat, quadraginta diebus
 cibo

ΟΧειρὸς εἶπεν ἐν τῷ διαγγε-
 λίῳ, Γίνεθε φρόνιμοι, ὡς οἱ
 ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ πετειναί.
 ὁ φυσιολόγος ἔλεξε περὶ τῶ ὄφεως,
 ὅτι πολλαὶ φύσεις εἰσὶν ἐν αὐτῷ.

Πρώτη φύσις τῶ ὄφεως.

Οταν γηράσκει, ἀμβλυών ὁ αὐτῶ
 οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐὰν ἀνανεάζειν
 ἑαυτὸν βέλη, νῆσθε ἡμέρας τεσ-
 σαρὰ-

σπαράκοντα, ἕως ἂν τὸ δέμας ἀπὸ
 χλωροῦ ἢ καὶ ἀρίσκει πέραν, καὶ ῥα-
 γασίας δὲ, φροῦσας δὲ διὰ τῆς
 ὀπῆς ὠδεῖται περᾶσαι, καὶ ἐμβάλ-
 λει τὸ γῆρας, καὶ ἀποβαλὼν αὐτὸ
 περπαλῶ παρέχει νεανίσκον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑΙ ΣΥΝΟΙΤΕ ἄνθρωπε, εἰ ἂν θέλῃς
 τὸ πάλαι ποτὲ γῆρας τὸ κόσμου
 ἀποβαλέσθαι, διὰ τῆς σενῆς, καὶ τεθ-
 λιμμένης ὁδοῦ, διὰ νηστείας τὸ σῶμα
 μάστιγον, σενὴ γὰρ ὄστιν ἡ πύλη, καὶ
 τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἐπάγουσα εἰς
 τὴν βασιλείαν τοῦ ἔσχατου.

cibo abstinet, & tandem emollita
 cute, querit petram per cuius fo-
 ramen magno nisu contendens
 pronusque transire nititur, cu-
 temque exiit; qua deposita gau-
 det, atque iterum iuuenescit.

INTERPRETATIO.

ET tu, spiritualis homo, si per
 angustam & arctam viam ve-
 terem mundi senectutem depo-
 nere vis, corpus tuum ieiunio
 macera: Est enim angusta por-
 ta, & arcta via que ducit ad re-
 gnum celorum.

N O T Æ.

In Evangelio.] Locus est apud Matthæum capite 10. vbi
 Apostolos nouam Euangelij lucem annunciaturus mundo,
 salutaribus præceptis diuinus ille magister corroborat.
 Porro totam Christianæ disciplinæ perfectionem comple-
 xus, duo necessaria esse ait ad administrationem verbi, pru-
 dentiam videlicet & simplicitatem. Ad prudentiam (vt
 breuiter dicam) eorum in vniuersum pertinet cognitio at-
 que effectio, quæ ad bene beateque viuendū in suo vnum-
 quemque statu perducere possunt. Est enim diuina hæc vir-
 tus humanarum omnium actionum quasi gnomon, est vit-
 tutum dux & mater, est vitæ moderatrix; immo verò, iuxta
 Stoicorum placita, ars est agenda vitæ. Deinde cum sim-
 plicitatem iubet, hypocrisim vetat; nam simplicitas simu-
 lationi opponitur, & tam dolum in verbis, quàm in factis
 fraudem auersatur. Extant innumera sacrarum litterarum
 testimonia, quibus duplices corde à Spiritu sancto repro-
 bantur, simplices verò ac recti variis encomiis extolluntur.

Iam licet duo hæc, prudentia & simplicitas differre quodammodo ac dissentire inter sese videantur; optimè tamen constituta ratio facili negotio illa copulabit ac vinciet: est siquidem inter virtutes omneis mira quædam societas atque connexio. Qui fortitudine præstat, temperans item esse rectè potest. Facilitatem morum ac seueritatem si quis vnà retineri non posse arbitratur, planè decipitur. idem de sobrietate & liberalitate ac reliquis istiusmodi virtutum speciebus dictum esto. Vide Petrum Velleium à Gueuara doctè ac fusè de hoc differentem in l. obseruandum. ff. de officio præsidis: Petrum Velleium à Gueuara, præteritum, si quod fuit virtutum secundum seculum, viuendum simulachrum; præsentis vnicum ornamentum; futuri absolutissimum exemplar. & verò lector candide si viri huius præclarissimas doteis exprimere nunc vellem, vix tibi fidem facerem; etenim eò vsque maximorum virorù elogia inuidiam & incredulitatem declinare solent, quousque communem hominum captum non excedunt. Ornat profectò tantum hunc virum antiquissimus generis splendor; ornat constans quædam à primis auctoribus ad posteros vsque deriuata in reges suos fidelitas & studiù; multa apud eosdem principes ob hoc ipsum gratia; amplissimi magistratus domi militiaeque feliciter administrati: ornat (quoniam quæ diximus vix nostra sunt) verior ac solidior animi nobilitas, vitæ summa innocentia, incredibilis candor, rara morum suauitas, virtutum omnium, atque huius maximè quam tractabam, prudentiæ, quæ reliquarum omnium condimentum est, eximia quædam & admirabilis possessio. Quid mirum? prudentes nasci homines negauit philosophus; at disciplina, labore, & experimento fieri testatur: Petrus Velleius isthæc sibi præsidia ita nimirum comparauit, vt à primis annis sacrosanctis literarum studiis omnino consecratus, in omni bonarum artium genere ad miraculum excellat. Nec

verò

verò ille propterea ita se inuidit mundo, vt intra priuatos bibliothecæ parietes semper delitesceret; multa vidit, multa cognouit, multa tractauit, plurimis officiis Rempubli- cam sibi demeruit; quin etiam & Vrbi ipsi & in Vrbe Orbi illius virtus iam olim admirationi fuit. Finiam semel: Erit, cum Velleium considerans, perfectissimam vigilantissimi præfulis, qualem Apostolus instituebat, imaginem te intue- ri dicas, atque illum ad Christianæ Reipublicæ vtilitatem, vt que atrea ex orientis Religionis redeant tempora, præfi- ciendum Ecclesiæ desideres: erit, cum amplissimo magi- stratui, ne tot sileant iuris apices, apussimum iudices: erit cum ad efformandam lubricam illius etatem, qui ad rerum omnium clauum admouendus esset, natum Velleium exi- stimes. Denique nulla vnquam viris optimis & maximis præmia proposita, nullæ tam secundæ atque insolentes for- tunæ, quibus non ille se dignissimum præstiterit, atque ad illas consequendas amplissimam sibi virtute ac doctrina viam non strauerit. Patere queso lector candidè, si me à pro- posito argumento Velleij nostri recordatio diduxit; animo quidem ac desiderio nostro haud planè satisfactum est; tuo nimirum digressionè hac molestum nihil accidisse con- fido, Menandri videlicet memor; apud quem *αὐτὸς ὁ χρῆσῆς χρῆσῶν ἐ μὲν ποτε*. Nunc ad rem.

Sicut serpentes.] Alibi etiam Serpentum prudentiæ me- minere sacræ litteræ; nam eo Geneleos loco quem nunc vertit Hieronymus, *Erat serpens callidior*, nunc, *Erat serpens sa- pientior*, Aquila & Theodotione *πανῶρων* legentibus, septua- gintra habent *ὁ δ' ἄριστ' ἡ φρονιμώτατος*. Nec arridet quod Au- gustino Stheuco placuisse video, ea ratione serpentes ibi prudentes vocari, quòd longissimè cernant; etenim nimis frigida interpretatio est. Memini item Clemētem Alexan- drinum, libro Stromatum sexto, aliam adduxisse rationem; videlicet quòd in maleficiis (quorum optimus artifex est

serpens) inueniri etiam possit consequentia aliqua & discretio, & compositio, & coniectura futurorum. Cui sententia fauere videtur communis doctrina: quæ & Basilium auctorem habet homilia 12. in principium Prouerbiorum; dum duplicem prudentiam constituit, vnam proprii commodi custodem (Volaterrano interprete) & alieni doli obseruatricem, qualem habet serpens; alteram quæ virtus est, & quæ ea quæ agenda aut non agenda sunt, definit. Verum certè priorem illam vix est vt prudentiam vocemus; astutiam, calliditatem, malitiam, fallaciam, verlutiam magis propriè appellabimus. Non inficior, verbum *φρόνιμος* in sacris litteris ad vtrūque anceps esse. nam vt noui testamenti (in quo Græcorum verborum maior vis est) testimonium agam, Paulus ad Romanos 11. *μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι.* & iterū paulo inferiùs ad eosdem, *μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς,* Lucae capite 16. Villicum iniquitatis laudauit Dominus, *ὅτι φρονίμως ἐποίησεν,* quia subdit *οἱ ὑοὶ τοῦ αἰῶνος τέ του φρονιμώτεροι ἢ τὸν πῦρ τῆς φωτὸς εἰς τὸ ἔσθαι τὴν ἑαυτῶν εἰσὶ.* At vides vbi que & Paulum, & Lucam præfatos, illum *παρ' ἑαυτοῖς,* hunc *εἰς τὸ ἔσθαι τὴν ἑαυτῶν.* Adde, perperam illius prudentiam in exemplum proponi qui ea tantūm ad nocendum & malefaciendum vtitur. Quare magis forsitan physica ratio sit, quam ex veteri Ægyptiorum Phœnicumque theologia colligit Eusebius, videlicet serpentes spiritalissimos esse animalium omnium. nam absque manuum aut pedum & omnino absque alicuius organi exterioris adiumento, eximiam celeritatem assequuntur, feruntur, varias in figuras ac formas gradiuntur, inuoluto ac reuoluto gressu in quamlibet partem rotantur. Hoc autem inde habent, quòd præ cæteris animalibus igneam naturam participant. Idque decantatissimus ille Epies sacrarum litterarū scriba, quem summum Deorum interpretem Ægyptij putarunt, cuiusque libros Arius in Græcam linguam traduxit, concione significauit;

ficauit; cùm conuiente atque adeò clausos habente oculos serpente, tenebras diffundi, illo verò palpebras oculorum erigente, luce omnia repleti scripsit. Hinc summa in hæc animalia religio: quibus templa erigebant, quæ pro diis venerabantur, rerum omnium principia putabant: quin & Deum appellabant Ophionea: de quibus ex Pherecide & Zoroastre plura apud eundem Eusebium. Itaque (vt redeamus) non erit absurdum, si prudentiam serpentum apud Mosem de hac serpentina natura ad omnia habili & aptissima interpretemur. Eam nimirum Deus naturæ opifex ipsi serpenti largitus est, qua, vt Augustini verbis utar, malus dæmon vsus est vt instrumento ad decipiendos primos parentes. Porro bruta etiam haud inpropriè appellari posse prudentia, docet Theophrasti opus cui titulus *De animalibus quæ dicuntur prudentia*: auctore Laërtio. Verùm hæc prolixius fortasse quàm oportuit.

Simplices sicut columba.] Optimè sanè diuinus ille magister prudentiam serpentum columbino candore temperauit: est siquidem animal istud omnino innoxium, nulli parat insidias, atque, vt Augustinus ait in *Quæstionibus Euangelicis super Matthæum*, non solum grandium animalium contra quæ vires non habet; verùm minutissimorum quibus etiam perparui passeris aluntur, cæde abstinet. Columba serenitatis fuit Noëmo nuntia; Christo in baptisate super caput astitit; fausti ominis auis est, & quæ olim in sacris litationibus ob nimiam puritatem præcipuè expe-tebatur. Hinc fit vt rerum spiritualium ac diuinarum in sacris litteris vt plurimum sit symbolum. Ea designantur. Christus, Sanctus Spiritus, Ecclesia, Virgo Deipara, Gratia, Charitas, Sacra doctrina & Scriptura, Spiritualis Natura, Ecclesiæ Doctores, viri simplices ac recti, atque eius generis multa, quæ ex doctissimi Laureti rhapsodia facile colliges. Adscribam ego elegantissimum Marci Antonij Fla-

minij epigramma, in quo magnū Gulielmum Sirletum in pauperi adhuc fortuna delitescentem Seripando Cardinali commendat, atque appositissimè columbæ comparat. Ait:

*Commendo tibi Seripande magne
Gulielmum hominem pium, eruditum,
Et candore animi parem columbæ;
Doctum præterea vtriusque lingua,
Quòdque existimo pluris aestimandum,
Pauperem, iuuenes tamen docentem
Gratis pauperie mala grauatos.
Illum Græcia magna procreauit,
Antiqua probitate, moribúsq;ue
Dignis Pythagora, virum tuæque
Dignum amicitia: idque ita esse certò
Sciens, hunc tibi magne amice dono,
Virtutisque tuæ dico: nec alter
Cliens aptior est tibi, nec ipse
Patronum inueniat sibi aptiorem.*

Ergo (quod est præceptū Christi in quo versamur) de coniungenda prudentia serpentina cum columbina simplicitate, atque adè virtutibus iis quæ inter se videntur repugnare, videndus est diuinissimus Nazianzenus in oratione quam in funere & sepultura patris sui præsentem Basilio habuit: quam certè vix tempero, quin integram hic transcribam: haud tamen inuidebo lectori omnia, sic ille: *Sed fuerit sanè (pater Gregorius) tanta tamque illustri morum facilitate: industria tamen, eaque virtute quæ in rebus gerendis versatur, cuiquam alij cedebat? Minimè. Verùm idem ipse & lenis ac placidus, vt si quis alius erat, & ad agendū peracq; aptus & appositus. Quamuis enim hæ duæ res ferè inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraque mansuetudinem cum inertia coniunctam habeat, altera rebus quidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat; at in eo tamen mirificè hæc duo in vnum conueniunt.*

runt : nempe vt & tanquam asper ac vehemens rebus gerendis cum mansuetudine incumberet, & tanquam rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret, in praesidiis ferendis, in sermombus ab omni metu liberis, in omni denique gubernationis genere. Nam cum serpentis ad malum prudentiam, columbae ad bonum simplicitatis coniunxisset; ita se comparauit, vt nec prudentiam in versutam improbitatem, nec simplicitatem in stoliditatem degenerare sineret: verum ex ambabus, quo ad eius fieri poterat, vnam virtutis speciem efficeret, numeris omnibus perfectam & absolutam. Haecenus Theologus, interprete Billio.

Iuuenescere.] Haec serpentum agerasia apud prophanos & sacros scriptores valde vulgaris est. Indicabo fontes: Aristot. lib. 8 historiae animal. cap. 17. & libro 5. cap. 17. Plin. lib. 8. cap. 17. Leberida; Epiphanius hic (vt & ferè Graeci) γήρας per cathacresin nominauit: Aristot. κέλυσος τῆς ἑαρῶ; Nicander ἡβαν νεαφῶ appellat: actionem ipsam Plinius, vernare. Hac autem de re poëtae sic narrant: Prometheus caelestem ignem suffuratus ad homines quosdam detulerat: qui tanto beneficio ingrati, Ioui furtum detegunt, ab eoque in delationis praemium perpetua iuuenta donati sunt. Hanc igitur illi cum suo clitellario a fello imposuissent redeuntes, asinusque graui siti in itinere laboraret, ad fontem quendam perrexit, vbi loci custos serpens, ne ad aquam accederet, prohibuit, nisi prius pacto precio. Tunc arescens asinus se quodcunque haberet daturum promisit: accepit igitur serpens agerasiam, atque inde quotannis exiit senectutem, homines verò senio conficiuntur. Nicander autem sic fabellam descripsit:

Ω γύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζῆνοισι φορεῖται,
ὡς ὅπουτ' ἔργον ἔχε κροῖε παρ' εὐρύτατος ὕδου,
Νειμάμιν & κησέσσιν ἑκάς περικυδέας ἀρχαῖς
Ἰδμοσῶν νεότητι γέρας πόρρι ἡμερίοισι
Κυδ αἰνων. δῆ γδ' ῥα πύρρος λήϊσος ἔνι πλον

D 5

Αφρονες,

Αφρονες, ἔμ' ἤ τῆς δε κακοφραδίας ὑπὸναιτο.
 Νωθεὶ γὰρ κάμνοντες ἀμορφάοντο λεπάρῳ
 Δῶρα. πολύσκαρθμος ὃ κεκαυμένῳ ἀυχίνα δίψῃ
 Ρώστο; γολειοῖσι δ' ἰδῶν ὀκλήρεα θῆρα
 Οὐλοῶν, ἐλλιτάνδσε κακῇ ἐπαλακήμεν ἄτη
 Σαίνων. αὐτὰρ ὁ βριδός, ὃ δ' ἦρ' ἀνεδέξατο νότοις,
 Ἦπεν ἀφρονα δῶρον ὃ δ' ἐκ ἀπανήνατο χρεῖῃ.

Vitalis vertit:

*Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olino
 Fratribus imperium diuisit maximus auro
 Vnus natorum Saturni. premia honorisque
 Indicium cœpere domestica turba iuuentam.
 Mortales preciosa Deum sed munera post hac
 Dementes carpsere: nihil iuuerere querele;
 Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli,
 Dona Dei: cui sicca siti præcordia vbi essent,
 Ad fontem properat, prægrandem hinc reperit anguem,
 Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
 Quod gestet, precium lymphæ pondusque petiuit.
 Ille siti pressus facile annuit ista petenti.*

Eadem ferè sunt apud Sophoclem ἐν κωφοῖς.

Cutem exiit.] Euge: nos in hoc etiam cum Tertulliano
 conuenimus, vt post pauum esset nobis sermo de serpente.
 ille libro de Pallio: Nominandus est & serpens, licet ponè pauum;
 nam & iste quod sortitus est, conuertit, corium & auum: siquidem
 vt senium per sensit, in angusta se stipat, pariterque specum ingre-
 diens, cutem egrediens ab ipso st atim limine erasus, exuiuis ibidem
 relictus, nouum se explicat cum squamis: & anni recurantur. Voluit
 isto serpentis argumento Ioannes Spondanus in Odyssææ
 librum 16. Paracelsicam doctrinam de lapide philosophi-
 co astruere. sed mihi nondum persuasit.

Gaudet.] Hoc vernantis serpētis gaudiū expressit Lucre-
 tius, dū impiè ac stultè animorū immortalitatē oppugnat:

quod

—quòd si in mortalis nostra foret mens;
 Non tam se moriens dissolui conquereretur:
 Sed magis ire foras, vestemque relinquere vt anguis,
 Gauderet. —

Est & apud Nicandrum eiusdem vernationis gaudium ita significatum:

Μὴ δ' ὅτε ρικνεῖεν φολίδων ἀπο γῆρας ἀμέρους
 Ἀναφοιτίση νεαρῆ γε κεχαρμένῳ ἦβᾳ.

id est: Tunc etiam caueas, horrendam quando senectam

Exutus serpens renouata pube resultat.

Hoc autem Græcæ illi parœmiæ locum dedit: *Lator & rideo magis quam si exuissem senium*; quæ apud Aristophanem obsecenioribus aliquantulum verbis proponitur; & eisdem citatur à Suida.

Sic tu.] Basilus in oratione. 7. De virtute & vitio, locum Matthæi citat, eiusdemque serpentinx proprietatis meminit, atque ad mores accommodat, his verbis: *Sitis, inquit Christus, prudentes sicut serpentes: qui, cum eos senium deponere necesse sit, loco angusto & optimè septo corpus suum committunt, & ita prudenter atque sapienter senectutem exuunt suam. Quod etiam & nos facere vult sacra scriptura cum per arduam & angustam viam iter faciamus; exuere, inquam, veterem hominem, induere verò nouum; ita vt etiam nostra sic repuerascat iuuentus vt aquila solet.* Ea dem omnino sunt apud Isidorum Pelusiotem (cuius nunc aliquot epistolæ, ex infinitis prope myriadibus, ope doctissimi Godefredi Billij luce perfruuntur) libro 1. Epistola 416. ad Herminum Comitem in hæc verba: *Serpens arte ac versutia vetustatem exuit, in arcta quadam & angusta rima sese comprimens, ac senium deponens. Vult igitur nos quoque per arctam viam & afflictionem, veterem hominem exuere, ac pro eo nouum induere, qui ad eius imaginem renouatur.*

Arcta est via.] Matthæi 7. Quibus verbis Climacus (vt & Epiphanius hîc) ieiunium præcipuè commendari auctor est:

est: Si angustam viam (inquit gradu 13. agens de gula) duramque etiam pergere Christo promisisti, reprime ventrem. hunc enim si foueas atque distendas, pacta & conuenta cum Domino tuo irritasti. Intende animo ut audias dicentem: Lata & spatiosa est via ventris, qua ducit ad perditionem fornicationis, & multi sunt qui ingrediuntur per eam. Et quam angusta ianua, & arcta est via ieiunij, qua ducit ad viam castitatis, & pauci sunt qui per eam ingrediuntur.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΣ *Secunda serpentis proprietates. Cap. XIII.*
 τοῦ ὄφειος. Κεφάλαιον. ΙΔ'.

Ὅφεις τῶ ὄφει ὁ ἄνθρωπος ἐν
 δεδυμένος, φοβεῖ αὐτὸν τὰ
 μά-

CUM serpens vestitum ho-
 minem conspicit, pauet
 ipsum.

μάλισα, ἢ διαδιδράσκει· ὄρθεις
δὲ γυμνὸς καταδάρρει αὐτῆ.

ipsūmque fugit: quòd si nudum
videt, illum petit.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

INTERPRETATIO.

ΚΑΙ σὺ νοητῶς ἐννόησον, ὅτι ὡς
ὁ πατήρ σου ὁ ἀδὰμ ὡς ἐν τῷ πα-
ραδείσῳ ἀναβαλλόμενος τὴν θεοῦ
ὑφαντὸν σολεῖ, οὐκ ἴχυσεν ἐμπεσεῖν
τῷ ἐχθρῷ, ἀλλὰ ἔσδωκε μακρὰν
αἰῶν αὐτῆ· ὅταν δὲ γυμνὸς ἕμεινε
τῷ ἐντολῇ τῆς θεῆς ὁ ἄβελ, τότε
ὁ πονηρὸς ἐκράτησεν αὐτόν.

ET tu spiritualiter considera,
quòd cū noster parens Adamus
veste à Deo contexta in Para-
diso indutus fuit, illum adorire
Diabolus non potuit; sed procul
ab eo fugit: cū verò præcepta
Dei transgressus, nudus mansit;
tunc vicit illum Diabolus.

N O T Æ.

Vestitum.] Diuersa omnino sunt apud sanctum Hiero-
nymum, siue auctorem epistolæ De cereo paschali ad Præ-
sidium Diaconum, & apud Isidorum in Originibus, Al-
bertum in historia, & alios. nam in hominem vestitum sa-
lire serpentem scribunt, à nudo verò fugere. Plinius, ex
Agatharchide, familias quasdam recenset quæ serpentibus
terrori erant, quorum è genere fuisse ait Pysillos, sic à Pysillo
rege dictos, cuius corpori ingenitum fuit virus serpentibus
exitiale: vnde mos illi genti fuit, vt liberos genitos statim
obiicerent serpentibus, quo argumento pudicitiam coniu-
gum experiebantur, detecto vel proprio vel adulterino san-
guine. Hos Catonem per Libyæ deserta iter facientem se-
cum duxisse, vt serpentium morsibus mederentur, Plu-
tarchus scripsit. meminit & illorum Gellius lib. 19. cap. 11.
& Strabo 15. Lucanus item ab illo versu.

— Gens vnica terram

Incolit, à seuo serpentum innoxia morsu

Marmarida Pysilli, &c. Celsus autem medicus non
Pysillorum naturæ, sed illorum audaciæ hoc tribuendum
putat. Marfos item Italix populos à Circes filio ortos ean-
dem

dem vim aduersus serpentes habuisse auctores sunt & Plinius & Gellius; quorum item meminere Solinus, & Silius Italicus ab illo versu, *Hæ bellare acies norant*, &c. lib. 8. Denique & illo etiam à serpentibus metui scripsit Plinius, qui Ophiogenes vocabantur in insula Cypro. Ex quibus Hexagon quidam nomine, Romam legatus, coniectus fuit experimenti causa in serpentium dolium, à quo tamen illæsus extractus est. Ægyptij (auctore Æliano) serpentes ibidem pennas metuere tradiderunt: & Aristot. lib. 8. cap. 11. cuiuslibet hominis saluam eisdem esse venenum ait: cui & Plinij accedit opinio lib. 7. cap. 2.

A Deo contexta.] Veste à Deo contexta indutum fuisse Adamum in paradiso dicit; innocentia statum in quo creatus fuit, significans. Nam inter theologos obtinuit, eousque protoplastos nuditatem non exhortuisse, quousque deliquere; tunc enim in peccati pœnam erubescere, & veste se amicare cœperunt. Origenes in explicatione cap. 3. Genesios tunc primùm eos carnem sumpsisse dixit, cum prius essent incorporei. Vnde pelliceas vestes, de quibus ibi agitur, humana corpora interpretatur, quibus post offensam & eiectionem de Paradiso induti sunt, quasi antè in Paradiso sine carne, neruis, & ossibus fuerint. Sed errauit: recteque reprehenditur ab Epiphanio nostro, lib. 2. hæresi 64. Cum verò ille homilia 6. in Leuiticum apertis verbis communi ac veræ sententiæ se subscribat, dubitari potest, an meritò huiusce hæresis insimuletur, vel potiùs Origenistis debeat imputari; tum maximè cum dici possit allegoricè more suo, pro vestibus corpora exposuisse: nam hæc fuit vetus illius sæculi aduersus Origenem expositio, quem historici & (vt vocant) litteralis sensus corruptorem appellarunt multi. Sanctus Hieronymus aduersus errores Ioannis Hierosolymitani disputans, huius etiam illum & notat & redarguit. Tertullianus aduersus Valentinianos cap. 24.

& lib. De resurrectione carnis cap. 7. Irenæus lib. 1. aduersus hæreses, cap. 1. Iustinus martyr quæst. 49. Chrysostomus Homil. 18, in cap. 3. Geneseos. Greg. Nyssenus Catechetica oratione cap. 8. & nouissimè Rupertus in cōment. dicti cap. lib. 3. cap. 27. errorem hunc dilucidè refellunt. Nazianzenus autem (ita explicante Cyro) non simpliciter carnem, sed atram, grauem, mortalemque pro pellucida, tenuissima, atque immortali Adamum post peccatum suscepisse refert. sicque mysticè interpretatur illius & nuditatem, & vestes. locus est in carmine *ᾠῆς Ἰουχῆς*. quem ita reddidit Latinè Billius Prunæus:

*Protinus in viridi Paradisi sede locauit
Ancipitem, obseruans partem inclinaret in vtram;
Nudum etiam & sceleris purum fraudisque malignæ:
Pestiferi at postquam seuis insultibus hostis,
Femineisque leuis præbens insultibus aures,
Nectaream dentes præ tempore misit in escam,
Pelliceas vestes, hoc est, graue pondus & atra
Subiectum morti tunc induit ipse. ———*

Nudus.] Dicta hæc sunt quasi *καταχρηστικῶς*, si ad serpentinam proprietatem accommodentur. Nec enim Adamus transgressus præceptum Domini nudus mansit; sed potius ab ea hora vestitus & opertus: at certè vestis illa nihil magis quàm eius nuditatem præferebat, id est, illum ab innocentiae statu decidisse; ac proinde ideo vestitus, quia nudus, hoc est, omni felicitate priuatus, & omni præsidio destitutus. Augustinus in expositione Psalmi 103. pellicearum harum vestium allegorias latè persequitur.

Diabolus.] In Græco est *πονηρὸς*, *Malus*: est autem in diuinis litteris communis loquendi phrasis, vt per antonomasiam hac voce intelligatur prauus spiritus, sicut & per magis vulgarem illam, *Diabolus*, quæ calumniatorè significat. In præce Dominica: *ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ*, habetur: Latinè,

tinè, *sed libera nos à Malo*: nec enim à rebus aduersis (vt vulgo putant) sed à malo dæmone liberari, oramus. Matth. item 13. ἔρχεται ὁ πονηρὸς &c. *Venit Malus*. Ioannis 1. cap. 2. χράθω ὑμῖν νεανίπκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρὸν, vbi Vulgata: *Quoniam vicistis Malignum*: item quinto, καὶ ὁ πονηρὸς ἔχ' ἀπέταται αὐτῷ. Eadem simili voce: *Malignus non tangit eum*. Paulus, ἐν ᾧ δυνήσασθαι πάντα τὰ βέλη τῆς πονηρῆς τὰ πεπυρωμένα σβέσαι: vbi & translatio Latina auxit gradum, & reddidit: *In quo fidei scuto positis omnia tela Nequissimi ignea extinguere*: ad Ephesios vltimo. Sunt qui & illud Isaia de Hierusalem, εἰ σὺ εἴη λατομήσατα πλάτος; *Numquid non tu percussisti superbum?* eodem tropo de Satana interpretentur. Ad idoctas institutiones Episcopi Cauriensis Petri Garfiæ Galarzæ.

ΤΡΙΤΗ ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ *Tertia Serpentis proprie-*
 ὄφιος. Κεφάλαιον ΙΕ'. *tas. Cap. xv.*

Τοῦ ἀνθρώπου ὅταν ἀποκε-
 ραιῆσαι ἰχνόοντος, ὅλον τὸ
 σῶμα ἀφ' ἑαδίδωσι, τὴν κεφαλὴν
 μόνον φυλάσσει.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ὄφειλον ἐν ὧ καὶ ἡμεῖς ἐν και-
 ρῷ πειρασμῶ ὅλον τὸ σῶμα θανά-
 τῳ ἀφ' ἑαδιδῶαι, μόνον τὴν κεφα-
 λὴν φυλάττοντες: τέτεςι, τὸν χρι-
 στὸν

SI quando serpens ab homi-
 ne petitur, caput ille tantum
 custodit, reliquum corporis ex-
 hibet.

INTERPRETATIO.

DEBEMVS igitur & nos in
 tempore periculi totum corpus
 morti concedere, solum caput
 custodire: hoc est, Christum non
 E dese-

deserere; quemadmodum sancti
martyres fecerunt. Omnis enim
viri caput Christus est: ut ait
scriptura.

σὸν μὴ ἀρνέμενοι, ὅπερ ἐποίησαν οἱ
ἄγιοι μάρτυρες· ἡ κεφαλὴ γὰρ παν-
τὸς ἀνδρῶν ὁ Χριστὸς ὅτιν· ὡς γέ-
γραπται.

N O T Æ.

Caput tantum custodit.] Hieronymus, siue auctor epistolæ
ad Præfidium: Coluber caput suum celat quando percuitur, ubi
scit esse mortem suam. Isidorus: Dicit autem Plinius, si creditur,
quod serpentis caput etiam si cum duobus euaserit digitis, nihilomi-
nus uiuit. vnde & totum corpus obicit pro capite, ferientibus. lib. 12.
Origi. cap. 4. Ælianus autem huius rei rationem reddit.
nam auctor est serpentibus cor esse in gutture, lib. 5. cap. 31.

Debemus.] Eadem omnino sunt apud Epiphanium no-
strum li. 1. to. 3. contra Ophitas. Sed & sanctus Chryso-
stomus in commentario psalmi 114. in illo versu; O Domi-
ne libera animam meam; eandem proprietatem simili allego-
ria ad mores accommodat: Quemadmodum (ait) serpens reli-
quum corpus proicit ut caput conseruet; ita oportet te quoque alia
omnia dare pro salute anime. Idem in caput Matth. 10. ho-
mil. 34. id ipsum copiosius tractat. Augustinus in enarra-
tione psalmi 57. Offer (inquit) sicut serpens membra tua percu-
tienti, dummodo caput integrum serues: Caput viri Christus. Sed
& Gaudētius Brixianus Episcopus in responsione ad Ger-
minium de villico iniquitatis; Caput (inquit) nostrum, qui est
Christus, omni diligentia conseruantes & pro eo membra omnia per-
sequentibus laceranda tradentes, ut fides Dei, qua caput salutis ac
vite est, sana & inuulnerata permaneat. Isidorus autem Pelu-
siotes: Dominus nos prudentes ut serpentes esse iubet, vir ingenio-
sissime: sic nempe ut caput nostrum in omni tentatione cōseruemus.
etenim quibuscunque aduersis casibus ac plagis serpens prematur,
incolume atque illæsum caput seruat: Ad Comitum Hermi-
num. Michaëlus Glyca huius & earum quas superius ad-
duxi-

duximus, proprietatum meminit, & eas eisdem penè, quibus Epiphanius, verbis allegoricè tractat.

Aut scriptura.] 1. ad Corinth. cap. 11. quibus verbis monet eo loci Paulus viros aperto capite orare debere, feminas verò velato; nam vt ex eo colligitur, vir imago Dei est & ipsius gloria, mulier autem viri gloria & propter virum creata, ac proinde in signum subiectionis velare debet caput suum. Tertullianus Apostolorum seculo proximus consuetudinem hanc multis in locis commendat, & aduersus contrarium sentientes illam tuetur; præcipuè lib. 5. aduersus Marcionem, cap. 8. & ex professo toto libro De veland. virg. Vide Concilium Gangrense, canone. 17. & Sanctum Chrysostomum in commentario dicti capitis 11. ad Corinth. & Anastasium Nicænum in quæstionibus super scripturam, Quæstione 62. Sed hæc forsân aliquantum *ἀπὸ τῆς σκοπῆς.*

Quarta serpentis pro- ΤΕΤΑΡΤΗ ΦΥΣΙΣ
prietas. Cap. XVI. τῆ ὄφρα. Κεφάλαιον 15'.

CUM serpens ad fontem ut bibat pergat, virus non defert, sed in antro illud dimittit, sicque purus accedit; ne ex illis aquis bibentes veneno inficiantur.

INTERPRETATIO.

DEBEMUS igitur & nos qui ad perennem puritatemque & divinis

Oταν ὀπί τὴν πηγὴν τῆ ὕδατος πρὶν ἔλθῃ ὁ ὄφρα, οὐ φέρει τὸν ἴον, ἀλλὰ γὰρ αἶφεις αὐτὸν ἐν τῇ νεοπιᾷ, οὕτω καθαρὸς πορεύεται, ἵνα μὴ τοὺς ἐξ αὐτῆς πίνοντας φαρμακώσῃται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οφείλομεν μὲν οὐκ ἡμεῖς ὀπί τὸ ἀεργαῖον τε καὶ ἀκακὸν ὕδωρ πίνοντες.

δόντες, τὸ τῆς θεῶν καὶ ἐπεργνίων
λογίων ἐν τῇ τῆς θεῶν ἐκκλησίᾳ γέ-
μων, μὴ φέρειν σωὴ μὴ τὸν τῆς κακίας
ἴδον, οὐ μὴ ἀλλὰ πᾶσαν κακίαν καὶ
λοιδορίαν, πᾶν τε πονηρὸν ἐνδύμη-
μα ἀφεῖναι, καὶ οὐτως ἀιωμοί τε καὶ
καθαρὸι πορὰ θεῶν ἐν τῇ τῆς χει-
σοῦ ἐκκλησίᾳ, ὅπως μὴ τῆς ἡμετέρας
ψυχῆς κατὰ φαρμακείᾳ δώσωμεν.

uinis ac caelestibus eloquiis scatu-
rientem aquam in Dei Ecclesia
properamus, malitia venenum
nobiscum non deferre: sed om-
nem prauitatem ac iurgiam &
omnem malam cogitationem de-
ponere, sicq; insontes & puri Ec-
clesiam Christi adreamus, ne ani-
ma nostra veneno inficiatur.

N O T Æ.

Virus non defert.] Auctor epistolæ ad Præsidium De Ce-
reo Paschali, de hac re ita scribit: Coluber ad bibendum veniens,
in aqua venenum deponit, ne eum venenum aqua concretum occi-
dat. Glycæ autem magis cum Epiphanio conuenit, cuius
sunt verba: Quòd si aliquando sicut serpens inque puteo contactu-
rus est aquam, primò virus suum euomit, ac deinde ad fontem acce-
dit: sic etiam nos cum ad diuinum illud poculum accessuri sumus,
vt vrentia nos peccata sanemus, omnem prius vitiositatem (forsan
dixit simili qua Epiphanius voce κακίαν) debemus abicere at-
que ita nos met ad sacrosancta mysteria conferre. Hactenus Gly-
ca. Serpentibus virus esse in felle scripsit inter alios Plinius
lib. xi. cap. xxxvij.

Aquam.] Multa intelligi typicè possunt aquarum nomi-
ne, vt sanctus Hieronymus auctor est in capite tertio Hie-
remiæ. Quòd autem hæc significasse Epiphanio videntur,
sacra est scriptura, siue diuini verbi doctrina. Hieronymus
ipse in illud Zachariæ, Et erit in die illa exhibunt aquæ viuæ de Ie-
rusalem: Aqua (inquit) quæ egreditur de Hierusalem, hoc est, de
Ecclesia, doctrinam indicat Saluatoris. Idem docet in Iobi ca-
put xij in illis verbis: Si continuerit aquas, omnia siccabuntur.
Idem in Proverbiorū illud: Quo modo in aquis resplendent, &c.
cap. xxvij. idem in Ezechielis cap. xxxvij. Videndi etiam

sunt interpretes in illud Isaïæ cap. xj. *Repleta sunt omnia scientia Domini, sicut aqua multa operiens mare.* In Ioannis item caput 4. & 7. in Euangelio.

In Dei Ecclesia.] Optimè : nam certè extra vnam Ecclesiam nulla est sana doctrina, nulla scripturarum auctoritas. Atque hoc dictum esto contra eos qui prohibito scripturas vel nouas sibi confingunt, vel vereres & probatas temerariè reiiciunt, quorum infelicissimorum hominum (proh dolor) nostro æuo quàm penè infinitus est numerus? Atqui Epiphanius felicissimis illis nascentis Ecclesiæ temporibus proximus, bis certè in vix quatuor aut quinque lineolis reperit, in vna Ecclesia salutare hasce aquas scaturire, hoc est, sacram & diuinam doctrinam. Quid? an non & ipse olim Paulus necesse habuit Hierosolymam ascendere, vt cum Ecclesia Euangelium quod Gentibus prædicabat, conferret? Quid est quod sanctus Hieronymus in symbolo ad Damasum Romanum Pontificem scribens tam disertis verbis testatur? *Nouum (inquit) & vetus Testamentum recipimus in eo librorum numero quem sancta Ecclesia Catholica tradit auctoritas.* Quid & Augustini vulgatum illud contra Epistolam Manichæi cap. 5. *Ego Euangelio non crederem nisi me Catholica Ecclesia commoueret auctoritas.* Vt interim infinita alia sanctorum patrum testimonia, œcumenicorumque conciliorum decreta omittamus. Sed hæc sera nimis atque infructuosa est tam perniciosi erroris expositulatio: scimus ac dolemus.

Infantes & puri.] Nam, vt ait Sapiens, *In maleuolam animam non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplina effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate.* Capite 1.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΥΡΜΗ-
κος. Κεφάλαιον ΙΖ΄.

De Formicā.
Cap. XVII.

Ο Σολομών εἶπεν ἐν ταῖς πα-
ροιμίαις· Ἰδι πρὸς τὴν μύρ-
μηκα ὡς ὀκνηρὸν. ὁ φυσιολόγος εἶπε
πρὸς τῆς μύρμηκος τῆς πολλὰς φύ-
σεις ἐχρῆσις.

Πρώτη φύσις τῆς μύρμηκος.

ΟΤαν ὀπιμῶς βαδίζουσι ἕχασται
κομίζουσαι τὸν κόκκον, καὶ ἐλέγρουσι
τοῖς φέρουσι, δὲ τὸν ἡμῖν, οὐδ' ἀρπά-
ζου-

AIT Solomon in Prover-
biis : Vade ad formicam
ὁ piger. Physiologus multas pro-
prietates habere eam dicit.

*Prima proprietas
formicæ.*

CUM sollicitè discurrunt, &
singula granum portant, à fe-
rentibus vacua nec petunt, nec

vi auferunt, sed vnaquaque col-
ligerè sibi studet.

ζουσιν ἀπ' αὐτῶν, ἀλλ' αὐτόματοι
τε συλλέξουσι οἴχονται ἀποῦσαι.

INTERPRETATIO.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

HÆC in prudentibus & fatuis
virginibus deprehenduntur.

Ταῦτα ἐπὶ τῶν σοφῶν τε καὶ
μαρῶν παρθέτων ἀρεῖν ἐστί.

N O T Æ.

In Proverbiis.] Capite 6. Sed & 30. idem Salomon: *Quatuor sunt (inquit) minima terræ, & ipsa sunt sapiētiora sapientibus; formica populus infirmus, qui preparat in messe cibum sibi, &c. Sunt autem apud profanos & sacros scriptores infecti huius frequentissima encomia. Plinius: In opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniam ex diuerso conuehant, altera alterius ignara; certis dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm diligens cum obuiis quedam collocutio, atque percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulumque sedulitas. Cicero libro 3. de Nat. Deor. In formica non modo sensus, sed etiam mens, ratio, memoria est. Ouidius:*

— parcum genus est patiēsq; laborum,
Quæsitique tenax, & quod quæsitâ re seruat.

Horatius: *Paruula nam exemplo est magni formica laboris. Aristoteles multis in locis illarum sedulum & industrium ingenium commendat. & lib. 1. historiæ animalium, apes quidem ὡς ἡγεμόνα subdit; formicarum autem sodalitia ἀνδ ἡγεμόνος: veluti quid democraticum & status popularis rationem præ se ferre constituent, vt apes regni.*

Cùm sollicitè.] Huius proprietatis totidem verbis meminit auctor epistolæ ad Præsidium, quæ inter opera sancti Hieronymi habetur. verba sunt: *Formica quæ nihil portant, non rapiunt onera earum quæ portant. Plutarchus in libro De animantium comparatione: Illa est in occurrendo honestas candidorque: decedunt via onustis vacuæ, præbentq; transitum. & Alianus:*

nus:

nus: *Alia* (ait) *ad legenda grana eunt; alia onus portantes redeunt; ac summo cum honore ac modestia alia aliis de via decedunt.* Dio Chrysoftomus in oratione De ciuitatis statu habita in con-
 cione, ad idem respexisse videtur. ait: Καὶ μὲν τοὶ καὶ μύρμηκες
 πάνυ ἡδέως ἰδέειν ἔστιν ὅπως μὲ οἰκοδοσὶν μετ' ἀλλήλων δυνάτως, ὅπως ᾗ
 ἐξίασιν, ὅπως ᾗ τὰ βάρη μεταλαμβάνουσιν, ὅπως ᾗ ὡδραχωρέσιν ἀλλή-
 λους τῆσδ' ὄν: id est, *Quin etiam valde iocundum est formicas vi-*
dere, quo modo faciliè versentur inter se, quo modo egrediantur, quo
modo onera suscipiant, quo modo mutuò cedant in viis. Sed & Ba-
 silius Magnus, in homilia in Psalmum 14. in illo versu,
Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram: ad hoc ipsum allusisse
 videtur. verba sunt: *Formica, (fenerantium auaritiam re-*
prehendit) potest nec rogans nec mutuò accipiens nutriri; & tu
industrium animal homo vnam tamen ad vitæ vsum viam reperi-
re nescis.

Nec petunt.] Sic verti illud δότε ἡμῖν. quod tamen positum
 videtur ab Epiphanio vt adluderet ad eam quam mox in
 ἐπιμωείᾳ citat decem virginum euangelicam parabolam, in
 qua eadem habentur verba: δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν: *date*
nobis de oleo vestro.

Hæc in prudentibus.] Id est, prudentes virgines ad exem-
 plum formicæ præpararunt se ad aduentum sponsi: fatuæ
 verò improuidæ fuerunt, ita vt adueniente sponso, mutuò
 petierint oleum à prudentibus, quod tamen non recepe-
 runt. Nota est collatio. Math. 25.

Secunda proprietas
formicæ.

Cap. XVIII.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΣ

τῆς μύρμηκος.

Κεφάλαιον. ΙΗ΄.

CV M in cellulis grana con-
dunt, in duas partes illa
diuidunt, ne hyeme ingruente
putrescant, & ipsæ fame per-
eant. Formicæ enim cùm sit ani-
mal solers, & astum solis ni-
mium, & hybernum tempus præ-
sentit. Itaque cùm eam videris
triti-

Οταν ἴσῃτο μιθίσῃ τοὺς κόκ-
κοις ἐν τῇ ποίμνῃ, διχοτομεῖ
αὐτούς, μὴ χιμῶνος καταλαβόν-
τος σαπῶσιν οἱ κόκκοι, καὶ λιμοκ-
τονηθῶσιν αὐταί. ἢ γὰρ μύρμηξ θυ-
μόσοφος τυγχάνουσα παρονοεῖ καὶ
μαμέγα, ἢ καὶ βροχίῳ ἔρχεσθαι.
θεωρουμένου δέ σου τῆ μύρμηκος τὸν
κόκ-

κρίτικον τὸ σίτου εἰς τὴν ὀπλὴν εἰσο-
μιζῶσαν, ἐρχόμενον νόει τὸν χει-
μῆρα. ὡς δὲ ἐκφέρουσαν θεάσης,
καλλιῶν ἐσομένων γινώσκει.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑὶ σὺ οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὰ τῆς
παιλαιᾶς ρήματα ἐκ τῆς πνευματι-
κῶν διάσελλε. τὸ γὰρ χράμμα αποκ-
τείνει. παῦλος γὰρ εἶπε. Ὁ νόμος
πνευματικὸς ἐστίν. ὅτιν γὰρ τῶ νόμῳ
μὴ προσέχοντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐλι-
μοκλονήθησαν.

triticum in cauernam conden-
tem, hyemem aduentare intel-
lige: si verò illud extra educen-
tem ipsam videris, tranquillum
instare tempus scito.

INTERPRETATIO.

Tu verò, ô homo, sermones ve-
teres ab spiritualibus separa. Lit-
tera enim interficit. Et Paulus
ait: Lex spiritualis est. Iudæi
autem legi minimè adherentes,
fame perierunt.

N O T Æ.

[In duas partes.] Nam mira est formicarum secundùm
Aristotelem, Plinium, & Ælianum, cellularum structura.
Intermedia sepimenta (inquit Ælianus, ex interpretatione
Gillij,) cauernas alias ab aliis secernentia solertissimè machinan-
tur; atque, vt in splendidis hominum adibus fieri solet, domum suam
triplici regione formæque circumscribunt. alterum enim in ea locum
Andronem, in quo mares habitant, edificant; alterum Gynæceum
nuncupatum, vbi feminae pariant, moliuntur; tertium granorum
aceruis destinant. Plutarchus autem hanc cubilium discretio-
nem non recipit. sed & auctor epistolæ ad Præsidium ea-
dem ferè quæ hic Physiologus: Formicæ (inquit) diuidunt
grana, timentes ne si fuerit pluuia, florescant.

Putrescant grana.] Illud est Plinio cum ceteris commu-
ne, formicas semina arrosa condere, ne rursum in fruges
exeant, & Plutarchus: Ne triticum vertatur in semen atque
inutile reddatur cibo, sed potiùs permaneat, caput arrodunt quo ef-
fundit triticum germen. Basilius Magnus: Secant vnguiculis fru-
ctus medios, arrososque condunt, ne rursum in fruges exeant è ter-
ra, atque inutiles inde sibi ad vsum alimonie fiant.

Præsagis

Prasagit.] Citat Plutarchus Arati versum, quo hæc formicarum diuinitio significatur: verba sunt ex interpretatione Cruferij: *Quando oua exponunt, torrētque sub dio; id pro significatione habet Aratus imbrium: Oua penetrati quando omnia porrigit antro Formica: alij (addit Plutarchus) non oua scribunt, sed fruges conditas, quoties æruginem senserint aut vereantur cariem aut putredinem, ab eis exponi.* Plinius de animalibus præfagientibus: *Segniter & contra industriam suam absconditæ formica, aut concursantes & oua progerentes imbrem præfagiunt.* Aristoteles auctor est silente Luna formicas ab opere cessare. Ælianus autem nono quoque mensis die; cuius hæc sunt verba lib. i. cap. 23. *Rerum caelestium notionem habere, cursum siderum tenere, atque vim intelligere saperēque Babylonios & Chaldaeos testantur historici; formicæ verò nec cælum suspiciunt, nec digitis dies numerare sciunt; hoc tamen eis natura donauit admirabile, vt mensis nono quoque die non pedem ex cauerna egredientes, admodum quæta se teneant:* Gillio interprete.

Littera occidit.] Paulus posteriori ad Corinthios, cap. 3. Quæ sententia variè exponitur vel ab ipso Apostolo, non modo à sacris expositoribus. Epiphanius hîc eam vsurpat aduersus Iudaicæ legis, post exortam veritatem Euangelicam, obseruatores. nam (vt ait) vetera illa omnia umbræ tantum erant, & futurorum mysteriorum significationes. quapropter Christus finis legis meritò vocatus. In eundem sensum accepit litteram occidentem Origenes homilia 7. in Leuiticum, & .i. περί ἀρχῶν. Chrysostomus item & pluribus in locis Hieronymus: sed omnium copiosissimè Augustinus peculiari libello De spiritu & littera ad Marcellinum.

Lex spiritualis est.] Ad Romanos. 7. Qui locus variè item ab expositoribus tractatur. non est instituti nostri hæc persequi. Quod ad propositum facit, est interpretatio Tertuliani lib. v. aduersus Marcionem, vbi spirituales legem explicat prophetica & figuratam: *Si autem (inquit) & spiritalis*

vitalem confirmat legem, utique & prophetiam, utique & figuratam. & addit; Debeo enim & hinc constituere Christum in lege figuratè predicatum, quo nec à Iudæis omnibus potuerit agnosci.

Iudæi autem.] Iudæi sic veteri legi adhærebant ut nullum locum concederent prophetiis quæ de nouo Euangelio tam planè loquebantur. vnde corruerunt omnia. Irenæus lib. 4. cap. 29. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: Iustinus in Dialogo, inter alias rationes datæ à Deo populo Hebræo per Moysem legis vnâ esse aiunt, ut ab idololatria illum auerteret.

Perierunt fame.] Explicuit Esaias populi non credentis inedia hanc, illo capite quo nobile de Christo venturo vaticinium continetur. verba sunt: *Declinabit ad dexteram & esuriet, & comedet ad sinistram & non saturabitur.*

De Vulpe.
Cap. XIX.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩ-
ΠΕΚΟΣ. Κεφάλαιον. ΙΘ'.

VULPES versutum est animal. cum enim esu-
vit, & cibo caret, aprica loca
adit, & humi strata animam-
que continens, ac simulans se
mortuam, supina iacet, oculis
& pedibus sursum erectis.
Aues itaque delabuntur ut ipsa
rescaviur: illa vero arripit eas
subi-

Η Αλώπιξ ὄσι πολύτροπον
ζῶον. πηνάσσα δὲ καὶ ἀπο-
ροῦσαι τροφῆς, ἀπέρχεται ὅππιν τοὺς
ἠλιακοὺς τόπους, καταρρίπτουσα αὐ-
τιλῶες γλῶ, καὶ ἀνεχόμενη τὴν πνελῶ
καὶ ἄποκρίνεσα τεθνηκῆσαν κείται
ὑπία, τοὺς ὀφθαλμοὺς τε καὶ τοὺς
πόδας ἀνω ἔχουσα. ἐπερχομένων
δὲ τῶν πετρῶν, καὶ αὐτῶν κατεδίεν
βηλο-

βελομένων, ἐπειγὴ ἐποίμας αὐτὰ subito, ac pro libito deuorat.
 κερταί, ἢ ὅσα βέλεται καταβῶγῃ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

INTERPRETATIO.

Οὕτω καὶ ὁ διάβολος παριδεύσας
 τὸν ἄνθρωπον βουλόμενος, διαπει-
 ράζει αὐτὸν, ὅπως ἀμύγῳς ἔχη τῆς
 προσεσχῆς, καὶ ῥᾶσα οὕτως παρι-
 δεύει αὐτὸν.

NEC aliter diabolus cūm illa-
 queare hominem vult, tentat
 ipsum, vt quān negligenter se
 in oratione gerat: sicque facilli-
 mē irretitur.

NOTÆ.

Versutum animal.] Nam & ipsum nomen, non quidem
 ἔσει vt volebat Hermogenes; sed certē φύσει iuxta Cratyli
 sententiam, vulpi impositum videtur: ἀλώπηξ enim, ab ἀλῶ
 decipio, & ὄψος, oculus, deriuatur; quasi multa oculis
 imponat vulpes. Hinc ἀλωπεκίζω, id est, fraudulenter &
 versutē ago: Quod & Latini veteres, eadem voce vulpinari
 dixerunt; & vulpionem, pro eo quod & Græci ἀλωπεκῶδης.
 Varro; *Vulpinare modo, & concursa.* Apuleius; *Etiā cūm ma-
 tri blandirere; tamen iam tunc vulpionem, & impium fuisse.* Ita-
 que μεταφορικῶς callidi, ac veteratores, vulpina appellatione
 denotantur. Sic Christus Dominus, Herodem Antipam
 (cuius impij patris immanem feritatem, tot occisis infan-
 tibus; vt eundem vitę auctorem perderet, hac ipsa anniuer-
 saria die qua hæc scribimus, id est, Decembris 28. Ecclesia
 commemorat) huius, inquam, patris haud degenerem
 prolem, sanctissimi Baptistis atrocem carnificem, vulpem
 appellauit Christus Lucæ 13. *παραδέντες* (ait ad Phariseos)
εἶπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. Ite: dicite vulpi huic. Dedit autem vul-
 pina hæc πανουργία infinitis prope apologis occasionem, qui
 & Æsopi, & aliorum nomine circunferuntur. Parcæmiæ
 item in eandem rem habentur quān plutimæ.

Humi strata.] Gillius ex Oppiani lib. 2. De piscibus, de
 hac ipsa vulpeculæ proprietate iisdem verbis: *Cūm anium,*
 inquit,

inquit, greges subuolantes videt, humi strata iacet, simul & oculos claudit, & rostrum in terram deponit, & animam continet, & dormientis, vel potius exinctæ speciem, similitudinemque gerit: cum autem eam sic ad terram abiectam aues despiciunt, mortuam arbitrantes, gregatim delubuntur, in eaque sesitantes, tanquam illudunt: at vulpes, eas ad rostrum appropinquantes ore hiantē, atque imminente deuorat. Haecenus Gillius: vbi & ranam piscatricem, simili astutia pisciculos captare ait. Eadem sunt apud Isidorum Hispalensem lib. 12. cap. 2. Albertum item, & recentiores alios: Nisi quod Albertus exertam habere linguam, vulpem dicit. Michaël Herus his addidit, in argilla rubra eam prius volutari, inquinarique, vt vulnerata, ac sanguine cruenta appareat, quod & icon exemplaris Sirleti præferbat. Glycæ cum Epiphanio mirè conuenit Annal. parte 1. *Vulpeculam nutrimenti laborantem inopia, supinam iacere tradunt, quasi si foret mortua, simulque anhelitum retinere: quamobrem distentam conspicata volucres, in eam se demittunt, & veluti mortuam attingunt: tum illa subito exiliens, quæ mortua credebatur, aues comprehendit, atque deuorat.* Hac ipsa ad captandas simias calliditate pardum vti, auctor est pluribus verbis Ælianus lib. 5. cap. 54. Quod & Græco adagio constat *ἴκνετον παρδάλεως ἑσπορίης* *pardi mortem simulare*

Simulans.] Simulatio, peculiare est vulpis tributum, & vt sic dicamus, *οἰκείον πάδος*; vt contrà, aperta vis leoni accidit. Cicero: *Cum duobus modis, id est, aut vi, aut fraude, fiat iniuria; fraus quasi vulpecula, vis leonis videtur.* Lucretius vulpi dolos à natura datos cecinit. atque alibi: *Cur acris violentia triste leonum Seminium sequitur, dolus vulpibus, & fuga ceruis?* Hinc Lysandri notum apophthegma, quod & in adagium abiit: *Vbi Leonis pellis peruenire non posset, vulpinam assuendam esse: Quo significabat, aut vi, aut dolo obtinendum.* Nazianzenus duo hæc in Iuliano Imperatore deprehendi aiebat: *Illud autem, inquit, admodum prauum, ac malignum:*

gnum, quodd (cùm nec apertè nos allicere posset, nec tyrannicè cogere præ pudore sustineret) leonina pelli vulpinam, aut, si mauis, Minois laruam summæ iniustitiæ pratexens, leniter vim afferebat. Billio interprete. Chrysostomus homil. 4. in cap. 1. Matthæi: Cùm à bestiis mutuata vitia, in hominibus infectetur, libidinem equis tribuit; vrsis voracitatem; odium camelis; rapinam lupis; serpentibus furorem; vulpibus subdolas insidias.

Nec aliter.] Non Æsculapius sanabit hanc paralyfim. Nec enim vlla ex parte assui possunt hæc præcedenti vulpinæ proprietati: nisi dicas, in eo dari similitudinem; quòd sicut vulpes non primùm aperto Marte, sed dolosè ac versutè aibus insidiatur: sic generis nostri hostis, grauiora scelera principio non suggerit; sed vafre prius bona opera omittit, atque ea quidem quæ ad vitæ eximiam quandam perfectionem magis spectant, qualis est oratio, quàm quæ necessario adimplenda sunt; postea verò efferus, & immanis, irruit totus. Chrysostomus in lib. De orando Deo, vitæ basim ac fundamentum, orationem esse ait: ac proinde proficientium in virtute quasi quoddam tyrocinium ac primum rudimentum.

Diabolus.] Omni turpi elogio significari potest Diabolus *κατ' ἐξοχὴν*. Vulpes hic eo germaniùs appellatur, quòd, auctore Origene, feræ huius, vt & lupi nomen, nunquam in diuinis literis ad bonum aliquod vsurpetur. Sic Gregorius theologus in oratione secunda De Theologia, quæ est tricesimaquarta inter nuper excusas, omnem animam versutam fideque dubia præditam per vulpem adumbrari scripsit. Nostras autem Gregorius magis (dicam dialecticorum phrasi) in specie Diabolum vulpis nomine significat, homil. 4. in cap. 1. Matthæi. Hæreticos vulpium nomine designari in diuinis literis, commune est tam apud antiquos, quàm etiã neotericos scriptores. Videndi sunt in Ezech. 13.

Nehem. 4. Thren. 5. Psal. 62. Cant. 2. Matthæi 8. Luc. 9.
& 13. Et verò nostri temporis insidiosissimæ vulpeculæ in
hoc etiam mirificè patrem suum vulpem Diabolum refe-
runt; quòd iam diu in sanctas (vt & ille) preces, vnani-
mes conspirauerint. At sanctissimus & antiquissimus pa-
ter Epiphanius diabolicam hanc esse versutiam satis pla-
nè testatur.

Irretitur.] Nam orationis aggere demolito, in manu est
immanissimo huic hosti triumphus, cùm ad illius susti-
nendos insultus oratio potissimùm sit instituta: adscribam
eiusdem quem proximè citabam, Chrysofomi cum Epi-
phanio nostro symphoniam: Nimirum ait; *Contemptibilem,
captiue facilem te ipsum præbebis sceleratissimis spiritibus qui con-
tinenter obambulant obseruantes nos; vt si quem deprehenderit nu-
datum deprecationis præsidio, protinus abripiant. Si nos conspexerint
deprecatione communitos, ilico resiliunt, non aliter quàm prædones,
ac facinorosi, vbi conspiciunt militis gladium in caput suum vibrari.
Quòd si contingat aliquem esse nudum precationis præsidio, hic
auulsus deportatur à demonibus, & in calamitates variæque malæ
impellitur. Oportet igitur vt hæc omnia metuentes precibus & hym-
nis nos ipsos circumuallemus, vt Deus omnium misertus dignos effi-
ciat regno calorum.* Hactenus Chrysofomus. Bernardus
eamdem improbam dæmonum industriam in exturbandis
nobis ab hoc orationis præsidio eleganter explicuit sermo-
ne 4. de Quadragesima.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΥΚΤΙ-
κόρακος. Κεφάλαιον Κ'.

De Noctua.
Cap. XX.

Φησὶν ὁ φαλμαδὸς· Εὐχρόμιω
ὡσεὶ νυκτικόραξ. ὁ γὰρ φυ-
σιολόγος λέγει τοῦτ' ὅτι πετεινὸν
ὑπεραγαπᾷ τὴν νύκτα, ἢ τὴν
ἡμέραν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ὅπως καὶ ὁ κύριος ἡμεῖς ἰησοῦς
χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς τοὺς ἐν σκό-
τει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους,

τε

AIT Psaltes, Factus sum
sicut nycticorax. Phy-
siologus igitur auem esse dicit
amantem magis tenebras, quam
lucem.

INTERPRETATIO.

SIC Dominus noster Iesus
Christus dilexit nos sedentes in
tenebris, & in vmbra mortis,

F 2

hos

hoc est, Gentium populum ama-
uit magis, quam Iudeos, qui olim
adoptionem, repromissionemque
in patre habuerunt. Quamobrem
Saluator dixit, Nolite timere pu-
sillus grex, quia complacuit pa-
tri vestro, dare vobis regnum.
Dices, impura avis est noctua:
atqui Saluator per Apostolum
dixit, Eum qui non nouerat pec-
catum, pro nobis peccatum fe-
cit: humiliavit seipsum, vt ex-
altaret nos: factus est omnia, vt
omnes saluos faceret.

τετέστι, ἢ λαὸν ἑθνῶν, ἢ ἑρ τῶν
λαὸν ἑβραίων, ἢ ποτε ἢ ἰσοθε-
σίαν καὶ ἐπαγγελίαν τῶ πατρὶ ἐρη-
κότων. ἐκ τούτου καὶ ὁ σωτὴρ ἔλεγε,
Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν πσίμμον, ὅτι
δεδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν, δωρεὰν
ὑμῖν ἔβασιλείαν. ἔρεῖς μοι, ὅτι ὁ
νυκτιπόραξ ἀκάθαρτόν ἐστι καὶ ὡς
ὁ σωτὴρ ἔλεγε διὰ τὸν ἀπόστολον, ὅτι
τὸν μὴ γινῶντα ἀμάρτιαν, ἢ ἑρ
ἡμῶν ἀμάρτιαν ἐποίησεν· ἐπιεί-
νωσεν ἑαυτὸν, ἵνα ὑψώσῃ τοὺς πάν-
τας· τὰ πάντα γέρονεν, ἵνα πάν-
τας σώσῃ.

N O T Æ.

Dénoctua.] Multi tradunt distingui nycticoracem à no-
ctua: at cùm de ea proprietate agatur, quæ vtrique æquè
conuenit, magis Latinam vocem vsurpare placuit.

Tenebras.] Et ab hac ipsa naturæ proprietate noctua à
Latinis appellatur, vt auctores sunt Festus & Varro: imò &
per antonomasiam, noctis avis dicitur. Ouidius de Bac-
chis in Orpheum concitis:

*Et cœunt vt aues si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt.* ———

Cui non est dissimilis periphraſis illa in Martiano Capella:
An mage noctiuaga tibi traditur alitis vsus?

Græcæ autem vocis (νυκτιπόραξ) eodem spectat onoma-
topœia, quasi Nocturnus coruus. Ambrosius proprietatis
rationem talem docuit: Noctua & nycticorax magnus & glau-
cis otulorum pupillis nocturnarum tenebrarum non sentit horrorem:
& quo fuerit obscurior nox, eo crebriores volatus exercet inoffensos:
die autem videre non potest, quia exorto splendore visus eius hebe-
tatur.

ratur, Sed parum physicè. Eustathius autem ita fermè: Noctua visum in tenebris valere aiunt, interdum obcæcari, propter nimis siccum & tenuem oculi humorem non ferentem vim luminis. atque alibi: Noctuam aiunt solam inter aues qua vncos habent vngues, & carnibus aluntur, fœtus non edere cacos, propter igneam vim quam in oculis habet, qua tenebras etiam penetrat; quare & (ἐν ταῖς σκοτοβύαις) Luna laborante cernit.

Sic Dominus noster.] Augustinus in enarratione Psalmi 101. Christum nycticoraci etiam comparat: Ecce (inquit) nycticorax in parietinis amat & noctem: nam nisi amaret, vnde diceret, Pater ignosce illis?

Sedentes in tenebris.] Psalmo 106. Sic Chrysostomus & Theodoretus priorem versus partem, Quoniam satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis; de Iudæis accipiunt: posteriorem, vt hîc Epiphanius, de Gentibus interpretantur. Et meritò: Iudæi enim ante natum Christum, in luce versabantur: habebant enim legem in qua cum fide promissionis, salutem consequerentur. esuriebant igitur solùm, quia nondum vero ac solido cibo sed adumbrato vescebantur; cetera erant in luce. Gentes contra alta & caliginosa nocte premebantur; ignorabant enim verum Deum, quod propriissimè appellabis in tenebris degere. quemadmodum enim sola absentia lucis noctem inducit iuxta philosophorum sententiam, & vulgatum illud Heracliti εἰ μὴ ἡλιος ἦν, ἄσπερον ἂν ἦν, si non esset sol, nox esset: ita sola ignoratio Christi Iesu, qui verum est mundi iubar, sufficit ad suffundendas tenebras. Hæ itaque occupabant Gentium mentes. Et verò sic occupabant vt ligna & lapides pro diis colerent: quin & eo multi vesaniæ deuenerant, vt serpentes, simias, boues, canes, cæpe quidam pro numine venerarentur. Verùm clementia & bonitate Dei populus hic qui in densissimis hisce ac plusquam Cimmerijs tenebris versabatur, vidit (vt inquit Isaias) lucem ma-

gnam, & habitantibus in regione & umbra mortis lux orta est.

Habuerunt;] Adoptionem, quia ille erat & vocabatur Dei populus: Promissionem, quia ex Abrahami semine venturum Saluatorem pollicitus fuerat Deus. Et hoc est quod Iudæi ipsi aduersus nos vsurpant, veteres populi sui prærogatiuas adhuc iactantes. sed eorum vanitatem satis confutant verba illa Domini apud Oseam: *Vocabo non plebem meam, plebem meam, & non dilectam meam, dilectam meam:* Et per Paulum ad Ephesios 2. *Eratis sine Deo in hoc mundo: nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longè, facti estis prope in sanguine Christi.* Respondet etiam disertè eidem objectioni Tertullianus in libro aduersus eos, & Cyprianus lib. 1. testimoniorum, cuius idem est scopus. videndus etiam Chrysostomus homil. 6. in cap. 4. Matthæi.

Nolite timere.] Lucæ. 12. Extant autem vocationis Gentium, & Iudæorum reprobationis tertio quoque verbo in scripturis sanctis prædictiones. Tota quidem Isaie propheta illis abundat; atque in ea præcipuè integrum caput 35. vbi de Gentium quæ in Christum credituræ erant, futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate fusè agitur. item 49. vbi Christus Gentium dux constituitur, daturque in fœdus populi ex omni Orbis parte vocandi. item 54. & 55. vbi Ecclesia ad lætitiâ inuitatur, quòd ex Gentibus numerosior futura sit; quàm erat synagoga. Denique videndi sunt in hoc ipso argumento (præter eos quos citauimus locos) Patrum cõmentarij in cap. Genes. 49. Num. 24. Deut. 32. 2. Reg. 22. 3. Reg. 8. Psalm. 2. vers. 8. & 21. versu 28. & 67. versu 32. & 85. versu 9. & 86. versu 4. Ierem. 16. Ioel. 2. Mich. 4. Soph. 3. Zachar. 2. & 9. Matth. 2. & 4. & 8. & 21. & 22. Luc. 2. Ioan. 1. & 8. & 10. & 19. & Apocalyp. 21. Act. 8. & 10. Ad Rom. 14. 1. Cor. 10. Ad Ephes. 2.

Impura auis est noctua.] Tum quia erat in lege prohibita tanquam

tanquam immunda, Leuit. 11. Deut. 14. tum etiam quia nocturnæ istæ aues improborum hominum vt plurimum adumbrationes esse solent: noctem enim *ἡ πολλῶν κακῶν ἀρχὴ* rectè appellauit Menander. Procopius: *Damnantur* (inquit) *in lege Mosi noctis ac tenebrarum amica aues, noctua, vespertilio &c. quia tales mala faciunt; ait enim Christus omnem qui mala facit odisse lucem: & Nouatianus, siue auctor epistolæ De cibis Iudaicis: Quando noctuam (inquit) prohibet, odit lucifugas veritatis.* At hîc Christus non comparatur noctuæ, quòd vt illa tenebras amet; sed quòd inter tenebras versetur, quærens scilicet eos qui in tenebris degunt, vt præstantissimam cognitionis & amoris sui lucem illis præferat. Similis huic Pharisaica illa fuit obiectio, Matthæi 9. *Quare cum publicanus & peccatoribus manducat magister vester? cui ipse Dominus respondet; Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus: & Non veni vocare iustos sed peccatores.*

Peccatum fecit.] 2. ad Corinth. 5. Cuius loci explicatio haud rectiùs aliunde peti potest quàm ex eodem Paulo ad Roman. 8. *Deus (inquit) filium suum mittens in similitudinem carnis peccati: & de peccato damnauit peccatum in carne.* item ex Iaiæ illo: *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* & *Cum iniquis reputatus est.* cap. 53. Haud dissimili tropo appellatur Christus à Magno Basilio in sermone De Christi passione, nondum quod sciam vulgato, *ἀνάθεμα ὑμῶν*: & à Paulo, *Maledictum*, ad Galat. 3. *Factus, inquit, est pro nobis maledictum;* & prophético sermone à Mose Deut. 21. illis verbis: *Maledictus à Deo est qui pendet in ligno.* quæ aduersus Iudæos, vt & Epiphanius hîc disputans citat & illustrat Iustinus in libro contra Tryphonem, & Tertull. aduersus Iudæos. Nec verò obstare (vt & hoc obiter) quod à Deo maledictum dicat Moses, eleganter docet noster Epiphanius aduersus Marcionem, hæresi 42. confutatione 2. & veros tum Pauli tum Mosi sensus explicat. Verùm (quan-

do is me locus admonet) dicam considerandum esse, an vel minùs fidum, vel certè diligentem interpretem egerit ibi Cornarius (Græca nobis ad manum non sunt:) Epiphanium enim arguètem Marcionem de malè intellecto Mo- sis loco, ita vertit: *Ignorat autem miser ille quòd nec Christus ma- ledictio facta, absit: sed maledictionem propter peccatum nostrum abstulit, vbi (addit) seipsum crucifixit, & factus est mors morti, pro- pter peccata nostra &c.* atqui Christum seipsum crucifixisse Theologi renuunt, cum S. Thom. 3. p. q. 47. art. 1. ad 1. Deinde vna linea interposita concedit quidem Christum redemisse homines, at negat emisse: verba sunt; *Sic etiam redemit (Christus) non dixit (Paulus) emit: nec enim ad alium venit vt raperet aut emeret: si enim emisset, non habens emisset, & velut mendicus, qua non habebat acquisiisset, & adeptus nos ven- didisset, à quodam videlicet sceneratore impulsus.* &c. hoc autem repugnare videtur Paulo dicenti, *Empti enim estis pretio ma- gno* 1. ad Corinth. 6. in quo articulo videndi sunt doctores qui de Christi satisfactione agunt, & Thomistæ in 3. p. tum q. 1. art. 2. tum q. 48. artic. 4. vbi S. Thomas dum respon- det ad primam obiectionem, hanc ipsam quam in Cornarij versione legimus, diluit. Quinimo & idem Epiphanius lib. 2. cap. 66. in fine, dum confutat Manichæum, a pertis verbis contra ipsum (qui præfata affirmabat) docet vtrum- que verum esse; & Christum humanum genus redemisse & emisse. Itaque cautè legendus Cornarius. Esto hæc iu- stioris in Epiphanio nostro industriæ rudis quædam adumbratio.

ΕΙρηται διὰ τῆς σοφῆς· Μικρὰ
ἐν πετεινοῖς μέλισσα, καὶ ἀρ-
χὴ γλυκυσμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ωσαύτως τὰ θεῖα ἔργα ἀνεξι-
χνίατα ἐν ἀνθρώποις, καὶ θαυμα-
σὰ ἐν ὑψηλοῖς, καὶ γλυκύτερα ἢ τὸ
μέλι, καὶ κερύον, καὶ ἢ πάντα
τὰ κτίσματα.

AIT sapiens: Parua inter
aves est apis, & princi-
pium dulcedinum fructus illius.

INTERPRETATIO.

HAVD aliter divina opera in-
comprehensibilia sunt in homi-
nibus, & mirabilia in excelsis,
& super mel & fauam ac super
creata omnia dulciora.

Sapiens.] Plinius auctor est, noctuas & apes feralibus odiis diffidere. Itaque iungemus capitibus hisce agnos tigribus. Locus est Ecclesiastici (vt vocamus) cap. 21. vbi & eadem habentur verba, & ferè simili translatione declarantur.

Apis.] Nullum ferè est naturæ opus sic admirandum vt apis. Nam verò vt periti pictores vel sculptores, vt ingenij vires atque in arte præstantiam ostentent, minutissimam eligunt materiem, in qua rei eiusce quam fingunt ita partes discriminant, vt vnaquæque perfectissimè cernatur, exprimat, viuat: sic naturæ huius architectus Deus in brevissimo insecti corpusculo sapientiæ suæ diuitias mirum in modum profudit. Quod enim bestiolæ iudicium? quæ in opere industria? quæ sedulitas? quæ politia? quis ordo? deinde quàm abscondita, atque ad eò humano capru maior illius natura! opus peragit omnium longè mortalibus vtilissimum, ac communissimum; & tamen ita peragit, vt nullus adhuc, quantumuis curiosus, extiterit, qui aut miras cellularum fabricas viderit, aut laboris & industriæ rationem comprehenderit. Quin &, quod in aliis animantibus cognitioni obuium esse solet, generatio, ea in apibus æquè abstrusa. Nam ferunt quidam ex apibus gigni apes: alij ex putrefacto melle oriri: nonnulli ex purissimo, eiecto ibi semine: multi intus emisso & conseruato, iuxta ac pisces: nec desunt qui ex bubula putrefactione; in quibus est & Homerus, & Dionysius Vticensis lib. 15. cap. 2. & Bianco- rus, à quo in epigrammate titulo *εις δάνατον καὶ δανόντας*, *Βυρρῶνες* appellantur: & ex nostratibus Virgilius. Aristoteles ipse post longam discussionem vix certi quid statuit. Dictum hoc sit vt intelligatur, diuina opera, quorum altitudo percellebat Paulum, meritò ex apum operibus ac naturam adumbrari. Qui autem exactius huius animalculi historiam velit discere, adeat Philosophum lib. 3, cap. x. Pli-
nium

nium lib. xj. à cap. 5. Virgil. lib. 4. Georgicon, vt citem magis obuia : nec enim inter sacros aut prophanos scriptores reperietur quisquam , apud quem non sit frequentissima apum mentio.

Fructus.] Mel, à quo & ipsa apis Græcam denominationem accepit μέλιτα , aut si Mnaseæ credendum est, & mel & apis ab Oreade nymphea Melissa nomine, quæ fauos melles plenos reperiens prima in Peloponneso & cibo & apibus nomen dedit. Hyginus paulo aliter fabulam narrat. Vocat autem mel fructum apis, quod ab ea potissimum hoc munus habeamus: etsi alibi, quàm in simblis mel inueniri notum sit: nec multum constat an ros ipse matutinus mel sit ab apibus sorptus, ac postea in cellulis vorsus, an ab ipsis intus conficiatur.

Principium dulcedinum.] Nam mel dulcissimum esse dulcium omnium tradunt & medici & physici. Homerus melli dulcedinem, vino suauitatem vt proprium attribuit: sic tropo pro quauis re dulci accipitur, & mellitam linguam, eloquentiæ dulcedine pollentem vocamus. Hinc apes Homero, & Hesiodo, & Ambrosio nostro Mediolanensi recens editis in ore mellificantes facundiam præmonstrant. Et Leuitici 2. vetabat Dominus ne quidquam aut fermenti aut mellis adoleretur in sacrificiis. vbi mellis nomine Clemens Alexandrinus, Origenes, & Hieronymus mundanæ eloquentiæ lenocinia significari auctores sunt.

Sic diuina opera.] Multarum rerum symbolum est apis, tam apud sacros quàm apud prophanos scriptores. Deo hic comparatur. tum quòd illius opera (vti diximus) abscondita sint, tum quòd & mirabilia & dulcissima. Vulgare est Phocylidis illud (cuius in honorem apis mentionem facimus) apud Stobæum ferm. 65. vbi quatuor referuntur animalia ex quibus feminæ natæ existimantur, ex cane, quæ omnino molestæ sunt; ex sue, quæ nec bonæ nec malæ; ex equo,

equo, quæ aliquantulum commodæ; ex apicula, quæ optimæ. Simonidis etiam apud eundem auctorem sermone 71. extant in idem elegantissimi versus.

Incomprehensibilia.] ἀνεξιχνίασα. qua etiam voce apud Iobum virtus ac sapientia Dei extollitur c. 21. *Qui facit magna* (καὶ ἀνεξιχνίασα) *& incomprehensibilia, & mirabilia quorum non est numerus.* Paulus item loco citato vias Domini ἀνεξιχνίσις appellat; vbi Latinus interp. *inuestigabiles* reddidit. Tertullianus in libro aduersus Herrhog. eundem Apostoli locum tractans, iudicia Dei ininuentibilia dixit. nempe more suo, qui præpositione abnuente, vt vocat Festus, siue *σερηπικῆ*, vt Cicero, liberrimè vti solet. Porro ad hanc diuinorum operum (vt sic dicamus) incomprehensibilitatem spectat patheticum illud atque impium forsan Plinij: *Furor est profectò, furor, egredi ex eo, & tanquam interna eius cuncta iam sint nota, ita scrutari extera: quasi verò mensuram vllius rei possit agere, qui sui nesciat; aut mens hominis videre, quæ mundus ipse non capiat.*

Mirabilia.] Dauid sæpissimè Deum vocat τὸν ποιῶντα τὰ θαυμάσια. Damascenus & illo antiquior Synesius Christum θαυματουργόν appellant.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΞΗΡΟ-
βατράχου.
Κεφάλαιον. ΚΒ΄.

*De terrestri
Rana.
Cap. XXII.*

ΟΥτος ὁ Ξηροβάραχος δέχεται τὸ θερμὸν τῆς ἡλίου, τὸ πάχος, ὄμβρες, ἀνέμους, καὶ χειμῶνας, καὶ πάντα ὑπομένει, ἔδαμῶς τε ἀπειρηκῶς ὄσιν. ὁ δὲ ὕδροβάραχος ἀδωατεῖ ὑπονεγκεῖν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καταλαβόντος τῶ χειμῶνος, βάλλει ἑαυτὸν εἰς τὸν βυθόν.

TERRESTRIS haec rana calorem solis excipit, & gelu, imbres, ventos, & hybernas tempestates sustinet. Aquatica verò nihil horum tolerare potest: verum ingruente hyeme se ipsam in profundum demittit; Sole verò emicante emer-

emergens placidè incalescit: cùm autem solis calor increuerit, ferre illum non potest, ac denuo in profundum sese deicit.

INTERPRETATIO.

SIC & qui otiosè degunt monachi minimè poterunt famem, sitim, nuditatem, continentiam, & humi cubationem tolerare: qui verò otio non indulgent, libenter ieiunant, atque omnia sustinent.

βυθόν· ὀπιλάμψαντος δὲ τῆς ἡλίου, ἐξερχόμενος ἢ δ' ἑως θερμαίνεται, ἐπεὶ δὲ ἡ τῆς ἡλίου θερμὴ παχυνθῆ, αὐτὸν φέρειν οὐ δύναται, καὶ πάλιν ῥίπτει ἑαυτὸν βυθόν δε.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτω καὶ οἱ μοναχοὶ, οἱ μὴ ἀσκέμενοι οὐχ' οἱοῖτε ἑσόν· ὑπομένειν πείναν, δίψαν, γύμνωσιν, ἐγκράτειαν, καὶ χαμαικοιτείαν. οἱ δὲ ἀναχολούμενοι ἢ δισαυνοῦσι, καὶ πάντα φέρουσι.

N O T Æ.

Rana.] Et nunc malè cum apibus agetur, cùm ranas earum generi infestissimas tam propè coniunxerimus. Aristoteles enim, *Rana* (inquit) *quæ in luto degunt* (τελμαπιεῖοι) *apes ad aquam accedentes rapiunt: quam ob rem eas apiarum per stagna & paludes venari solent.* & Plinius: *Apibus aquantibus rana insidiantur, nec hæc tantum quæ stagna riuosque obsident, verùm & Rubetæ veniunt vltro, adrepentésque sufflant.* Cum Aristotele & Plinio sentit Ælianus.

Terrestris.] Duo hæc ranarum genera, terrestre & aquaticum rectè constitui experimento discimus: dignoscere autem quæ earum ad illorum vnumquodque pertineant non ita obuium. In eam sententiam frequentiores eunt physici, vt terrestres esse dicant Calamitas; quæ quòd inter arundineta degunt, sic vocantur: rubetæ, quæ & in rubis & vepribus: quædam aliæ cornutæ: gibbosæ aliæ: aliæ stercorariæ dictæ, quòd vt plurimum sub stercore latitent. quibus si bufones annumeres, non id sine auctore fiet.

Nihil horum.] Plinius auctor est aquaticas ranas semestri tantùm vita in limum resolui, ea ratione quod hybernis mensibus

menſibus nullæ conſpiciantur: ſed reprehenditur à recen-
 tioribus, & merito: nam veteres ranas verno tempore ite-
 rum apparere conſtat; latent igitur interim ob frigoris im-
 patientiam. Albertus, *Hyeme* (inquit) *latet rana extra aquam*
in rimis calidis & aliquando in aquis ſub terra, quæ hyeme ſunt ca-
lidæ: verè procedit ad aquas. Et Matthiolus: *In paludibus illis quæ*
per hyemem non congelantur, omni tempore, præcipuè tamen ve-
re, ranæ reperiuntur. Ariſtophanes diebus apricis in paludi-
 bus ſuis ſalire eas per cyperum & phleon (fruteti genus eſt)
 ait. vbi Interpres, ſole & calore gaudere ſcribit. Spectat huc
 etiam quod ex Arato, Plinio, Plutarcho, & Æliano vulgò
 traditur: ſcilicet cùm illæ altius vel clarius ſolito coaxant
 (ſic vocant earum obſtreperos ſonos) pluuiam portendi:
 quoniam (vt ex Theone citat Rhodiginus) frigidiorẽ red-
 di aquam conqueruntur.

Sic monachi.] Rana aquatica magis eſt deſes, quàm ter-
 reſtris, quæ & per proceras arbores repere, & in altioribus
 ramuſculis coaxare ſolet: aquatica contra ſemper in aquis
 torpèt.

Qui otioſe degunt.] Malorum omnium lernam eſſe
 otium quàm plurimis veterum auctorum testimoniis con-
 ſtat: cùm autem omnibus pernicioſum ſit, maximè tamen
 iis qui monaſticeſ profitentur, exitiale eſt: qui ſcilicet ſi
 otiantes ſtationem deſerant, hoſtes quidem vltro accer-
 ſunt; id eſt, prauas animi affectiones, quæ aduerſus ſpiritum
 ſemper militant, prouocant, & validiores efficiunt: tandem
 experimento diſcunt ſcriptoris Græci verum eſſe illud,
ὁ ἀργυρῶν ἐκ ἀργείας. Sanctus Hieronymus ſcribens ad Ru-
 ſticum monaſtum de viuendi forma, vnum illud admo-
 net, ne otioſus vnquam ſit; ſed vel fiſcellam texat iunco; vel
 caniſtrum lentis plectat viminibus; humum ſarriat; areo-
 lam æquo limite diuidat; plantas per ordinem ponat; aquas
 ſtriguas ducat; texat lina capiendis piſcibus. quæ ipſius ver-
 ba ſunt,

ba sunt. hunc enim fuisse monachis Ægyptiis morem, ut neminem inter ipsos otiosum esse sustinerent, ibidem testatur. Extat autem fragmentum hoc apud nostrum Gratianum tomo 5. titulo De consecratione. Chrysostomus in homilia De vita monachorum, nullam illos horam exercitatione vacuam habuisse scribit. Et Basilius, in instituto hoc coryphæus, monasteriorum fermentum otiosos vocat. Eadem doctrina ex Climaco, Cassiano atque aliis id argumenti scriptoribus facile colligitur. Quod cum ita sit, æquè tamen commendatur in monacho vitæ quies. Nec enim (etsi prima fronte contraria videantur) repugnat, monachum non esse otiosum, & tamen in quiete vivere. In Vaticana bibliotheca (cuius certè inexhaustos thesauros quotidie experimur) extant inter Græca, Hesyehij opera, plut. 4. n. 329. in quibus alius latet auctor nomine Antiochus, qui (quod sciam) nondum vulgatus est: Codicis epigraphe est, τῆ ἀγίου ἀντιόχου πρὸς ἑσάδιον κεφάλαια διέφορα; *Sancti Antiochi ad Eusthatium diuersa capita*: Nec statuerim an is sit Antiochus qui Ptolemaidis episcopus fuit, natione Syrus, eloquentia clarus, quam & Constantino- poli professus est; an ille alter Eusebij Samosatensis ex sorore nepos, qui imponi sibi manus ab Ariano episcopo passus non est: ille iunior fuit, & sub Arcadio vixit: iste verò antiquior, & sub Valente. Eustathios item duos legimus, vnum episcopum Antiochenum, & qui in concilio Nicæno de Constantini laudibus orationem habuit, sanctitate clarissimus, qui & sub Constantio confessor occubuit, Catholicæ fidei propugnator acerrimus: alter^m qui primus inter Armenos monastices auctor ^{reputatur}: cui Basilij Ascetica à plerisque adscribuntur ^{sebastenus} ex monacho episcopus, qui que in ^{erroneis} aliquot postmodum lapsus creditur, à quibus ipse se in concilio purgavit: vixit autem temporibus ^{Valentis}, cui cum synchronos fuerit

fuerit prior Antiochus, vero similis est illum esse ad quem inscribitur liber. Vt cunque sit, Antiochi extat opus quod dico, aureum quidem illud & quod totum ad monasticæ vitæ perfectionem pertinet: in eo primum caput est, *ἡσυχίας*, De quiete, initium autem tale ferme: *Iuuat monachum quies: nam si & scelere vacauerit, & quatuor in oratione virtutes adiutrices acceperit, videlicet longanimitatem, vigiliantiam, humilitatem & temperantiam; nullum ea ad perturbationum vacuitatem certius compendium dari potest.* Deinde *φιλησυχὸν μοναχὸν* graphicè describit, & quàm sit necessaria virtus hæc huiusce instituti sectatoribus, doctè explicat.

EST auis charadrius dicta,
quam Physiologus ait albā
esse totam absque vlla prorsus ni-
gredinis nota. Porro si quis mor-
bo laboret, sitq; hominis aegritudo
lethalis, prospectū suū charadrius
ab illo auertit: sin verò morbus vi-
tae securitatē promittat, tunc cha-
radrius in agrum intendit visum,
& vicissim eger in charadrium.

INTER-

Eστι γὰρ πετεινὸν λεγόμενον χα-
ράδριος. ὁ φυσιολόγος ἤλεγξε
ὡεὶ τούτε ὅτι ἔλον λευκὸν ἐστὶ, μὴ
ἔλως μελανίαν ἔχον. καὶ εἰάν τις νο-
σῆ, ἢ νόσος τῆ ἀνθρώπου εἴ ἐστι εἰς
θάνατον, ἀποσρέφει ἀπὸ τῆ νοσοῦ-
τος τὸ πρὸς ὄψον αὐτῆ ὁ χαράδριος·
εἰάν δὲ ἢ νόσος πρὸς ζωὴν ἐστὶ,
ἀπειλίζει τὴν νοσοῦντα ὁ χαράδριος,
καὶ ὁ νοσῶν τὸν αὐτόν.

EP-

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

INTERPRETATIO.

Ὅτις ὁ κύριος ἡμῶν χριστὸς ὁλόκληρός ἐστι, μηδεμίαν μελανίαν τῆς κόσμῳ ἔχων. ὃς μὲν ἀπὸ τοῦ ἀπολουμένων πρὸς τὸ φιν ἑαυτῆ ἀποδέπει, ὃς δὲ ἀπὸ τῶν ἀγίων εἰς τὸ πρὸς τὸν βλέπει. ἀγε, ἐρεῖς μοι, ὅτι χαράδριος ἀκάθαρτος ἐστὶ, καὶ πᾶς φέρεται εἰς πρὸς τὸν. τῆ χριστοῦ; ἀκάθαρτος δὲ ἔστι καὶ ὁ ὄφις, καὶ ἐμαρτύρησεν, αὐτὸν ὁ χριστὸς λέγων· Καθὼς ὕψωσε μωσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕτως ὕψωθῶμαι διὰ τὸν υἱὸν τῆ ἀνθρώπου.

Sic Christus Dominus noster candidus est totus, absque vlla mundana nigredine, qui à reprobis vultum suum auertit: in sanctorū autem faciem respicit. Age, quomodo (inquies) cum charadrius impura sit auis, personam Christi sustinet: impurus quidem est & serpens, quem tamen in testimonium adduxit Christus, dicens: Quemadmodum exaltauit Moses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.

N O T Æ.

Charadrius.] Auem hanc inter nocturnas numerat Aristoteles lib. 9. cap. 11. à quo nec Græca ipsa etymologia abhorret, vt idem Philosophus auctor est: τὰς ὁ οἰκῆσεις (ait, de domiciliis volucrum agens) οἱ μὲν πρὸς τὰς χαράδρας, οἱ δὲ πρὸς τοὺς ποταμοὺς ποιοῦνται καὶ πέτραις, οἱ δὲ καλεῖται χαράδριος. Et Aristophanis scholiastes: vocatur (inquit) charadrius ἀπὸ τῆ τὰς χαράδρας διατρίβειν, quòd incolat hiatus seu terra voragines. Gaza in Aristotele nunc hiatulam aut hiaticolam reddit, nunc rupicem; eodem spectante vocis significatione.

Albam esse totam.] Non explicat Aristoteles quo colore sit charadrius: verùm docet esse & colore & voce praua. verba illius sunt: ἐστὶ δὲ ὁ χαράδριος καὶ τὴν χροῖαν καὶ τὴν φωνὴν φαῦλος: praua est hæc auis & colore & voce. verrente Gaza. Albertus cum Physiologo sentit, & albam esse totam testatur.

Morbo laboret.] Auctor anonymus Psalmorum commentator in commentario Psal. 84. vers. Deus in conuersus viuificabis nos; idem omnino de charadrio scribit. Albertus etiam

& recentiores alii. Illud verò & magis notum, & melioris notæ auctoribus commune, charadrij prospectum regio morbo laborantibus prodesse. Ælianus: *Charadrius avis eximio natura beneficio affecta est: nam si quis ictericus in eam acerrimè intueatur, illa contrà sine nictatione ex animo respiciat, sic affectum hominem suo obtutu ad sanitatem reducit.* Suidas idem de charadrio narrat, verbo *ικτερός*; atque alibi ex Didymo proverbium citat, *χαράδριον μιμούμενος*, *charadrium imitans*: vbi eiusdem proprietatis meminit. Apud Aristophanem item, & illius interpretem eadem ferè de hac aue leguntur: nec diuersa in Heliodoro Æthiopicæ historiæ lib. 3. Plinius autem huius proprietatis auem non charadrium, sed icterum vocat lib. 30. cap. 11.

Reprobis.] Significat diuinum illud à mortalium intellectione longè ferotum, de hominis vel reprobatione, vel salute, præiudicium: est autem comparatio qualis esse potest in re omnium abstrusissima, non certè in omnibus apta. Auisenim hæc (vt de ea quam hic Physiologus narrat proprietate dicamus,) non morbi aut salutis homini causa est: verùm id solum nature beneficio assequitur, vt moriturum vel victurum cognoscat; Dei contra voluntas ipsa efficiens est, & finalis (vt logici loquuntur) causa, hominis vel salutis vel reprobationis: ita vt nostra salus ex præparata à Deo in præsentia agone amoris sui gratia, & post hunc æterna felicitate præordinata definiatur; contrà reprobatorum derelictio in denegata diuina beneuolentia, & æterni cruciatus supplicio decreto. Quod cùm ita sit, & superna hæc constitutio, non ab vlllo impediri possit, non immutari, erunt nihilosecius reatum suorum (quibus æterni ignes meritò destinabuntur) ipsimet miseri sola & potissima causa: quibus videlicet liberum adhuc fuerat, talia non committere. Ad hæc Deus ipse, qui quod huic vltro concedit, illi vltro denegat, bonitatis, iustitiæ, misericordiæ vnica & absolutissima

tissima idea. Itaque consultius est (vt ait Ieremias) in silentio & spe salutare Dei præstolari. Me quidem theologicæ disciplinæ rudem hominem mirificè confirmat quod lego in Augustino, salutem nempe meam multo magis cordi esse Deo, quàm mihi ipsi, reprobationem contrà dolori ac mæstitiæ (vt humano captui voces accommodentur.) Deinde (vt est apud Origenem) in altissima ista abyssu nullam esse securiorem anchoram, quàm ambulare in Dei timore, & humiliter de se sentire.

Auertit.] Auertere faciem suam dicitur Deus ab his quos reprobat & odio habet: contrà, eos respicere quos approbat & diligit. Atque hi frequentes sunt in scriptura sacra loquedi modi. Certè ab vno Dauid non pauca peti possunt vtriusque phraseos testimonia, qui id vnum malorum omnium maximum arbitrabatur, si à se faciem suam auerteret Dominus: Psal. 12. vers. 1. & 26. vers. 9. & 29. vers. 8. & 43. vers. 24. & 68. vers. 18. & 87. vers. 15. & 101. vers. 2. & 131. vers. 10. & 142. vers. 7. Contra, rex idem aspici à Deo feruentissimè orat Psal. 12. vers. 4. & 24. vers. 16. & 65. vers. 7. & 85. vers. 16. & 89. vers. 16. atque alibi. Geneseos locus ille qui huius argumenti scriptoribus in ore est, vtrumque coniunxit: *Respexit Dominus* (inquit Moses) *ad Abel, & ad munera illius: ad Cain autem & ad munera illius non respexit.* Hilarius in expositione Psal. 65. vtriusque tropi in scriptura sacra frequentiam multis exemplis docet.

Immunda.] Quia & charadrius inter aues quibus vetus lex vesci prohibebat, continetur Leuit. 11. & Deut. 14. Radulphus Flauiacensis, non vltimæ ætatis auctor, in commentario illius loci: *Sed & charadrion* (inquit) *auis garrula, nimiam quorundam redarguit loquacitatem.*

Sicut exaltauit.] Ioan. 3. Habetur autem historia Num. 21.

De Pico.
Cap. XXIII.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΝ-
δρικόλοπος.
Κεφάλαιον. ΚΔ'.

PICVS auis est varij colo-
ris, quemadmodum & Dia-
bolus versipellis est: nemoris fru-
teta ingreditur, rostroque pe-
tit, aurem iis admouens: quod
si siderata inanisque arbor fue-
rit, illam excidit, atque excisam
occupat: verum si solidam depre-
henderit,

Ο Δενδροκόλωψ ὄρνεθόν ἐστὶ
πικίλον, κατὰ τὴν καὶ τὸν Διά-
βολος πικίλος ἐστὶ. περιβόηται διὰ τὸ
δενδροκόλωψ διὰ τῆς τῆς δρυμοῦ
ὕλων, καὶ τῆς περιουκτικῆς παίει, καὶ
τοῖς ὡσὶν ἀκροῦται· καὶ εἰ μὲν ἐστὶ
κωφὸν καὶ ἀκάρδιον τὸ δένδρον, ἐκ-
κόπτει, καὶ ἐς αὐτὸ εἰσέρχεται· εἰ δὲ
ἐλο-

δλοκάρδιόν ἔστιν, ἐμφόγει, ἐκείθεν
ἀπερχόμενος εἰς ἕτερον δένδρον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτως ὁ τε διάβολος διὰ δρυμῆ
πράσσεται, τῷ τῆσι, διὰ τῆς τῆς ἀν-
θρώπων φύσεως, καὶ ἐπὶ τοῖς δέν-
δροις καθέσσεται, ἡρώων τοῖς ἀνθρώ-
ποις, μεταβάλλων τὰς καρδίας ἀν-
θρώπων εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν, παῖσι καὶ πα-
τρὶ ἀκούει. καὶ ὡς μὲν ὁ ἄνθρωπος
κωρός τε καὶ ἀκάρδιός ἔστιν, ἐν αἰ-
τῷ εἰσπερχόμενος νεοσσάει ὡς δὲ
δλοκάρδιος, ταχέως ἐμφόγει, καὶ
εἰς ἕτεροῖς ἐπανακάμπτει.

*henderit, intactam relinquens,
auolat, atque aliam inuadit.*

INTERPRETATIO.

NON aliter Diabolus siluam,
nature videlicet humane, in-
trat, atque in arboribus considet,
hominis inquā cor ad inhonestā
trahens, ferit, atque attentē
obseruat. si itaque hominem esse
inualidū atque excordē animad-
uertat, ipsum inuadit, & in eo
nidū suum cōstruit. quōd si firmo
integrōque esse corde sentiat, fu-
git statim, & ad alios accedit.

N O T Ἀ.

Picus.] Nulla ferè simplex vox est, qua significetur hæc
avis: à Græcis δρυοκολάπτης, δρυκόπος, δρυμοκόλαψ, καλοτύπος, πε-
λεκῆς, appellatur; sed vbique compositè, scilicet à perforan-
dis arboribus. Latini arboricidam, roborifecam, lignipe-
tam vocant, eadem etymi ratione. Picum etiam dicimus,
sed retento prisco Pomonæ amatoris nomine,

— *Quem capta cupidine coniux,*

Aurea percussum virga, versumque venenis,

Fecit auem Circe. — Æmilius Macer Theogonia Picum-
num vocauit: *Et nunc agrestes inter picumnus habetur. Re-*
fertur à Nonio.

Varij coloris.] Picorum genera quædam leguntur in Ari-
stotele: quorum quod minimum est, & piponum seu pi-
prarum aliqui appellant, rubeis quibusdam distingui pen-
nis, ait, & Albertus paruum & variuum vocat. Virgilius in
citato carmine:

— *Sparsit que coloribus alas.* Ouidius in 14.

Purpureum chlamydis penna traxere colorem,

Fibula quod fuerat, vestemque momorderat aurum

Pluma fit, & fuluo cervix præcingitur auro.

Sunt & pici virides, sunt & cinerei: de quibus in Aristotele,

Verfipellis.] Sic reddidi illud *ποιμῖλος*: est autem paronomasia: Picus enim *ποιμῖλος* est, id est, variegatus, versicolor, pictus: malus item dæmon *ποιμῖλος*, id est, vafer, astutus, callidus, &, vt Glossæ vertunt, dædaleus. in Latina voce, varius, eadem datur allusio, Columella: *Si arietis palatum atque lingua nigra aut maculosa sit, pulla vel etiam varia nascitur proles.* Plinius: *Murena varia & infirma: Myrus unicolor & robustus.* Poëta: *Quid lynces Bacchi varias?* Deinde, in Cicero-
ne, *Adulatoris animus varius & multiplex.* Idem Orator Sex-
tilium laudat quòd in causa non fuerit varius. Vlpianus
lib. xj. ad edictum agens de dolo malo: *Hoc edicto prætor ad-
uersus varios & dolosos qui aliis obfuerunt calliditate quadam, sub-
uenit, ne vel illis malitia sua sit lucrosa, vel istis simplicitas damno-
sa.* l. 1. ff. eodem tit.

Rostróque petit.] Aristotel. lib. 9. cap. 9. auctor est picum
arbores rostro tundere, pulicum, & vermium, qui ibi la-
tent, causa, quòd exeant, egressos enim lingua excipit, atque
illis victitat. Deinde tantam inesse vim huius auicula ro-
stro refert, vt tertio ictu amygdalum aliquando perforarit.
quod & in commentario *περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων* repetit.
Auicenna quidem magis tragicè rem narrat, si Alberto cre-
dimus à quo allegatur, nam vno tantùm ictu exsecari ra-
mos à pico scribit. Apud Ælianum lib. 1. cap. 48. & Pli-
nium lib. 10. cap. 18. & lib. 25. cap. 4. & lib. 28. cap. 10.
Multa de hac aue legimus: inter quæ mirum illud quod ci-
tato Trebio scribit, clauum cuneumve adactum quanta li-
beat vi arbori in qua picus nidum habeat, statim exilire
cum crepitu arboris, cum insederit clauo aut cuneo. Quod
autem scribitur de herba illa, qua admota, quidquid impe-
dimenti est in nidi foramine, resilit, Plinius idem nullo pro-
bato

bato testimonio fulciri ait. Ego cùm hæc scribo, in horto ædium Mag. Alphonfi Ciaconis Dominicani, viri optimi & doctiff. quas ille in Pincio habet, Mediceis hortis contiguas, ferè cotidie picum video, in procerissima pinu nidum excavantem: ita nimirum industriè & affabrè, vt vel admoto circino rotundius reddi foramen à perfectissimo geometra vix possit. Quod verò ad Ciaconis potissimum domum auicula confugerit, id etiam inter ἀνοήματα θαυμάσια recensendum à physiologis: quippe non aliud est hisce naturæ miraculis augustius in vrbe delubrum, non certius asylum. Nos olim pueri picorum naturam muliebri loquacitati, vt ætas illa ferebat, sic comparauimus:

Antiquam siluis frondoso ac robore quercum

Rostris picus auis paruula dilacerat:

Femina sic, iustæ desunt cui corpore vires,

Mortiferum seuo virus ab ore iacit.

Aurem iis admouens.] Plinius: Percussi corticis sono pabulum subesse intelligant. libro x. c. xvij.

Nidum suum.] Ezechielus Assyriorum regis interitum narrans, & simile quid euenturum Pharaoni Ægyptio prædicēs, comparauit illum frondoso ac procero Libani cedro, in cuius ramis nidos fecerunt omnia volatilia cæli, & sub cuius frondibus genuerunt omnes bestię saltuum. cap. 31. Vbi Hieronymus, vt & alij sacri expositores, simili qua Epiphanius allegoria dæmones intelligit in reproborum cordibus quiescentes. Eadem ferè phrasi referunt Euangelistæ, proditoris Iudæ facinus: *Intrauit (inquiunt) Satanas in Iudæ.* Luc. 22. Ioan. 13. Sed Augustinus in exposit. psal. 136. cum Epiphanio sentit, & ideo in Iudæ cor diabolium intrasse docet, quia vacuum & inane cor habebat.

De Ciconia.
Cap. xxv.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΑΡ-
ΓΟΥ. Κεφάλαιον. ΚΕ'.

CICONIA avis est castissima: mas enim nec feminam illecebris ad coitum provocat, nec ipsi vim infert. Deinde eadem avis mirabili pietate utrumque parentem in senectute alit.

INTERPRETATIO.

SIC & nos duo illa diuina precepta

Εστι δὲ ὁ πελαργὸς ἀγνότατος ὄρνεον. ἔτε γὰρ ὁ ἄρρεν τὴν θήλειαν θηγέροις πρὸς τὴν ὀχείαν ἐκκαλεῖ. ἢ δὲ βία σωάπεται. τὸ γὰρ ὄρνεον τῆτο τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ δευβεία. θαυμασίως γηροβοσκεῖ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτω καὶ ἡμεῖς δύο θείας ἐντολάς ἐπι-

ἐπιπλεῖν δ' αἶ, πούτεσι ἐκκλίβειν
 ἀπὸ τοῦ κακῆ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν,
 ὡς περ γέγραφε ὁ βασιλικὸς προφή-
 τῆς. ἢ οὐκ ὁμοίως δ' ἐν δεκαλόγῳ προ-
 σάπει ὁ κύριος ἐπὶ λέγων, Τίμα
 τὸν πατέρα σου καὶ τὸ μητέρα σου.
 καὶ αὐτῆς· Μὴ μοιχεύσῃς.

*cepta adimplere oportet, hoc est,
 à malo diuertere, & bonum face-
 re, quemadmodum regius pro-
 pheta scripsit. Sed & Dominus si-
 militer in Decalogo iubet, sic di-
 cēs: Honora patrē tuū & matrem
 tuam: & rursus, Ne moechaberis.*

N O T Æ.

Castissima.] Refert Ælianus lib. 8. cap. 19. in Cranone
 (ciuitas Theſſaliæ est in Pharfalicy Plinio & Stephano,
 Ephyra ab Homero; hodie, auctore Bellonio, Ceres appel-
 latur) eximia forma mulierem quandam fuisse, cui nomen
 erat Alcinoë, quæ cum à coniuge peregre profecto domi
 relicta esset, stupri consuetudinem cum seruo habebat: hoc
 igitur cum ciconia, quæ domi alebatur, videret, seruales in-
 iurias in dominum non tulit; sed in adulterum conuolans
 oculos illi eruit. Hoc Ælianus riualem inuidiam (interprete
 Gillio) vocat: sed plausibilis est, castitatem appellare.

Illecebris.] Lex Areopagi magis puniendum esse decreuit
 illum qui muneribus & persuasionibus alienam vxorē cor-
 rupt, quàm eum qui vim intulit: quia ille animum etiam
 corrupt, hic corpus tantum. Vide Lysiam in oratione de
 cæde Eratosthenis. Gorgias autem in oratione pro Helena
 vtrumque vim vocat, & hoc nomine scelus omne in Ale-
 xandrum reiicit, ipsam iniuste reprehendi probans. Non est
 dissimilis argumenti quod in Demetrio & Timotheo ver-
 titur in dubium: quorum cum vnus vi tyrannidem exer-
 cuerit, alter muneribus & obsequio; quæritur vter eorum
 haberi debeat immanior. Ius nostrum, in adulteros qui vim
 intulerunt, seuerius animaduertit.

Mira pietate.] Commendantur in ciconia eximiæ virtu-
 tes, prudentia, iustitia, temperantia, sed præ omnibus pie-
 tas tam

tas tam in prolem, quàm in parentes : cuius rei frequentissima mentio est apud omnes naturalium rerum scriptores. Hinc fit, vt *πελάργειν*, pro, mutui beneficij vicem rependere, dicamus, ab huius nempe avis nomine sumpta translatione. Apud scholiasten Aristophanis notauit Budæus leges quasdam *ἀντιπελαργούς*, dictas, quibus scilicet cauebatur de alendis in senectute parentibus. Eodem etiam spectat epitheton illud Pietaticultrix, ciconiæ à Petronio Arbitro tributum. Denique apud sanctos Patres communis est pietatis ciconiæ mentio & allegoria. Ex Græcis videndus Basilii in hexemer. homil. 8. & in peculiari libello cuius titulus est, *De honore quo afficiendi sunt parentes in senectute, & iuuentute*. Ex Latinis Ambrosius eod. opere cap. 5.

Declina à malo.] Psal. 33. vers. 15. Quibus verbis perfectio Christianæ vitæ continetur. idem est quod Paulus Romanos docuit cap. 12. *Dilectio (inquit) sine emulatione. odientes malum, adherentes bono*. Non enim sufficit malis operibus abstinere, nisi bona feceris. Maximus monachus in capitibus monasticæ exercitationis, locum psalmi illustrat: citatur autem ab Anastasio in quæstione 5. cui titulus; *Si sit senex aut imbecillus, & cum pusilli sit animi, non possit esse monachus, aut facere quæ sunt monachi; quomodo poterit pœnitentiam agere, & saluus esse?* Extat etiam Dorothei Archimandritæ in hoc argumento celebris homilia, quæ inscribitur: *De timore & pœnis inferni; & quòd eum qui saluari cupit, non deceat sine cura sua salutis viuere.*

*Laus Homini Deo, &
Virgini Matri.*

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ,

ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ

ΛΟΓΟΣ.

ΒΕΑΤΙ

ΕΡΙΡΗΑΝΙΙ,

EPISCOPI CYPRI,

IN DIE FESTO

PALMARVM

SERMO.

Cum scholiis.

LECTORI.

NON abs re litteraria fore duxi, (candide lector) si Epiphaniij Physiologo eiusdem sancti nondum vulgatus (quod sciam) in Palmarum festiuitatem hymnus, sub eodem SIXTI V. Pontificis Maximi nomine, iret comes. Hymnum quidem meritò appello, quem totum piis inuocationibus, encomiis, votis, iubilis plenum legis. Hunc instructissimæ Antonij Caraphæ Cardinalis optimi & amplissimi bibliothecæ debes: ex cuius videlicet antiquo quodam Græco codice Gerardus Vossius Belga vir doctus & pius eum exscripsit, & nobis pro veteri mutuæ amicitiae nostræ iure communicauit. Itaque Latinum ex Græco duabus aut tribus adiunctis notulis exhibemus. Et verò exhibemus, in eam spem adducti, vt tantis duobus patronis commendatus Epiphanius, Sirleto nempe & Carapha, beneuola luce perfruatur. Carapha, quem certè studiosi protectorem, boni parentem, doctrina refugium, virtus asylum agnoscunt. Datur hoc diuino numine sacrosanctis hisce studiis, vt numquam sine Meccenatibus iaceant: itaque vno

— *anulso, non deficit alter*

Aureus.

Vale.

S A N-

III

SANCTISSIMO

D. N. SIXTO V.

PONT. OPT. MAX.

ASCE etiam melioris temporis
exuuias, Pater Beatissime, nomini
tuo sacras esse decet: nam si aucto-
rem, id est, sanctissimum Episcopum,
si argumentum, id est, populi institutionem consi-
deres; vni tibi Episcoporum Episcopo, Catholicae
Ecclesiae magistro merito debentur. Iam si et in-
dustria nostrae rationem habeas, id certè omne an-
tiquo ciuitatis huius tuae iure, quod dominis in ser-
uorum bonis datur, vindicabis. Vale Felix.

S. T.

Humilis seruus

D. Consalus Ponce de Leon.

TOT

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΥΠΡΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ.

Κύριε δὺλόγησον.

ΑΙΡΕ σφόδρα θυγάτηρ Σιών, τέρπε καὶ ἀγάλλε
 πᾶσα ἡ ἐκκλησία τῆς θεῆ· ἰδοὺ γὰρ πάλιν ὁ βασιλεὺς
 πρὸς σὲ παρῆγενε, ἰδοὺ ὁ σὸς νυμφεῖος ὅτι πώλου
 καθήμενος ἔρχεται. ἐξέλθωμεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῆ,
 σπύσωμεν ἰδέσθαι τὴν δόξαν αὐτῆ, προσφθάσωμεν φαι-
 δρῶς εἰς πύλην τῆς εἰσόδου αὐτῆ. πάλιν ὁ βασιλεὺς
 Σιών, τῆς ἐθνῶν ἡ προσδοκία ὅτι τὴν Σιών ἔρχε, πάλιν τὸ κόσμον σω-
 τηρίαν χαρίζεται, πάλιν τὸ φῶς ἐφίσταται, πάλιν ἡ πλάνη πέπαιε, πάλ-
 λιν ἀνθεῖ ἡ ἀλήθεια, πάλιν ἡ ἐκκλησία χορδαί, πάλιν ἡ σωαγωγὴ χι-
 ρδαί, πάλιν αἰχμῶνται δαίμονες, πάλιν κατάρα λύε, πάλιν ἐβεβαίως
 ταραπτόνται, πάλιν ὁ δράκων σωρίζεται, πάλιν τὰ ἔθνη διφρεγίνονται,
 πάλιν Σιών καλωπίζεται, χεῖρὸς ὅτι πώλου ὡς ὅτι θρόνου καθήμενος
 ἔρχεται, οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλεθε, ἀγγελοὶ ὑμνήσατε, τὰ ὄρη διφρεγίνεθε,
 οἱ βουνοὶ σκιρτήσατε, ποταμοὶ κροτήσατε, οἱ ἐν Σιών χορδαίσατε, αἱ ἐκ-
 κλησίαι χαίρετε, ἱερεῖς ὑμνήσατε, προσφῆται προσφθάσατε, μαθηταὶ κη-
 ρύξατε, λαοὶ ἀπαντήσατε, προσβῦται σωδράμετε, αἱ μητέρες χορδαί-
 σατε, οἱ θηλάζοντες ἄσατε, νεανίσκοι βοήσατε, τὰ ἔθνη σωάχθητε. πᾶσα
 κτίσις, πᾶσα φύσις, πᾶσα τάξις, πᾶσα πνοή, πᾶσα ἡ γῆ, πᾶσα ἀξία,
 πᾶσα ἡλικία, πᾶσα ἐδναρχία, πᾶσα βασιλεία, βασιλικῶς τῷ βασιλεῖ
 τῆς βασιλείων ἀπαντήσωμεν, τῷ θεῷ τῆς θεῶν θεϊκῶς ἀναμέλφωμεν, τῷ
 νυμφίῳ τῆς ἀφθαρσίας θεονύμφως χορδαίσωμεν, τὰς λαμπάδας φαιδροὶ
 φαιδρῶς ἐφαφώμεθα, τοὺς χιτῶνας τῆς ψυχῶν θεοπροπετῶς ἐξακλάξω-
 μεν, τὰς πύβινου ὁδοὺς καλῶς ἐποιμάσωμεν, τὰς εἰσόδους τῆς ψυχῶν
 τῷ βασιλεῖ διανοίξωμεν, τὰ βαία τῆς νίκης ὡς νικητῆ τῷ θανάτου βα-
 ράσωμεν, τοὺς κλάδους τῆς ἐλαιῶν τῷ ἐκ Μαρίας κλάδω θεοπροπετῶς
 ἐπισπείοντες, τὰ ἀγγέλων τῷ θεῷ τῆς ἀγγέλων ὑμνήσωμεν, μετὰ τῆς
 παίδων

BEATI EPIPHANII

EPISCOPI CYPRI IN DIE

FESTO PALMARVM.

Benedic Domine.

AVDE plurimum filia Sion; letare & exultia
 vniuersa Dei Ecclesia: Ecce enim iterum accedit
 ad te Rex, ecce sponsus tuus pullo insidens venit;
 procedamus illi obuiam, festinemus vt eius videamus
 gloriam, ingressus illius honorem alacriter
 praoccupemus. Iterum Rex Sion expectatio Gen-
 tium in Sion venit, iterum mundo salutem largitur; iterum lux
 mittitur, iterum error expellitur, iterum collucet veritas, iterum
 Ecclesia ducit choros, iterum Synagoga viduatur, iterum Dama-
 nes pudore afficiuntur, iterum soluitur maledictio, iterum confun-
 duntur Iudaei, iterum Draco conteritur, iterum Gentes exhila-
 rantur, iterum illustratur Sion. Christus in pullo tanquam in thro-
 no sedens procedit: exultate caeli, hymnos dicite Angeli, letamini
 montes, exilite colles, plaudite flumina, qui habitatis Sion ducite cho-
 reas, ecclesie gaudete, sacerdotes hymnos dicite, prophetae praeuenite,
 discipuli praedicate, exite obuiam populi, concurrite senes, matres
 choreas agite, lactetes canite, iuuenes clamate, congregamini Gentes.
 omnis creatura, natura omnis, omnis ordo, omnis spiritus, omnis ter-
 ra, omnis dignitas, omnis etas, omnis natio, omne regnum, Regi regum
 regali cultu obuiam eamus, Deo deorum diuinitus canamus, sponso
 incorruptionis quales diuinum decet sponsum chorosducamus, hilares
 hilari vultu lampades accendamus, animorum vestes vt Deo conuenit
 immutemus, vias vitae recte paremus, animorum nostrorum aditus
 Regi patefaciamus, victoriae palmas vt victori mortis portemus, ad-
 mouentes prout diuinam decet maiestatem oliuarum surculos surculo ex
 Maria nato; angelicas laudes angelorum Deo concinamus vna cum

H

pueris

παίδων θεοπαρεπῶς ἀνακράξωμεν, μετὰ τοῦ ὄχλου τὰ τοῦ ὄχλου· καὶ
 οἱ ὄχλοι βοήσωμεν, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἀλογημένῳ ὁ ἐρχόμε-
 νος ἐν ὀνόματι κυρίου, θεὸς κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, ἐπέφανε τοῖς ἐν
 σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου καθήμενοις ἡμῖν. ἐπέφανεν ἡ τῆς πεπωκότων
 ἀνάστασις, ἐπέφανεν ἡ τῆς ἀχμαλώτων ἀνάρρυσις, ἐπέφανεν τῆς τυ-
 φλῶν ἡ ἀνέβλεψις, ἐπέφανεν ἡ τῆς πενθοῦτων ᾠδῶν ἀκλισησις, ἐπέφανεν
 ἡ τῆς κοπιῶντων ἀνάπαυσις, ἐπέφανεν ἡ τῆς διψῶντων ἀνάψιξις, ἐπέ-
 φανεν ἡ τῆς καταπνουμένων ἐκδιύκσις, ἐπέφανεν ἡ τῆς ἀπεγνωσμένων
 λύτρωσις, ἐπέφανεν ἡ τῆς ἀπεγνωσμένων ᾠδῶν ἀκλισησις, ἐπέφανεν ἡ τῆς
 χωριζομένων ἔνωσις, ἐπέφανεν ἡ τῆς καταπνουμένων ἀνάρρυσις, ἐπέ-
 φανεν ἡ τῆς νοσοῦντων ἰασις, ἐπέφανεν ἡ τῆς χειμαζομένων γαλιῶν. διὸ
 καὶ ἡμεῖς, οἱ δὴ ἡμεῖς τῷ ὄχλου βοήσωμεν, λέγοντες σήμερον χριστῷ,
 Ὡσαννὰ, τουτέστι, σῶσον δὴ ὁ ἐν ὑψίστοις θεός. Ὡ κενῶν ᾠδῶν δόξων
 παρρημάτων καὶ θαυμάτων· χθὲς χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἤγειρε λάζαρον, καὶ
 σήμερον ὁ αὐτὸς ἐπὶ τὸν θάνατον ἔρχεται· χθὲς λαζάρου τὰ σπάργματα
 ἔλυσε, καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς ἐν σαρρανόις δεσμοδιδῶναι ἐκὼν ᾠδῶν γίνε-
 ται· χθὲς ἐκ σκοτοῖς ἐξήγαγεν ἄνθρωπον, καὶ σήμερον ἐν σκοτεινοῖς τε-
 διῶναι καὶ σκιᾷ θανάτου ἔρχεται διὰ τὸν ἄνθρωπον· χθὲς πρὸς ἕξ ἡμέ-
 ρων τῷ πατρὶ διὰ τῆς πέντε αἰδήσεων τὸν τετραήμερον ὀρίκιμος ταῖς
 δυτὶ τὸν ἕνα χαρίζεται ἀδελφόν, καὶ σήμερον ἐπὶ τὸν σαυρὸν ἔρχεται. ἀλλὰ
 τῇ Μαρίᾳ μὲν τετραήμερον νεκρὸν, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ τεπίμερον ἑαυτὸν χα-
 ρίζειται ὁ χριστός. ἐκεῖ βηθανία μόνη θαυμάζει, ἐνταῦθα δὲ πᾶσα
 ἐκκλησία ἑορτάζει· ἑορτάζει ἑορτῆς ἑορτὰς, τὸν βασιλέα τῆς ἀσωμά-
 των ἐν αὐτῇ ἐν μέσῳ ὡς νυμφίον ἔχουσα ὁμοῦ τε καὶ βασιλέα· ἑορτάζει
 ἑορτὰς, ὡς ἐλαία κατὰ καρπὸς ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ θεοῦ ἀφυλλορρώως πυκά-
 ζουσα, ὡς κρίνον ἑαρινὸν ᾠδῶν δειῖσου ὑπάρχουσα· ἐν ἡ χριστὸς, τὸ ὄντως
 ὠδῶδες κρίνον, τὸ μὴ κρίνον, ἀλλὰ σώζον τὸν κόσμον· ἐν ἡ χριστὸς τὸ ἰόν
 τὸ ὄντως ἰώμενον τὰ πάθη τῆς νοσοῦντων· ἐν ἡ ἡ ἀμπελῶν, ὁ λέγων,
 Εγὼ εἰμὶ ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή· ἐν ἡ ὁ ἐλαίων, ὁ ὄντως ἐλεῶν τοὺς ἐλπί-
 ζοντας ἐπ' αὐτὸν· ἐν ἡ ὁ τῆς ρίζης Ἰεσοῦ ἐβλάστησε κλάδος ὁ παρρωῶ-
 νιος, ἀγεωργήτως καὶ ἀνορύκτως τῆς ἀνθρωπίνης πορῆς· ἐν ἡ ἡ πηγὴ ἡ
 αἰένου· ἐν ἡ οὐ φυσῶν, Γεῶν, Τίχης, Εὐφράτης, ἀλλὰ Ματθαῖος,
 Μάρκος, Λουκᾶς, καὶ Ἰωάννης, οἱ τῷ χριστῷ τῆς ἐκκλησίας ποτίζοντες

pueris pro dignitate diuina vocē extollamus, cum populo pariter populi quæ populum decent conclamemus, Osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis sedentibus in tenebris & in umbra mortis. Apparuit resurrectio lapsorum, apparuit seruatio captiuorum, apparuit visus receptio cæcorum, apparuit lugentium consolatio, apparuit laborantiū requies, apparuit sitibundorum refrigerium, apparuit afflictorum vindicatio, apparuit perditorum redemptio, apparuit desperatorū consolatio, apparuit diuisorum vnio, apparuit vexatorum defensio, apparuit egrotantium medicina, apparuit fluctuantium tranquillitas. Quapropter & nos populi cū populo conclamemus hodie Christo dicendo, Osanna salua nos in altissimis Deus. O res nouas & supra omnium opinionem admirandas. heri Christus à mortuis Lazarum excitauit, hodie verò ipse properat ad mortem; heri Lazarum institis exoluit, hodie seipse sponte sua offert vinculis astringendum; heri è tenebris eripuit hominem, hodie propter hominem pergit vt & tenebrosa loca subeat, & umbrā mortis; heri ante sex dies Paschæ per quinque sensuum restitutionem triduanus quatruiduanum fratrem vnum duabus sororibus condonat, & hodie crucem adit. Enimvero Mariæ quidem mortuum quatruiduanum, Ecclesia autem Christus seipsum post triduum præbet. Ibi sola Bethania demiratur, hîc verò vniuersa Ecclesia diem festum agit: ferias feriarum celebrat, Regem incorporateorū spirituum veluti sponsam simul & Regem in medio sui habens, ferias ducit, & sicut oliua fructifera in domo Dei frondibus nequaquam desfluētibus obumbrat, & tamquā vernans paradisi lilium existit: in ea enim est Christus, verè floridum lilium, qui non iudicat mundū, sed ipsum seruat: in qua Christus vera viola agrotantiū affectiones sanās: in qua & vinea ipse est, dicēs, Ego sum vitis vera: In qua & oliuerū, qui ad eò sperantes in se per suam misericordiam seruat incolumes: In qua radicis Iesse antiquus ante secula ramus citra cultū & fossionem: humani seminis germinauit: In qua perēnis fons: In qua non fluuij Physon, Gehon, Tygris, & Eupbrates reperiuntur; verūm Mattheus, Marcus, Lucas, & Ioannes, qui Christi Ecclesiæ irrigant

ᾠδᾶδειςον· ἔνθα πᾶσα σήμερον νεολαῖα, ὡς ἐλαία κατὰ καρπὸς τὰς
 ἐλαίας κατέχοντες, τὸν ἐλεήμονα αἰτυῦμεν χριστὸν· πεφυτμένοι ἐν οἴ-
 κῳ κυρίου, ἐν ταῖς ἀυλαῖς αὐτῷ ἑαρινῶς ἐξανθουῦτες, ἐορτάζομεν ἐορ-
 τῶν, τὸν χειμῶνα τὸν νομικὸν ὑποχωρήσαντα βλέποντες. ἐορτάζει χρι-
 στοῦ ἐκκλησία, οὐ τυπικῶς, οὐ σωματικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς ἐγχο-
 ράουσα· ἐορτάζει ἐορταῖς, τῶν ἡλ' εἰδώλων κατὰ πῶσον βλέπουσα, καὶ
 ἡλ' ἐκκλησιῶν τῶν ἀνάσασιν ἔχουσα. μετὰ γὰρ Παύλου βοᾷ σοι τῆς ἱε-
 ρᾶς καὶ μεγάλης φωνῆς, τὰ ἀρχαῖα παρήλθον, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα
 καινὰ· ἀλλὰ μὴ καὶ ᾠδᾶδοῦσα. διὸ χαίρετε ἐν κυρίῳ, χριστοῦ νεολαῖα,
 χαίρετε χαίροις χριστοῦ ἐκκλησία, τέρπου καὶ ἀφροσίνου θύγατερ θεοῦ.
 σοὺ γὰρ πᾶσα ἡ δόξα ὡς θυγατρὸς τῆ βασιλείας χριστοῦ ἔσωθεν ὁμοῦτε καὶ
 ἔξωθεν· οὐκέτι χήρα ἄνδρος, ἀλλὰ θεῶν ἀνδρῶν ἐξανθουῦσα· οὐκέτι ἐξ ἁνω-
 τῶν θεοῦ διὰ τῶν εἰδωλολαβῶν, ἀλλ' ἐκ δεξιῶν παρισταμένη καὶ κε-
 κοσμημένη διὰ τῶν θεογνωσῶν· οὐκέτι αἵματι δουρικῶ φυρωμένη,
 ἀλλὰ αἵματι θεϊκῶ σφραγισμένη· οὐκέτι τὸν ὄβηλ, ἀλλὰ τὸν Ἐμμα-
 νουήλ σίβουσα· οὐκέτι τῶν ῥοάδα, ἀλλὰ τῶν Τειάδα δεξιάζουσα· οὐ-
 κέτι πμῶσα τὸν Πλάτωνα, ἀλλὰ τὸν παντοκράτορα θεὸν ἰ. κ. ρ.· οὐκέτι
 Ἡρακλῆ τὴν ἀλεξίκακον, ἀλλὰ τὸν ᾠδᾶκλητον καὶ πάτων ποιητῶν. οὐ-
 κέτι ᾠδᾶσωκωεῖς Αἰσοτέλλω σοφίσαντα, ἀλλὰ θεὸν τὸν εἰς τέλη ἡλ'
 αἰῶνων σε σώσαντα. ᾠδᾶπῶκε Κρόνος, ὅτι σετάρκωται θεὸς λόγος, οὐ
 μὴν ἀνδρὸς ἐκ πατρίδας, ἀλλὰ θεανδρικῶς ἐκ Μαρίας ὀψιφανείς. ὁράτε
 τῆς ἡμέρας τῶν χάριν, ὁράτε τῆς ἐορτῆς τῶν λαμψρότητα. χαίρου τοί-
 νω καὶ ἀφροσίνου θύγατερ Σιών, τέρπου καὶ ἀγάλλου πᾶσα ἡ ἐκκλησία
 τοῦ θεοῦ, ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, καὶ ἴδε σιωπηγμένα τὰ ποτὲ
 διεσκορπισμένα ἡλ' ἐδνῶν τέκνα σου, ἴδε τῆς ἐορτῆς τῶν ἀφροσίνων, ἴδε
 τοῦ λαοῦ τῶν συμφωνίαν, ἴδε πᾶσαν γλῶσσαν εἰς μίαν δόξαν, ἴδε ἅπαν
 σόμα ὡς ἐν σόμα, ἴδε τὰ ᾠδᾶν θήρεθνα ἐν σοὶ τυγχάνοντα ᾠδᾶβατα,
 ἴδε ἐδνῶν ἐορτάζόντων ἐπιφήμισμα, ἀγγελικῶν ἀσωμάτων ὑπάρχον τὸ
 μύμημα, ἴδε συμφωνίαν, ἀσωμάτων χοροσασίαν, ἴδε εἰσαίσεις ὡς ἀγγέ-
 λων τάξεις. ὁρῶ τοὺς ὑμνοὺς ὡς ἀγγέλων ὑμνοίς, ὁρῶ τοὺς παῖδας ὡς
 νεοφύτοις ἄρνας, Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἀλογημένος ὁ ἐρχόμενος, λέ-
 γοντες. μὴ ᾠδᾶν κροτήσουσα μέγα τῇ χειρὶ βόησον λαμψρᾶ καὶ λεονπαῖα τῇ
 φωνῇ, ἐφεορπάτε ὁμοῦ καὶ ἀχαρισθία λέγουσα. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παι-

hortū. Hic quotidie frequēs catus, tamquā oliua fœcunda (nos) oliuas possidentes, Christo misericordi ac miseratori supplicamus: plātati in domo Domini, in aulis ipsius verno tempore efflorescentes, festū ducimus diē, legalē hyemem abeuntē cernentes. Feriare Christi Ecclesia, non in figura, nō iuxta corporis sensum choreas ducens; verū spiritu. & mente festos celebra dies, idolorū aspiciens euerisionē, ecclesiarū verò erectionē habens. sacra enim & magna voce tibi cū Paulo edico, Vetera trāsierunt, ecce facta sunt omnia noua: immo verò & admirabilia. Proinde, Gaudete in Dño Christi grex, gaudete: gaude Christi Ecclesia; delectare & exuli a filia Dei. tua enim omnis gloria tanquā filia regis Christi intus perinde ac foris: qua nō iā amplius vidua, verū Dei sponsa efflorescis: nō amplius à sinistris Dei propter idolorū cultū, sed à dextris adstans splendideq; ornata, propter Dei cognitionē: qua nō es amplius seruili sanguine fermētata, sed diuino insignita: qua nō amplius Abelē, sed Emanuelē colis: non iā Troadē, verū Trinitatē veneraris: qua non Platonē amplius, sed Deū nostrū omnipotentē honore prosequeris: nō iam Herculē malorū depulsorē, sed consolatorem spiritū ac rerum omnium opificē. Non coles amplius Aristotelē subtiliter disputatē, sed Deū qui in fines seculorū te saluā esse voluit. Cecidit Saturnus, quia incarnatus est Deus Verbū, nō tamen ex viri cōsortio, sed humano simul & diuino modo ex Maria cōspiciuus. Videte diei gratiā; videte festi diei splendore. Quamobrē gaude ac latare filia Siō, gaude & exulta vniuersa Ecclesia Dei, leua in circuitu oculos tuos, & vide cōgregatos modò tuos qui quondā gētium filij dispersi erāt; vide festi diei celebritatē, vide populi cōcētū, vide omnē linguā in vnā sententiā cedētem, vide os omne tāquā vnū os, vide qua prius effera gētes nunc tuo ductu oues fieri, vide gentium diē festū celebrantium strepitū, angelicorū scilicet spirituum amulū, vide symphoniā, & spiritualium animorū tripudiū, vide stationes quasi ordines angelicos. Præconia video veluti angelorū hymnos, pueros cerno agnis recēns editis similes, dicētes, Osanna in excelsis, benedictus qui venis: cum quibus pariter plaudēs alacriter, clara & leonina voce exclama, festiuitatis solēnis simul & gratā beneficiorum memoriā referēs. Ecce ego & li-

δια εμοι εδωκεν ο θεος, τη πετε ατενω και αγονω σειρα· αλογημενος
 ο ελθων, αλλα μω ερχομενος εν ονοματι κυριε θεος κυειος η επεφανεν
 ημιν· ο ερχομενος, ο μηδαμου χωρουμενος· ερχομενος, ο μηδαμου κρα-
 τεμενος· αλογημενος ο ερχομενος η τη ερανων μη χωριζομενος· αλο-
 γημενος αυτοπερεπως, η παλιν ερχομενος θεοπερεπως· αλογημενος ο επ
 εμε οπι παλου τυπικως παραηυομενος ως οπι παλου χερουβιμου. τι γδ
 φησιν ο ιεροκηρυξ διαγγελισης της εορτης ακουσεν· Εηχετο οτε ηγγισεν
 ο κυειος εις βηθφαγη, η εις βηθανιαν προς το ορος το καλυμενον ελαιων,
 απεσειλε δυο εκ της μαθητη αυτε, λεγων, Υπαγετε εις τλω απεναντι
 κωμω, η εν τω εισελθειν υμας ερησετε ονον και παλον δεδεμενω, λυ-
 σαντες αγαγετε μοι. και επισησαν οι μαθηται καδως ενετειλατο αυτοις
 ο ιησους. και υπερωσαν τα ιματια αυτων οπι τλω παλον, η εκάδισεν ο
 ιησους. και εηχετο ως ηγγισεν εις τλω κατάβασιν τδ οροε, ο οχλος ελθων
 εις τλω εορτω, ελαβον βαβα τη φοινικων, η εξηλθεν εις απαντησιν τε ιη-
 σου· η οι περαροντες, η οι ακολουθουωτες εκραζον Ωσαννα τω υω Δα-
 βιδ, αλογημενος ο ερχομενος εν ονοματι κυριε. Αυτη τ παρούσης εορτης
 η δεωποτικη παρουσια, αυτη τ βασιλεωε της βασιλευοντων η εν Σιων πα-
 λαι η νω οπιδημια, αυτη της παρουσης ημερεε η λαμπερη η πανδημοε
 τδ ποιητη τησ απαντων ελθεε. διδ νω αδελφοι, ο οχλοε ελθων εις την
 εορτω, εξελθωμεν εις απαντησιν αυτε, οτε ορατοε κοσμη η ο αορατοε
 και οι φραροντες χρονω περοφηται, και διδάσκαλοι, η οι ακολουθουωτες
 τω παλω οι θεω πισει συμφωνουωτες. σημερον τα ουρανια σιω πεισ οπι-
 ρηοιε ομου τε και καταχθονοιε ανυμνειτω· παν σωμα και πνευμα προς
 αινον θεου ανοιγομενον· τα χερουβιμ βοησατε, Αγιε, αγιε, αγιε κυειε
 ο τεισαγιε σαββαωτ· πληρηε ο ουρανοε η η γη της δοξηε αυτε· Σεραφιμ
 υμνησατε, περοφη η κηρυξατε. η ο μεν κηλυτω, Ευσερινεδωσαν οι ουρα-
 νοι και αγαλλιαδω η γη· ο δε, Χαίρε σφοδρα θυγατηρ Σιων, κηρυθηε θυ-
 γατηρ ιερουσαλημ· η αλλοε τω βασιλει χειρω απηριζων βοάτω, Ιδε ο αμ-
 νωε τδ θεου ο αμρων τλω αμωρτιαν του κοσμου· και ετεροε πεε αυτε του
 κυριε κηρυξατω, Ουτοε ο θεοε ημω, ου λογιθηε ετεροε πεε αυτον. η
 αλλοε, Ιδου ανθρωποε ομου η θεοε, ανατυλη ονομα αυτε· η δαβιδ πεε
 η εξ αυτε και α σαρεα χειρον απηριζων λεγη, Θεοε κυειε, η επεφανεν
 ημιν· η παλιν αλλοε το γονυ κλινων βοάτω χειρω, Πασα η γη περοκωη-

beri quos mihi Deus dedit quæ olim sine filiis & sterilis fueram. benedictus qui venit: qui venit, veruntamē in nomine Dñi Deus Dñs, & apparuit nobis: Qui venit quique nullo capitur loco: qui venit & nusquā tenetur: benedictus qui venit nec à cælis sese subducit: benedictus proprio splendore & gratia, & rursus veniens diuina maiestate atque decore: benedictus qui typicè infidēs pullo ad me venit tamquam pullo Cherubinico. Attende. n. quid dicat sacrosanctus præco, solēnitatis huius euangelista. Factū est cūm appropinquaret Dñs ad Bethphage & Bethaniā, ad montē qui vocatur oliueti, misit duos discipulos suos, dicens; Ite in castellū quod contra vos est; in quod introeuntes, inuenietis asinam & pullum alligatū, quos dissoluentes ad me adducite. Et fecerunt discipuli sicut Iesus præceperat eis. & strauerūt vestimēta sua super pullū, & Iesus insedit. Contigit autē vt vbi ad imam partē montis accederet, turba quæ veniebat ad festū diem, acciperet ramos palmarū, & exiret obuiā Iesu; & qui præibāt, & qui sequebantur, clamarent, Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Dñi. Hic est præsentis celebritatis dominicus aduētus: hæc regis regū ad Sionē olim, & nunc quoque profectio; hæc est præsentis diei splēdida & popularis omniū cōditoris accessio. Quapropter, cūm turba nūc ad festū diē cōuenerit, excamus o fratres ei obuiā, & mundus visibilis & inuisibilis, & qui tēpore præcedūt propheta, ac discipuli, & qui pullū sequuntur, qui cū Deo fide cōcordant, Hodie caelestia cū terrenis ac simul terræ incolis hymnos cōcinant: omne os, omnisq; spiritus ad laudē Dei aperiatur: Cherubim clamate, Sanctus, Sanctus, Sāctus Dñs tersanctus exercitū, pleni sunt cali & terra gloria eius: Seraphim hymnos canite: propheta prædicate. Et alius dicat, Letentur cali & exultet terra: alius, Gaude plurimum filia Sion, proclama filia Hierusalē: alius autem in regem Christum intuens clamet, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mūdi: Et alter de ipso Dño prædicet, Hic est Deus noster & non aestimabitur alius aduersus eū: Et alius, Ecce homo simul & Deus, oriēs nomē est ei: Et David respiciens ad ipsum Christū ex se secundū carnē oriundū dicat, Deus Dominus & apparuit nobis: Et iterū alius genu flexo clamet Christo, Omnis terra sup-

σάτω σι· ἢ ἕτερος τοῖς λαοῖς ὅπως εἶπει, λέγων, Συσήσαθε ἑορτὴν ἐν ταῖς
 πυκάζουσιν ἕως τῆς κεράτων τῆ θυσιασθῆναι. οὕτω γὰρ ἐπετελεῖτο ἢ πάλαι ἢ
 ἐν Σιών τῆ δεσπότου μετὰ τῆ πώλου ὀπιδημίᾳ· πάνδημος συμφωνία, οἱ
 χοροὶ τῆς πατέρων, οἱ δῆμοι τῆς δικαίων, τὰ πινάματα τῆς προσελητῶν,
 οἱ παῖδες τῆς ἑβραίων, τὰ νήπια τῆς μητέρων, τὰ πλήθη τῆς ἀγγέλων. οἱ
 μὲν πῆρυγας ἐρήπλου, οἱ δὲ βαῖα κατεῖχον, οἱ δὲ ὀπιδεν ἤρχοντο, ἄλλοι
 τοὺς κλάδους ἐκόπτον, ἄλλοι δὲ τοὺς θάλλους ἐπέλεκον, οἱ μὲν τὸν πῶλον
 ἔλυον, οἱ δὲ χιτῶνας ἐσρώννουον, οἱ μὲν τὰς πύλας λυοῖζον, οἱ δὲ ὀδοὺς
 ἐκάθαιρον, ἄλλοι πῶλον ὀτρέπίζον, ἄλλοι νίκην ἐκήρυττον, ἄλλοι τοὺς
 κλάδους ἐσειον· ἄλλοι νηπιόεις ἔλεγον, Αἰνεῖτε παῖδες κύειον· οἱ παῖδες
 ἀπεκρίναντο, Ωσαννὰ, ἀλογομήνος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. ὦ
 καινῶν καὶ ὀρθόξων προσελητῶν καὶ θαυμάτων τῆς ἑορτῆς! παῖδες
 χριστὸν ὡς θεὸν θεολογοῦσι, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτὸν βλασφημεῖσι· θηλάζοντες
 προσκυνοῦσι, καὶ οἱ διδάσκοντες ἀσεβοῦσιν· οἱ παῖδες Ωσαννὰ λέγουσι,
 καὶ οἱ ἑβραῖοι Σταυρωθήτω κράζουσιν· οἱ μὲν μετὰ βαῖων πρὸς χριστὸν
 ἔρχοντο, οἱ δὲ μετὰ μαχαιρῶν πρὸς αὐτὸν ἔρχοντο· ἔτοι κλάδους κόπτο-
 σιν, ἐκείνοι ξύλον σαυροῦ ὀβρεπίζουσι· νήπια χριστῶ χιτῶνας ὀποσρώννου-
 σι, ἢ οἱ ἱερεῖς χιτῶνας χριστοῦ διαμερίζουσι· νήπια ὀπι πώλου χριστὸν ὀψέ-
 σι, ἢ γέροντες ὀπι σαυροῦ χριστὸν κρεμνοῦσιν· οἱ παῖδες τοὺς πόδας χριστοῦ
 προσεκκῶνισαν, ἐκείνοι δὲ τοὺς πόδας χριστοῦ ταῖς ἰλοῖς προσήλωσαν·
 παῖδες αἶνον προσάγουσιν, οὕτοι ὀξος προσφέρουσι. παῖδες χριστῶ τλι-
 πμιλῶ, οὕτοι δὲ τλι χολιῶ· παῖδες βαῖα σείουσιν, ἔτι δὲ ῥομφαία κύτ-
 τασι· παῖδες ἐπὶ πῶλον χριστὸν ὀμνῶσιν, ἔτι ἔπὶ πῶλον πωλῶσιν. ἔγνω
 βῆς ἔ κλησάμενον αὐτὸν ἐπὶ φάτνης θληνηθέντα, ἢ ὀ νέος λαὸς τῆς ἑδνῶν
 ὀπετάγη αὐτῶ κυρίῳ αὐτῶν, μόνον δὲ ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω χριστὸν ἔ θεὸν
 αὐτῆ. τὰ ποτὲ φῦλα θεοφιλα γέρονε, καὶ οἱ ἀνομοὶ ἔννομοι, ἢ οἱ ἔννομοι
 ὀρθάνομοι. ἔσω, τῆς προσελητῆς καὶ ἠδ ἑδης, ἱερεῖς ἀπέκλεινας, τὰς γε-
 φὰς δῆς ρεφας, ἔ νόμον κατέλυσας, δικαίους κατέφρισας, Μωσιῶ ἠδέτη-
 σας, τῆς ἠοὺς κατέσφαξας, ἔ ναὶν ἐμίανας, ἔ θεὸν παρήκουσας, χριστῶ οὐκ
 ἐπίσδυσας, τὰς θεοπμίαις ἐνύβεισας, φειλαζ ἄρε ἠπίσησας, τοῖς τυφλοῖς
 καὶ ἐπίσδυσας ἀναβλέψασιν· εἶτα τί φει τῆ παίδων τούτων λέγεις; τί φει
 ὀμνῶ τῆ θηλάζοντων νομοθετεῖς; τίς, εἶπέ μοι, τέ τοὺς ἐφώπισε; τίς ἐδίδα-
 ξον, ἢ τίς ἐξήγηρεν; τίς ἐφώβησε; τίς ἐξ ἀφῆνης ἀπρολόγοις δέδωκε λόγον,

plex te adoret: Et alter populos admoneat dicēs, Cōstituite diē solēnē in cōdensis vsq; ad cornū altaris. Sic enim cōpleta est etiā olim Domini cū pullo peregrinatio vniuersi populi magno consensu: videlicet patrū chori, populi è numero iustorū, spiritus prophetarū, pueri Hebraeorū, infantes matrū, multitudines angelorū. Alij alas explicabāt, ali j verò palmas gestabant, ali j subsequēbātur, ali j ramos cādebāt, ali j oliuæ surculos contexebāt, ali j pullū exoluebāt, ali j vestimenta sternerbant, ali j portas reserabāt, ali j vias emūdabant, ali j recta via pullum cōponebant, ali j victoriā proclamabāt, ali j vibrabāt ramos, ali j infantibus dicebāt, laudate pueri Dominū: Fueri respondebant, Osanna benedictus qui venit in nomine Domini. O res & diei festi nouitate admirabiles, & hominū opinione incredibiles! Pueri Christū tanquā Deū prædicant, & sacerdotes illi maledicūt: lactentes adorāt, & doctores impie aspernādo calumniātur: pueri Osanna diūt, & Hebræi Crucifige vociferantur; illi palmas gestātes ad Christū conueniūt, hi cum gladiis ipsum inuadūt: illi ramos cadūt, hi crucis lignū preparāt; infantes Christo tunicas substernūt, & sacerdotes Christi vestimēta dissipatiūt. Infantes Christū supra pullū extollūt, & senes Christum in cruce suspendūt. pueri Christi pedes adorauerunt, illi verò Christi pedes clauis affixerūt: pueri laudē deferūt, isti acerū offerunt: pueri Christo honorē, illi verò sel præbet: pueri palmarū ramos quatiūt, isti verò cuspide Christi latus pungunt: pueri Christū supra pullū diuinis laudibus celebrāt, isti eū qui pullo vehitur vendunt. Cognouit bos possessorē suū in præsepinarū, & nouus Gentium populus suo se Dño submitit; solus verò Israel nō agnouit Christū Deū suū. Quæ olim tribus erant Gentium cū Deo amicitia inierūt, & qui à lege abhorrebāt, legi parēt; at qui leges habebāt, easdē violare non dubitāt. Esto; prophetas nō es veritus, sacerdotes interfecisti, scripturas peruertisti, legē violasti, iustos dissecuisti, Mosē aspernatus es, filios mactasti, tēplū polluisti, Deo nō paruisti, Christo nō credidisti, in diuinis honores cōtumeliosus fuisisti, de Lazaro incredulus fuisisti, cæcis qui visum receperūt fidē nō habuisti: verū, quid tandē de hisce pueris dicis? quid cēsēs de hymno lactētū? Quis quaeso, lucē his prætulit? Quis eos docuit, aut excitauit? Quis timorē intulit? Quis repēte verborū ignaris verbi vsam cōcessit,

εἰ μὴ χεῖρὸς ὁ πρεσβυτέρων λόγος; ἢ οὐκ οἶνεοι, παῖδες ὁμῶτε καὶ ἠήπια χεῖρὸς
 μιᾶ μαζὸν κατέχοντα, καὶ φωνῇ ὕμνον ἀγγελικὸν ἀναμέλπουτα· χεῖρὸς
 μιᾶ μαζὸν κατέχοντα, καὶ ἄλλη χεῖρὸς βαῖα δῖοσιόντα· ἢ ἀπειρο-
 λόγος, θεολόγος γρηγορημένη φύσις· ἄδύς τὸν πρεσβυτέρων λόγον θεῶν ἢ
 ἀσωμάτων ὕμνον ὡς δῶρα περτάροντα, ὁμοῦ τε καὶ κρᾶζοντα, Ωσαννὰ
 ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἀλογοιμένοις ὁ ἐρχόμενος· ἐν ὀνόματι κυρίου, θεὸς κύριος,
 καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν. πρὸς ἀ ἐγὼ περτάροντα ὁμοῦ τε καὶ ἐφορτάροντα ἀντεπε-
 ρωτῶ τοὺς ἱερούς τούτους παῖδας θαρσήσας, Τί φατέ, ὦ παῖδες θεοῦ,
 παῖδες ἀνυμνήτρες; πόθεν ὑμῖν ὁ ἰσόδροπος ὁδοῦ τῆς χερουβικῆς ὕμνον ἀνα-
 κρᾶζοντες; πῶς δὲ ἐπὶ πάλου χεῖρὸν ὀρώντες ἀνδρῶπο περτάροντα, Ωσαν-
 νὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις βοᾶτε θεο περτάροντα; Ναί, φαπ πρὸς ἡμᾶς οἱ θεορήτρες
 παῖδες, καὶ ἐπὶ πάλου ἀδῆτου χεῖρὸς κατέζεται, ἀλλὰ τῆ κόλλου τῆ
 πατρικῆς οὐδαμοῦ χωρίζεται καὶ ὅτι πάλου ὄνου κατέζεται, ἀλλὰ τῆ
 δρόνου τῆ χερουβικῆς οὐκ ἀπολιμπάνεται· ἀλλ' αὐτὸς ὁ κάτω μετὰ σαρ-
 κὸς βροτοῖς ἀνελλιπῶς, αὐτὸς ἕως καὶ ἄνω μετὰ παρὸς θεὸς ἀφουδῆς, καὶ
 ἀληθινός, αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ, καὶ κοσμοκράτωρ, καὶ ἐδνοκράτωρ, καὶ
 ἀληθινὸς θεός, καὶ χορηγός, καὶ φυτουργός, καὶ ὁδογός, καὶ σωτὴρ πάντων·
 αὐτὸς εἰς τὴν κάτω ἱερουσαλήμ εἰσέρχεται, καὶ τῆς ἄνω ἐ χωρίζεται·
 ὁδοῦ ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων καὶ ἐξ αἰώνων, καὶ εἰς αἰῶνας· αὐτὸς ἐστὶν ὁ ταυ-
 σασ τῆ ἐρετὸν ἄνους· ὁδοῦ ὅτιν ὁ περτάροντα ἄπὸ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους·
 ὁδοῦ ὁμίχλη τὴν θαλάσσαν ἐσπαργάνωσεν· ὁδοῦ τὰ κληῖδρα τοῖς ἀνδρῶ-
 ποῖς περτάροντα· ὁδοῦ ὅροις τῆ θαλάσσης ἐμέεισεν ὁδοῦ ἀπλώσας γαῖαν, ἐπὶ
 ἐδονὶ ἐκρέμασεν· ὁδοῦ σοι χεῖων τὰς κρᾶσεις πανσόφως ἐκέρασεν· ὁδοῦ τὰ
 κάλλι τῆ φυτῶν κατεκόσμησεν· ὁδοῦ ἐρετὸν ὡς ἰμάτιον ἐξέτεινε· ὁδοῦ αὐτῆ
 φως ἦρπ λαμφοῖς κατεκόσμησεν· τῆτον φρίπκοι χερουβίμ καὶ ῥέμουσι σερα-
 φίμ, τῆτον ὕμνεῖ ἥλιος, τῆτον δοξολογεῖ σελήνη, τῆτον αἰνεῖσι τὰ ἄσρα, τέ-
 τω δελφύσιν αἰ πηγαί, τῆτον φρίπκοι ἀβυσοῖ, τῆτον δεδοίκασι τάρταροι,
 τέτρω ὑπήκησι τὰ κήτι, τῆτον ῥέμουσι δράκοντες, τέτρω δελφύσιν ὄμβροι, τῆ-
 τον δολαβοῦν πνέματα, ὁδοῦ ὑπέσκησε φύσις, ὁδοῦ κατέσκησε κτίσις, ἕτας
 κατέταξε τάξις, ἕτος ὁ τῆ ἄνω καὶ τῆ κάτω κτίσεων ποιητὴς θεὸς κύριος
 ἡμῶν καὶ αὐτῆ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

nisi Christus ante secula Verbum? Nunc iuvenes, pueri pariter & infantes, vna manu mammam præbent & voce hymnum canunt angelicum, & altera ante Christum palmarum ramos vibrat: orationis ignara natura repete de Deo verba facere didicit, repete orationem prophetica incorporeorum spiritu Deo hymnum tanquam munera quadam offerentes, sinu atque vociferantes, Osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & illuxit nobis. Ad quas ego voces vicissim ut grati animi & celebritatis officium aliquod per solam, sacros hosce pueros, audacter interrogo: Quid dicitis o Dei pueri? pueri hymnos in celum concinnantes? unde vobis par istud studium atque institutum, dum sanctorum Cherubim hymnum claris ad celum vocibus effertis? Et quomodo Christum humano more pullo insidentem cum videritis, laudibus eum quæ Deum decet ornatis, dum Osanna in excelsis concloamatis? Sanè (aiunt nobis oratores diuini pueri) etiam, Christus insidet quidem pullo visibili, verum tamen à sinu paterno nunquam separatur; asini pullo vehitur, & à sanctorum Cherubim throno minimè deseritur: verum sicut ipse infra, carnis inuolucro & habitu mortaliu consortio assidue presens est, sic & apud superos vna cum patre Deus qui metiri non potest, & verax adest idem omnipotens ac mundi moderator & Gentium rector, & verus Deus, & coryphaeus, & fragum auctor, & itineris dux, & cunctorum saluator. Ipse inferiorem Hierosolymam ingreditur, nec à superiori separatur; ipse seculorum auctor & à seculo, & in secula; is est qui solus celum strauit; hic est qui obambulat super mare tanquam in soli pavimento; hic nebula mare inuoluit; hic septa hominibus circumscripsit; hic maris regionibus montes diuisit; hic terram cum explicasset, nulla re fulciuit; hic elementorum missiones sapientissimè temperauit; hic planetarum formas exornauit; hic calum quasi vestimentum extendit; hic ipsum claris condecorauit luminibus. Hunc horrent Cherubim, & tremunt Seraphim, hunc celebrat sol, hunc luna gloriosè predicat, hunc laudat sidera, huic seruiunt fontes, hunc timent abyssus, hunc verentur tartara, huic cedunt cete, hunc dracones tremunt, huic imbres ministrant, hunc venti obseruant, hic constituit rerum naturas, hic condidit creaturas, hic ordines disposuit, hic superarum & inferarum creaturarum effector Deus Dominus postest: atque ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

S C H O L I A.

- Pag. 115. vers. 17. *Hæc ante sex dies Pascha.*] Obseruat numerorum combinationes. Nam (inquit) ante sex dies Paschæ, quinque sensuum usum restituit Lazaro quatrimum latenti in sepulchro, Iesus qui triduum in sepulchro mansurus erat, duabusque sororibus unum tribuit; ex istis autem numeris simul iunctis (vt rem more Pythagorico tractemus) resultant septenarij tres: quorum mysteria satis à multis explicata sunt. Fuit autem hæc numerorum obseruatio non infrequens apud illius æui sacros auctores, vt ex eorum scriptis facile constat. certè vt ex Græcis Origenem, Clementem, Chrysostomum omittamus; in vno Augustino nostro religiosissimæ extant numerorum obseruationes.
- Pag. 115. vers. 26. *Lilium, qui non iudicat mundum.*] Abundat hæc homilia paronomasiis. Has autem eo annotabimus, quòd earum vim assequi non possit Latina versio. Sunt itaque ibi τὸ κρίνον, lilium; τὸ μὴ κρίνον, non iudicans: ἴον viola & venenum: ἐλαιὸν oliuetum, ἐλεῶν qui miseretur. Licet autem paronomasiæ vsus frequentior sit in argumentis & leuibus & breuibus, qualia in epigrammatibus, satyris, comædiis, epistolis tractantur: tamen encomiastica (qualis est hæc homilia) non omnino illas respuunt. In Chrysostomo & Nazianzeno ex Græcis non rarò inueniuntur. Inter nostros Ambrosio, Gregorio Magno, & omnium maximè Bernardo fami' iares sunt.
- Pag. 117. vers. 4. *Legalem hyemem.*] Sic vocant Augustinus, Ambrosius, Cyrillus & alij tempus Synagogæ ante Christi aduentum, & legem gratiæ.
- Pag. 117. vers. 32. *Leonina voce*] Alludit ad eam leonis naturam, atque illius allegoriam, quam refert in Physiologo cap. 2. Vt enim leo in mortuum catulum inspirans, ad vitam illum reuocat: sic Gentes quæ mortuæ erant, aduentu Christi viuificatæ sunt. Dicuntur autem mortua Christi membra ij omnes qui in peccato sunt, etsi fideles sint; qui autem infideles & extra Ecclesiam, non solum mortua membra, sed & à corpore separata ac diuisa, adhuc tamen apta vt iterum capiti Christo iungantur, ac prouide nec omnino ab Ecclesiastica potestate immunia.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

BLVTIO pedum.

pag. 49

Adoptio Christianorum. 20. 21

Adoptio Iudæorum. 86

Aduentus Christi duo. 41

Alcinoës adulterium. 107

Alphonſus Ciaconus **Dominicanus**. 105

Amictus spiritualis. 61. 62

Amor Dei per dexteram significatur. 5

ἐν ἐξίχνιασά τῆ θεῶν ἔργα. 92

κατὰ πτελαργοὶ νεμῶι. 108

Animalia quatuor pusilla, hominibus sapientiora. 72

Animantium è putredine generatio. 46

Apes monarchiam imitantur. 72

principium dulcedinum. 89

odium cum noctuis. 90

Generatio multiplex apud varios. ibidem.

Etymologia. 91. Cur Deo comparantur. ibid. In aquis venatio. 94

Aqua pro doctrina Saluatoris. 69

Aquæ Aegypti in sanguinem quid significant. 21

Aquilæ natura. 22. 23. 24. Regiam maiestatem designat. Non renouatur. 25

Asinus sitiens, hominum iuuentam, potus pretium, serpenti deponit. 57. 58

Auctoritas Ecclesiæ. 70

Auersio faciei diuinæ malorum maximum. 101

B

Babyloniorum, seu Chaldæorum prisca eruditio. 76

βάπτισμα ἀφ' ὀφθαλμοῦ. Baptismi attributa, eorumque causæ, eiusdem vis. 20

Beneficij vicem repēdere cur græcè ἀντιπελάργειν dicatur. 108

Bruta prudentia. 55

Bufo. 94

C

Calamitæ ranæ 94

Camelorum odium. 81

Cato cur Pſyllorum gentem suis copiis adiunxerit. 61

Catulus Leonis Iuda. 2

Castitas turturis. 40. 41

Cataclita. 48

χαράδριον ἰμμόδυνος prouerb. 100

Charadrij auis natura, & etymologia. 98. 99. 100. 101. Icterus appellatur. 100. vna est ex auibus immundis, ac veteri lege prohibitis. 101

χάρισμα καὶ σφραγίς, gratia & signaculum seu sigillum quid significant quidue differant. 21

Christus comparatur leoni. 2

Christum multis ignotum regem, Spiritus sanctus aperit. 3

Christi pariter ac leonis vestigia quare tegantur. 3

Christus petra vocatur. 24. & finis legis. 76

Christus,

I N D E X.

- Christus, qui caput est, à viro iusto defendendus. 65.66
 Christus & emisse & redemisse nos rectè dicitur. 88
 Christus pelicano comparatur. 33. 34. & noctuæ. 85. Cur dicatur *vidua* & maledictum, mors morti factus propter peccata nostra, & fecisse peccatū quomodo sit intelligendum. 87.88
 Cephæ & Petrus nomina cur Simonì imposita. 25
 Cerui physiologia. Cur græcè dicitur *ελφες*. 17. 18. 19. 20.
 Qua ratione vitæ spatium pro roget. 18. Cornuū eius rami. 19
 Ceruus & elephas spiritu illectos serpentes è latibulis extrahūt. 19
 Cerui nomine vir iustus intelligitur. 20
 Ciconiæ natura: Adulterij vindex: Virtutes eius præclaræ. 106. 107. 108.
 Columbæ natura, & encomium: rerum diuinarum symbolum; simplicitatis typus. 55. 56
 Cor vacuum & inane. 105
 Cor serpentibus in gutture. 66
 Cornua Cerui annos designāt. 19
 Cornua Vri in vsu & pretio maximo. 11. Cornua & arma Christianorum duo. ibid.
 Cyperus. 95
- D
- Damnati vt reatum, sic peccatorum suarum sola & potissima causa. 100
 Deus suæ bonitatis, iustitiæ, misericordiæ vnica & absolutissima idea. ibid.
 Dei timor & humilitas, homini apprime necessaria. 101
 Deo quantopere commendata sit hominum salus. ibid.
- Deus quando auertere faciem suam, vel intueri hominem dicitur. ibid.
 Dextra pro Dei amore. 5
 Diaboli insidiæ cauendæ ex bonis operibus. 4. 29. adulter idem allegoricè. 37. Idem *πρωτος*, malus, malignus *νατ' ε' ζοχην*. 63. 64.
- E
- Ecclesiæ Christi aqua. 69
 extra Ecclesiam non est vera doctrina. 70
 Eleemosynæ ac piorum operum exercendorum modus. 3. 4
 Elephantis natura: femina herbam mandragoram, philtum maii offert: Adami, Eux: pomi paradisi typus: proboscidis vsus: In prælio arma, virisque corripit. pag. 13. 14. 15. 16
- F
- Fides cur petra vocetur. 24.
 Fides turturis. 40. 41
 Fermentum, neque mel in sacrificiis olim adolere licebat. 91
 Fœcunditatis quarumdã auium causa. 36
 Fontes aquarum, gratiæ ac scripturæ diuinæ typi. 18. 21
 Formicæ natura. 71. 72. 73. 74. 75. 76. sedulitatis, ac prudentiæ symbolum. 72. Insita ei esse hominis attributa. eadem non fœneratur & tamen viuit. 73. quando cesset ab opere. 76.
 Fraus pernici inutilis. 36. 37. vulpeculæ propria. 78. 79. 80. 81
 Furor serpentum proprius. 81.
- G
- Gallinæ fœcunditas. 36
 Garrulitas Charadrij. 72
 Generatio apum multiplex apud varios auctores. 90
- Gentes

Gentes quædam serpentibus ter-
rori. 61.62
Gentium vesania. 85
Gentium vocatio. 86
Guilielmus Sirietus Cardinalis.
28.56
Gypætus solus è speciebus aquilæ
vescitur cadaueribus. 27

H

Hæretici nouas sibi scripturas
confingunt. 70.81
Herodij auis pietas in pullos. 31.
32
Hexagonis Ophiogenum legati
apud Romanos experimentum
contra serpentes. 62
Hominiis spiritualis Instauratio
triplex. 18

I

Icterus & morbus est & auis
charadrius. Ictero morbo.
Icterus auis est boni vel mali
ominis ad salutem vel interi-
tum. 100

Ieiunium & vita austerior porta
angusta dicitur. 51.59.60. vul-
turis. 27.28.29

Ignoratio Christi tenebræ. 85

Imbrium futurarum signa. 76

Impietatis ac ingratiudinis in
parentes exempla. 32.33

Iudæi corruptores veteris testa-
menti. 77

Iudæorû adoptio: Reprobatio. 86
fames seu inedia. 75.77

Iuuenta furtum cæleste Prome-
thei: eiusdem iactura. 57.58

Iuuenta spiritualis. 59

Iuuentutis redintegratio. 57.58

L

Lapis Philosophorum. 58
Lætor & rideo magis, quàm
si exuisssem senium; parcemia
græca. 59

Lex Areopagi De duplici vi &
supplicio expugnâde pudicitie.
107. Leges ἀντιπελαργοί. 108
Leonis natura. 1.2.3.4.5. Cautio
ne in venatores incidat. ibid.
vestigia. venatorem à septem
stadiis præsentit: Dormiens vi-
gilat. 6.7. Soli apud Aegyptios
sacer est. 6

Leonis vis propria. 80

Leonis catulus nascitur respira-
tionis & visus expers. 6. Causa
physica cur recens editus tribus
diebus dormiat. Oculis apertis
nascitur. 6.7

Leo verbum Dei viuificum. 6

Libido equorum propria. 81

Littera occidit quid significet. 76

Lupus, nec vulpes vmquam in bo-
nam partem accipiuntur in di-
uinis literis. 81

Luxus & ebrietas. 20

M

Mandatorum Dei obseruatio
veri gaudij causa homini.

Eorundem Synonyma. 49

Malorum maximum Dei auer-
sio. 101

Mandragora amorem & fœcun-
ditatē inducit: hinc Circeæ di-
cta; ἀνθραπόουρφον Pythagoras
vocauit: mali a Deo vetiti ex-
emplum. 15.16

Mandragoræ colligendæ modus.
pag. 15

Mansio pro electorum sorte. 41

Mariæ Deiparæ virginitatis argu-
menta. 28

Marsorum gens contra serpentes
potens. 62

Mel reperitur alibi quàm in al-
uearibus. 91

à Melle

I N D E X.

- à Melle dulcia quæque κατ' ἐξοχήν
denominantur. ibid.
- Mel pro eloquentia. ibid.
- Melli dulcedo, vino suauitas com-
petit. ibid.
- Mellificantes in ore infantulorum
apes specimen eloquentiæ
ostentarunt. ibid.
- Melissa nymphea Oreas melli &
api nomen dedit. ibid.
- Meriti ieiunij quadragesimæ to-
rius iactura tempore breuissi-
mo. 29
- Minois larvam prætexere. 81
- Monachorum orationis quatuor
virtutes auxiliatrices. 97
- Mortis ac resurrectionis Christi
symbolum. 33
- Mulierum iuxta varios earum mo-
res generationis item allegori-
cæ multiplex differentia. 91. 92.
- Earundem garrulitas. 105.
- Myrus. 104
- N
- N**Ox τῶν πολλῶν κακῶν ἀρχηγός.
pag. 87.
- Nocturæ natura. 83. 84. 85. 86. 87.
- Cur amet tenebras præ luce.
- Cur pullos cæcos non edat. 84.
85. Cur impura 86. 87
- Nocturnæ aues improborum ad-
umbrationes. 87
- Nuditas spiritualis. 61. 62
- O
- O**Ceanus pro diuitiis. 10
- Odiū camelorum propriū. 81.
- Onocrotalus auis pelicanus. 31
- Ophiogenum Cypriorum vis in
serpentes. 62
- Ophionea Deum vocabāt Aegy-
ptij. 55.
- Orationis vis: vitæ Christianæ
basis. 82. virtutes auxiliatrices
quatuor. 97
- Orare debent viri aperto capite
feminae operto. 67
- Origenis defensio. 62
- Orij desidia quæque pernicies, maxi-
mè monachis. 94. 95. 96
- Otiosi monachi sunt fermentum
monasteriorum. 95
- P
- P**Ardi mortem simulare: pro-
uerbium. 80
- Passionis Christi effectus. 34.
- Patagium. 48
- Paulus consulit Ecclesiam de do-
ctrina orthodoxa. 70
- Pauonis natura. 48. 49. hominis
iusti pariter & peccatoris ima-
go. 48
- Φιλαντία. 48
- Peccatum Adami, quæ mala con-
sequuta ad posteritatem perue-
nerint. 17
- quæritur si ante Peccatū salua
castitate in paradiso liberis
operam dare licuerit. 16
- Peccatum fecisse Christum quo
sensu sit accipiendum. 87
- πελάγειν quid & vnde dicatur. 108
- Pellicani natura, etymologia, sym-
bolum pietatis in filios, pulli
sanguine parentum viuificantur:
cum Christo comparatur.
30. 31. 32. 33
- Perdicis natura. 35. 36. cum dia-
bolo comparatur. 37. fouet oua
aliena, sed frustra 37. fœcun-
ditatis exemplum. 36.
- Petri Velleij à Gueuarra laus.
52. 53.
- Phleon. 95
- Phœnicis natura. 42. 43. 44.
45. 46. Resurrectionis Christi
argumentum. 43. 44. 45. 46
quando visa, è verme in eius ci-
nere

I N D E X.

- nere orto resurgit : pœnitentis
 typus. ibidem. trinitatis my-
 sterium, natiuitatis Christi è
 virgine sine virili semine ar-
 gumentum, Pythagoricorum
 μετεμψυχάσεως symbolum 46.
 vitæ eius spatium. 45. 46
- Phœnix auis & arbor synonyma.
 pag. 46
- Physiologus operis auctor inco-
 gnitus, Aristotelis forsan vel
 Salomonis opus est. 3
- Pici Martij natura, & etymolo-
 gia 102. 103. 104. 105. esca
 vermes 104. comparatur fœ-
 minis loquacibus. 105
- Pietatis in sobolem exempla va-
 ria. 31. 32.
- Platea auis. 31
- Plinij error de semestri ranarum
 vita. 94
- Pœnitentia tertia hominis resti-
 tutio, secunda post naufragium
 tabula. 21
- Porphyrionis auis castitas : tala-
 mon Hispani vocant: 40
- Prædestinationis causa efficiens
 & finalis Deus. 25
- in altissima Prædestinationis
 abyſſo certissima anchora Dei
 timor & humilitas. 101
- πράγματ' ἐξ ἀπραξίας in monachos
 ouolos. 95
- Primi Parentes quo modo cōtra-
 cta peccati labe mox carne in-
 duri sunt, & qua ratione incor-
 porei fuerint. 62
- Principatus & inuicta vis, leonis
 figura significatur. 4
- Proboscis, elephantis manus. 14
- Promethei furtum. 57. 58
- Φρὴνιμος vox media. 54
- πρωίδος. 104
- Potestates contrariæ. 38
- Prudentia duplex. eiusdem enco-
 mium. 53
- Prudentes nasci homines negat
 philosophus : at disciplina, la-
 bore, experientia fiunt. 52
- Pudicitia expugnandæ vis du-
 plex. 107
- Q
- Q Vies monachorum. 96. 97
- Q Quies & otii differunt. ibid.
- R
- R Anarum natura: duo genera:
 coaxatio cur pluuiam por-
 tendat. 93. 94. 95
- Astutia in captandis pisciculis.
 80. Cur hyem latent. 94
- Rubetæ ranæ. ibid.
- Rapina luporum est propria. 81
- Regni spiritualis Christi perpe-
 tuitas. 3
- Ros matutinus in mellis substan-
 tiam. 91
- S
- S Alicastrum, quæ & græcè ἀμπε-
 λος λευκή, καὶ λευκοκλῆνος dici-
 tur. 111
- Saliua hominis est medicina con-
 tra serpentes. 62
- Salomonis liber de exorcismis. 3
- Sapientia quos oderit & fugiat.
 69
- Sepultura & resurrectio Christi,
 baptismatis ac duplicis resur-
 rectionis nostræ typus. 7. 8
- Serpens pro peccato. 18
- Serpentis natura. 50. 51. 52. 53.
 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61.
 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69.
 pellem veterem exuit: eius pru-
 dentia. 53. ignea natura 54. se-
 nectus. 57
- Serpentis iuuentæ fabula. 57. 58
- Serpentis cultus & religio apud
 Aegyptios. 55
- I
- Simplicitas

I N D E X.

Simplicitas simulationi cōtraria.	53. 54. 55. 56. 57.	Virginitatis Mariæ ante & post partum argumentum.	28. 46
Struthio Libycus.	36	Virtutes duæ homini Christiano cum primis necessariæ, prudentia & simplicitas.	53. 97
Subulones cerui quando dicantur.	19	Virtutum cōmune vinculum.	53
Syrma.	48	Virus hominis allegoricè.	69
T		Virus serpentibus in felle.	ibid.
T Amus Adonis, Veneris amasius.	12	Vitæ Christianæ perfectio.	108
Tantis arbor allegoricè pro voluptate.	ibid.	Vri natura.	9. 10. 11. 12
Testamenta duo, sunt cornua & arma Christiani.	10. 11. 12	Vulpis natura. 78. 79. 80. 81. etymologia. 79. Dolus in capiendis aubus.	79. 80
Testamentorum impostores & alienorum bonorum cupidi.	27	Vulpina pellis assuēda est, vbi leonis pellis peruenire non potest: Lylandri apophtheg.	80
Trinitatis sanctissimæ symbolum.	46	Vulpio, Vulpinari.	79
Turturis natura. 39. Viduitatis pudicæ exemplum.	40. 41	Vulpes fallaciæ ac fidei dubiæ symbolum. 81. Insidiæ propriæ.	80
Tyrannidis duplex ratio.	107	Vulpis nomine hæretici intelliguntur.	81
V		Vulturis voracitas ex qua in heluones prouerbia existunt eiusmodi: Vulture edacior: Si Vultur es, cadauer expecta.	27
V Arius, vox æquiuoca.	104	Vultur citra maris cōsuetudinē ex aura concipere creditur.	27. 28
Verbum Dei viuificum.	6	Vua raminia.	11
Vestes pellicæ in Genesi qua ratione corpora humana intelligantur.	62. 63	Vxorum fidei experimentum.	61
Vestigia Christi & leonis. 2. 3. 4. 5			
Viduitas casta turturis.	41		
Vino propria suauitas, melli dulcedo.	91		

F I N I S.

AUCTORES, QUORVM

testimonia præcipuè citantur in Notis.

A

Ælianus.
Æneas Gazzæus.
Æmilius Macer.
Albertus.
Alcimus Auitus.
Ambrosius.
Anastasius Nyssenus.
Antiochus.
Apuleius.
Aratus.
Aristides.
Aristophanes.
Aristophanis scholiastes.
Artemidorus.
Arnobius.
Athanasius.
Athenæus.
Aristoteles.
Augustinus.
Augustinus Steucus.
Auicenna.
Aurelius Victor.

B

Basilus.
Bellonius.
Benedictus Pererius.
Bernardus.
Bianorus.

Biblia sacra.

Billius.

Budæus.

C

Cardanus.

Cassianus.

C. Cæsar.

Cælius Rhodiginus.

Celsus.

Cicero.

Clemens Alexandrinus.

Clemens Romanus.

Climacus.

Columella.

Chrysofomus.

Curtius.

Cyrillus.

D

Didymus.

Dion Chrysofomus.

Dionysius Areopagita.

Dionysius Vticensis.

Diogenes Laërtius.

Dioscorides.

Dorotheus.

E

Epiphanius.

Eucherius.

Eusebius.

Eustathius.
Euthymius.

F

Fulbertus Carnotensis.
Festus Pompeius.
Franciscus Turrianus.

G

Galenus.
Gaudentius.
Gellius.
Glossæ veteres.
Gorgias.
Godefridus Billius.
Gregorius Magnus.
Gregorius Nyssenus.
Gregorius Nazianzenus.

H

Hippolytus.
Hieronimus.
Hermolaus Barbarus.
Herodotus.
Horatius.
Hermogenes.
Homerus.
Hesiodus.
Hesychius.
Hilarius.
Hyginus.

I.

Iacobus Pamélius.
Ioannes Damascenus.
Ioannes Tzetzes.
Isidorus Hispalensis.

Isidorus Pelusiotes.

Irenæus.

Iulius Scaliger.

Iulius Pomerius.

Iustinus Martyr.

Iustinus.

Iuris pandectæ.

Incognitus Psalmorum
commentator.

L

Lactantius.

Lucianus.

Lysias.

Lucanus.

Lucretius.

Ludouicus Legionensis.

M.

Marc. Anton. Flaminius.

Matthiolus.

Macrobius.

Martialis.

Moses Bar. Cepha.

Martianus Capella.

Maximus monachus.

Menander.

Michael Glyca.

Michael Herus.

N

Nicetas.

Nicander.

Nouatianus.

Nonnius.

Nicolaus Lyranus.

O

Oppianus.
 Ovidius.
 Origenes.
 Olympiodorus.
 Optatus.
 Ortelius.
 Orus.

P

Petrus Velleius Gueuarra.
 Petrus Garzia Galarza.
 Philastrius.
 Plutarchus.
 Plinius.
 Philostratus.
 Pierius Valerianus.
 Plato.
 Procopius.
 Phocylides.
 Petronius Arbiter.

R

Rodolphus Flauiacensis.
 Rupertus.
 Rufinus.
 Rabbi Dauid.

S

Stobæus.
 Silius Italicus.
 Sophocles.
 Strabo.
 Solinus.
 Seruius.
 Suidas.
 Stephanus.
 Seneca.

T

Thomas Aquinas.
 Tacitus.
 Turnebus.
 Theophrastus.
 Tertullianus.
 Theodoretus.
 Theophanes Nycenus.
 Theodorus Heracliensis.

V

Varro.
 Vitalis.
 Vincentius.
 Virgilius.

X

Xenophon.

F I N I S.

APPROBATIO.

In hac Epist. Præfatione, D. Epiphaniij vita, eiusdem Physiologo & Sermonem in Palmarum festo, qui lib. doctiss. Latini facti sunt, quod vel sanctæ Catholice Ecclesiæ Rom. religioni, bonis moribus, vel Regiæ Maiest. contrarium est continetur nihil: propter insignem autem antiquitatem & naturalis animalium historiæ cognitionem cum vivis his figuris ut imprimantur & legantur utilissimi sunt. Datum Antuerpiæ Anno 1588. 5. Nonas Iulij.

D. Henricus Zebertus S. Theol.
doct. Canon. Cathed. Ecclesiæ
B. Mariæ Virg. Antwerp. li-
brorumque Censor.

PRIVILEGII REGII SENTENTIA

Auctoritate Regia cautum est, ne quis citra consensum Christophori Plantini, *S. Epiphaniÿ ad Physiologum librum, & eiusdem in Feste Palmarum sermonem, cum Latina interpretatione & scholiis D. Consali Ponce de Leon Hispalensis S. D. N. Sixti V. Cubicularij secreti*, imprimat, aut alibi excusos in suis ditionibus venales exponat. Vt latius patet in literis datis Bruxellæ 2. Augusti. 1588.

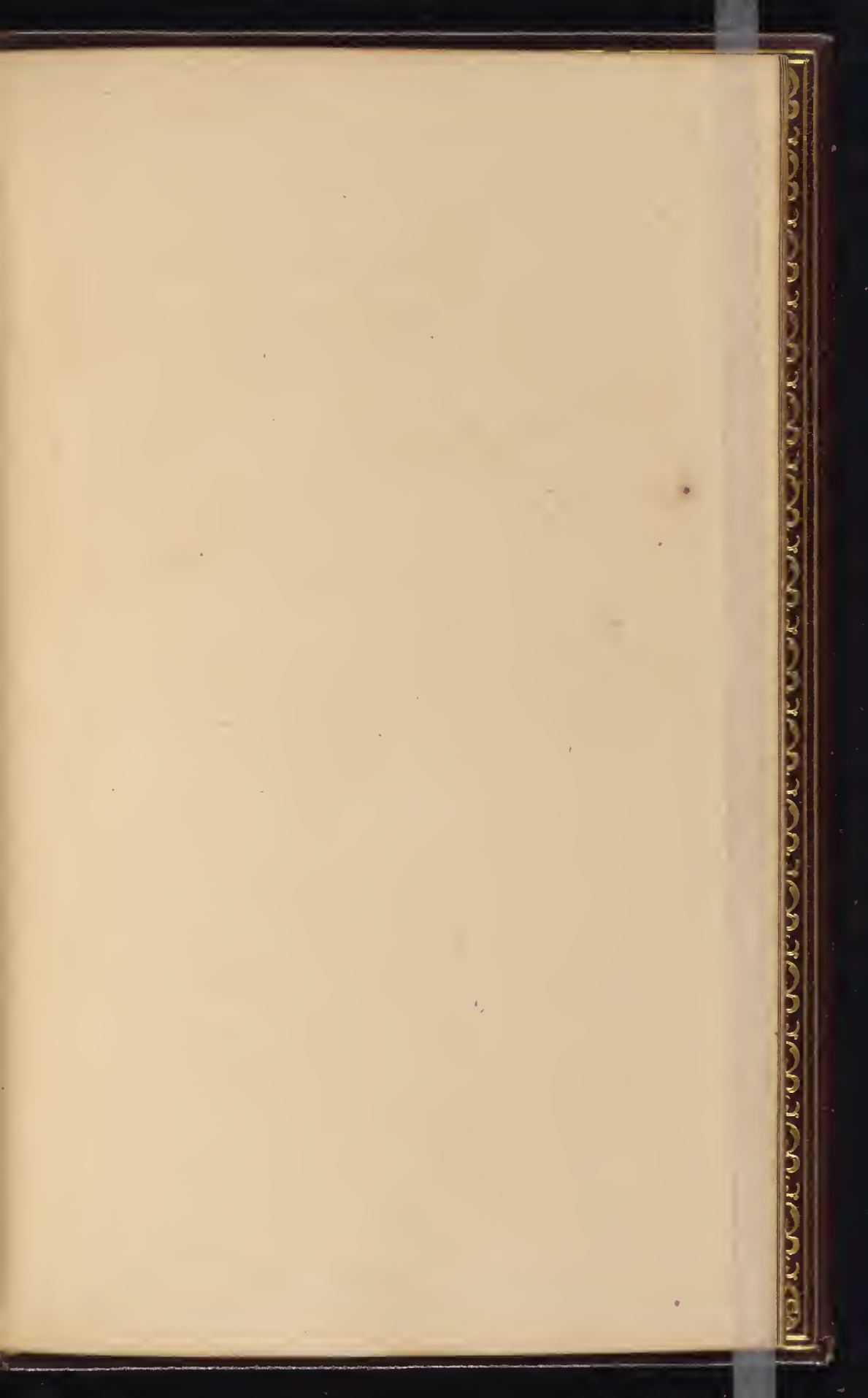
Subsignat.

I. de Witte.

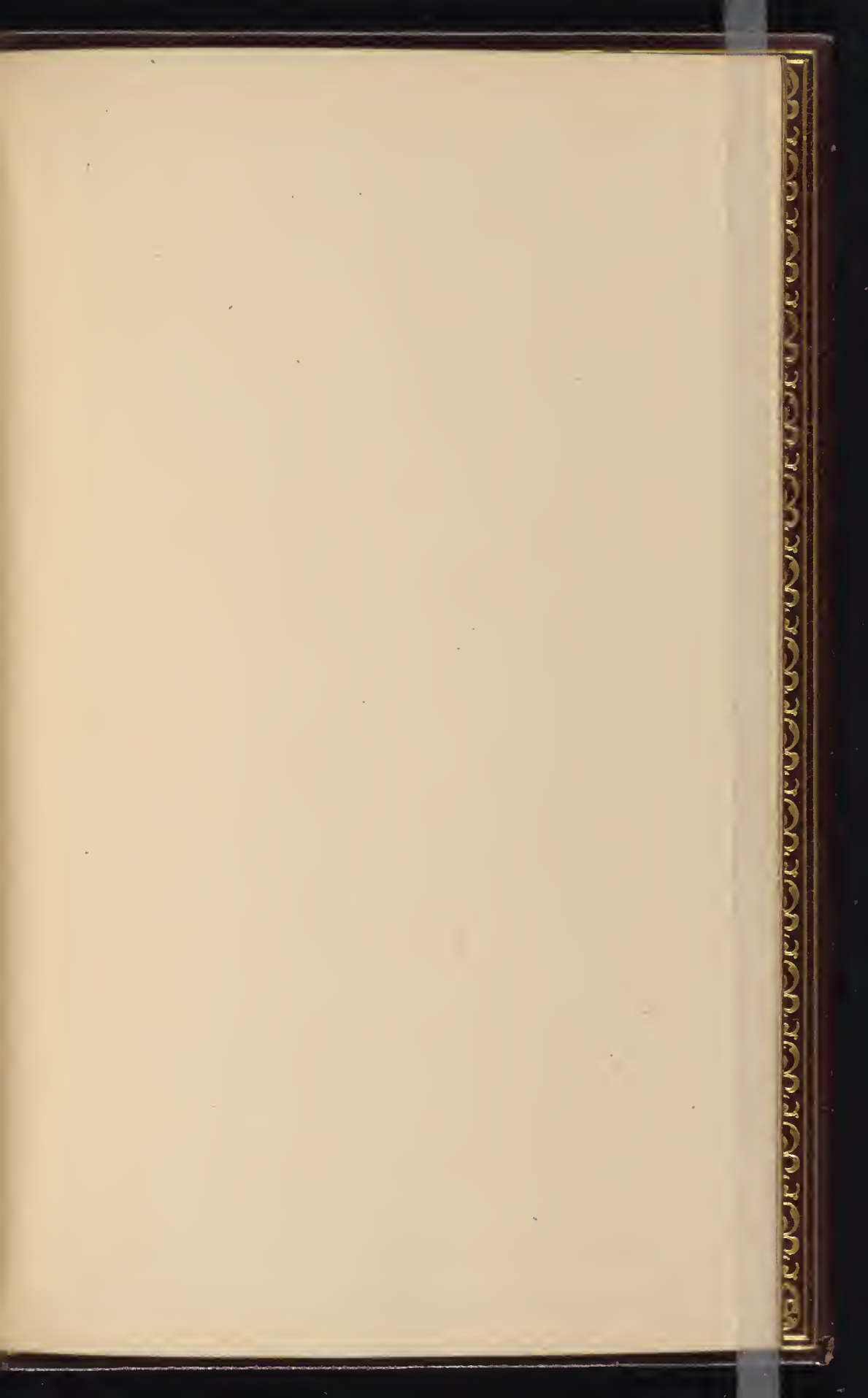
THE HISTORY OF THE

... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...

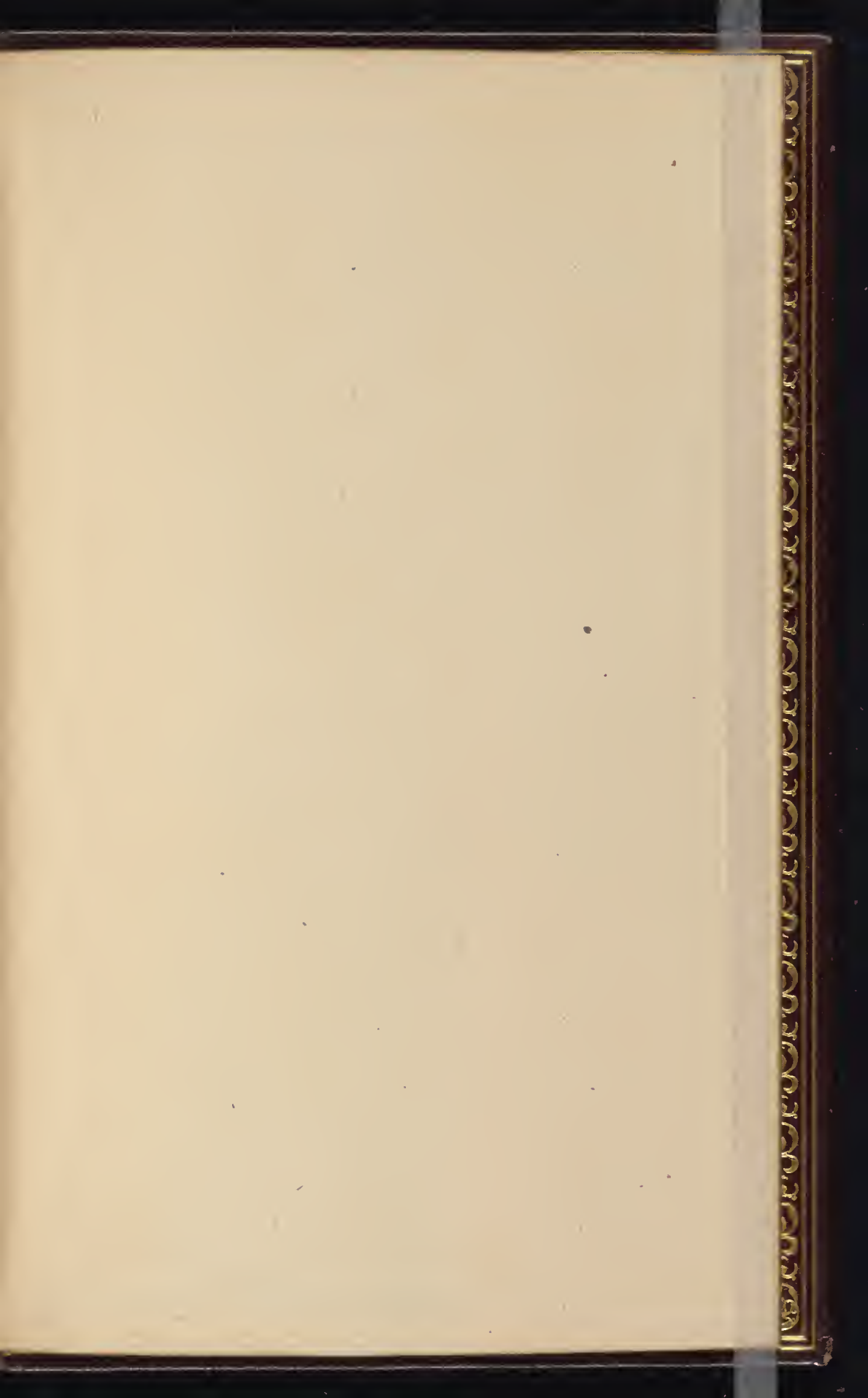
...

72

SPECIAL

87-B

18737

THE CENTER
LIBRARY

